

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

YASAMA EL KİTABI

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

YASAMA EL KİTABI

EDİTÖRLER

Dr. İrfan NEZİROĞLU

Genel Sekreter Yardımcısı (Yasama)

Habip KOCAMAN

Kanunlar ve Kararlar Müdürü

Semra GÖKÇİMEN

Kanunlar ve Kararlar Müdür Yardımcısı

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

KATKIDA BULUNANLAR

İzzet EROĞLU

Kanunlar ve Kararlar Müdür Yardımcısı

İbrahim Halil TAVAŞ

Kanunlar ve Kararlar Müdür Yardımcısı

Cemil TOTAL

Yasama Uzmanı

Mahmut BÜLBÜL

Yasama Uzmanı

Gamze ÇELİK

Yasama Uzmanı

GRAFİK-TASARIM

Uğur SAÇI

BASKI

TBMM Basımevi

Ankara/Eylül 2011

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	9
ÖNSÖZ	11

1. BÖLÜM

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ VE MİLLETVEKİLLİĞİ

A. PARLAMENTO HUKUKUNUN KAYNAKLARI	14
1. Parlamento hukukunun kaynakları nelerdir?.....	14
B. TBMM'NİN GÖREV VE YETKİLERİ	16
2. TBMM'nin görev ve yetkileri nelerdir?	16
C. MİLLETVEKİLLİĞİ	18
3. Milletvekili seçilme yeterliliği nasıldır ve üyelik sıfatı ne zaman kazanılır?	18
4. Milletvekilliği sıfatının kaybedilme halleri nelerdir?.....	19
5. Yasama sorumsuzluğu ve dokunulmazlığı nedir?.....	20
6. Yasama dokunulmazlığı tezkerelerinin işlem süreci nasıldır?	21
7. Milletvekili devamsızlığı nedir?	21

2. BÖLÜM

YASAMAYA İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR VE KURUMLAR

A. YASAMAYA İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR	24
8. TBMM'nin üye tamsayısı kaçtır?	24
9. Yasama dönemi nedir?	24
10. Yasama yılı nedir?.....	24
11. Tatil ve ara verme nedir?.....	24
12. Olağanüstü toplantı nedir?.....	25
13. TBMM Genel Kurulu hangi gün ve saatlerde toplanır?.....	25
14. Birleşim ve oturum nedir?	26
15. Toplantı yetersayısı ve yoklama nedir?	26

16. Karar yetersayısı nedir?	26
17. Gelen kâğıtlar listesi nedir?	27
18. Sıra sayısı (komisyon raporu) nedir?	27
19. Kapalı oturum nedir?	28
20. Hükümsüz sayılma (kadük) nedir?.....	28
B. YASAMAYA İLİŞKİN TEMEL KURUMLAR	29
21. Genel Kurulun işlevi nedir?	29
22. Hükümetin yasama sürecindeki işlevi nedir?	29
23. Komisyonların yasama ve denetim sürecindeki işlevi nedir?	29
24. TBMM Başkanlık Divanı kimlerden oluşur, görevleri nelerdir? ..	30
25. TBMM Başkanı nasıl seçilir?	30
26. TBMM başkanvekilleri, katip üyeler ve idare amirleri nasıl seçilir?	31
27. Siyasi parti gruplarının işlevi nedir?	31
28. Danışma Kurulu kimlerden oluşur, görevleri nelerdir?	32

3. BÖLÜM

KANUN YAPIM SÜRECİ

A. KANUN ÖNERME YETKİSİ	35
29. Kanun nedir?.....	35
a. Kod kanun-çerçeve kanun nedir?	35
b. Geçici kanun-sürekli kanun nedir?.....	35
30. Kimler kanun önerebilir, kanun tasarısı ve teklifi nedir?	36
31. Kanun tasarısı ve tekliflerinde bulunması gereken şartlar nelerdir?	36
32. Kod kanun niteliği taşıyan kanun tasarısı ve teklifleri hangi bölümlerden oluşur?.....	37
33. Kanun tasarısı ve tekliflerinin maddeleri hangi bölümlerden oluşur?.....	37
34. Maddelerin kanun içerisindeki sistematik dizilişi nasıldır?	39
35. Kanun teklifi hazırlanırken nelere dikkat edilmelidir?.....	41

B. KOMİSYONLAR VE KOMİSYONLARDA GÖRÜŞME	42
I. Komisyon Türleri ve Çalışma Usulleri	42
36. Komisyon türleri nelerdir?	42
37. Komisyon üyeleri nasıl seçilir?.....	43
38. Dilekçe Komisyonunun görevleri nelerdir, nasıl çalışır?	45
39. Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT) Komisyonunun görevleri nelerdir, nasıl çalışır?	46
40. İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun görevleri nelerdir, nasıl çalışır?.....	47
41. Avrupa Birliği (AB) Uyum Komisyonunun görevleri nelerdir, nasıl çalışır?	49
42. Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun (KEFEK) görevleri nelerdir, nasıl çalışır?.....	50
II. Komisyonlarda Kanun Yapım Süreci	51
43. Esas ve tali komisyon ne demektir?.....	51
44. Kanun tasarısı ve tekliflerinin komisyonlara havalesi nasıl yapılır?	52
45. Komisyonlar toplantıya nasıl çağrılır, toplantı gündemi nedir?	52
46. Komisyonlarda hükümet nasıl temsil edilir?	53
47. Komisyonlara gönderilen işler için bir görüşme süresi var mıdır?	53
48. Komisyon toplantılarına kimler katılabilir?	54
49. Komisyon toplantılarında kimler söz alabilir?.....	54
50. Kanun tasarısı ve teklifleri komisyonlarda nasıl görüşülür?	54
51. Komisyonlarda değişiklik önerileri nasıl hazırlanır?	55
52. Komisyonların toplantı ve karar yetersayısı nedir?	56
53. Komisyonlar alt komisyon kurabilirler mi?	56
54. Komisyon raporlarının (sıra sayısı) kapsamı nedir?.....	56
55. Kanun tasarısı ve teklifleri komisyonlarda yeniden nasıl görüşülebilir?.....	59
C. GENEL KURUL VE GENEL KURULDA GÖRÜŞME	59
I. Genel Kurulun Çalışma Usulü ve Gündemi	59
56. Kanun tasarısı ve teklifleri Genel Kurul gündemine nasıl alınır?	59
57. Gündem dışı konuşma nedir?	59
58. Genel Kurul gündemi hangi kısımlardan oluşur?	60

II. Genel Kurulda Kanun Yapım Süreci	62
59. Komisyon raporunun görüşmelerine nasıl başlanır?.....	62
60. Kanun tasarı ve tekliflerinin Genel Kurulda görüşülme süreci nasıldır?	62
61. Söz talebi nedir, konuşma sırası nasıldır?	64
62. Değişiklik önergesi nasıl hazırlanır ve nasıl işlem görür?	65
63. Genel Kurulda yeniden görüşme nasıl yapılır?	67
64. Genel Kurulda kanun tasarı ve tekliflerinin maddeleri ve tümü nasıl oylanır?.....	68
65. İşaretle oylama nasıl yapılır?	68
66. Açık oylama nasıl yapılır?.....	68
67. Gizli oylama nasıl yapılır?.....	69
68. Temel kanun nedir?.....	69
69. Anayasa değişiklikleri nasıl yapılır?.....	71
70. Kanun hükmünde kararname nedir?	71
71. Sataşma nedir?	72
72. Disiplin cezaları nelerdir?	72
D. BÜTÇE SÜRECİ	74
73. Bütçe kanunu nedir?.....	74
74. Merkezî yönetim bütçesi kapsamında hangi bütçe türleri yer alır?.....	75
75. Merkezi yönetim bütçe kanunu tasarısı nasıl kanunlaşır?	75
76. Merkezi yönetim kesin hesap kanunu tasarısı nasıl kanunlaşır?.....	76
E. KANUNLARIN CUMHURBAŞKANINCA YAYIMLANMASI VE YÜRÜRLÜĞE GİRMESİ	77
77. Kanunlar nasıl yayımlanır?.....	77
78. Kanunlar ne zaman yürürlüğe girer?	77

4. BÖLÜM

BİLGİ EDİNME VE DENETİM YOLLARI

A. SORU	80
79. Soru nedir?.....	80
80. Soru önergelerinin taşınması gereken şartlar nelerdir?	80

81. Soru önergesi nasıl hazırlanır ve işleme alınır?	80
82. Yazılı soru önermeleri nasıl cevaplandırılır?	82
83. Sözlü soru önermeleri nasıl cevaplandırılır?	83
84. Soru önergesi nasıl geri alınır?	84
85. TBMM Başkanından soru nedir?	85
B. GENEL GÖRÜŞME	86
86. Genel görüşme ne demektir?	86
87. Genel görüşme önergesinin taşınması gereken şartlar nelerdir?	86
88. Genel görüşme önergesinin izlediği süreç nasıldır?	87
89. Genel görüşme önergesinin öngörüşmesi nasıl yapılır?	87
90. Genel Kurulda genel görüşme nasıl yapılır?	88
91. Genel görüşme önergesi nasıl geri alınır?	88
C. MECLİS ARAŞTIRMASI	89
92. Meclis araştırması ne demektir?	89
93. Meclis araştırması önergesinin taşınması gereken şartlar nelerdir?	90
94. Meclis araştırması önergesinin izlediği süreç nedir?	91
95. Meclis araştırması komisyonu nasıl kurulur ve çalışır?	91
D. MECLİS SORUŞTURMASI	92
96. Meclis soruşturması ne demektir?	92
97. Meclis soruşturması önergesinin taşınması gereken şartlar nelerdir?	92
98. Meclis soruşturması önergesinin izlediği süreç nedir?	93
99. Meclis soruşturması komisyonu nasıl kurulur ve çalışır?	94
100. Meclis soruşturması komisyonu raporu nasıl görüşülür ve hukuki sonucu nedir?	95
E. GENSORU	96
101. Gensoru nedir?	96
102. Gensoru önergesinin taşınması gereken şartlar nelerdir?	96
103. Gensoru önergesinin izlediği süreç ve görüşülme usulü nasıldır?	97

5. BÖLÜM

TBMM'DE YAPILAN SEÇİMLER, TUTANAKLAR VE PARLAMENTER DİPLOMASİ

A. TBMM'DE YAPILAN SEÇİMLER	100
104. TBMM'nin yaptığı seçimler nelerdir?.....	100
105. Anayasa Mahkemesine üye nasıl seçilir?.....	100
106. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) üyeleri nasıl seçilir?.....	100
107. Sayıştay Birinci Başkanı ve üyeleri nasıl seçilir?.....	101
B. TUTANAKLAR	101
108. Tutanak nedir ve nasıl tutulur?.....	101
109. Tutanakta düzeltme nasıl yapılır?.....	102
C. PARLAMENTER DİPLOMASİ	102
110. Parlamenter diplomasi nedir?.....	102
111. Parlamentolar arası birlik grupları nelerdir?.....	103
112. Dostluk grupları nelerdir?.....	104
KAYNAKÇA	105
İNDEKS	113

SUNUŞ

Milli iradenin tecelli ettiği Türkiye Büyük Millet Meclisi, demokrasimizin ve kalkınmanın en büyük gç kaynağıdır. Türkiye'nin, yokluklar içerisinde var olma mücadelesi veren bir durumdan, bugün dünyanın saygın ülkelerinden biri hâline gelmesinde Meclisimizin payı büyüktür. Her zaman yüksek sorumluluk bilinci ile hareket ederek milletimizin umudu olan TBMM, lkemizin sorunlarına milletimizin menfaatleri doğrultusunda çözümler üretmeye devam edecektir.

Meclisin etkin ve verimli bir Şekilde çalıŐabilmesi ve halkın umut kaynağı olmaya devam edebilmesi, iktidar ve muhalefet partilerimize mensup veya bağımsız milletvekillerimizin kanun yapım ve denetim süreçlerine aktif bir Şekilde katılımları ile mümkündür.

TBMM'nin kurumsal yapısı ile kanun yapım ve denetim süreçlerini, önerge örneklerini de içerecek Şekilde açıklayan Yasama El Kitabı, başta milletvekillerimiz olmak üzere yasama çalışmalarına ilgi duyan herkes için bir rehber niteliğindedir.

Kitabın hazırlanmasında emeği geçenlere teşekkür ediyorum, yasama sürecinde milletvekillerimiz için faydalı olmasını diliyorum.

Cemil IEK
Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı

ÖNSÖZ

Türkiye Büyük Millet Meclisinin yapısı, görevleri ve yetkileri ile kanun yapım ve denetim süreçlerine ilişkin hükümler Anayasa, İçtüzük ve ilgili kanunlarda yer almaktadır. Ayrıca teamüller de yasama çalışmaları için yol gösterici niteliktedir.

Parlamento hukuku alanında özellikle Türkiye Büyük Millet Meclisinde çalışan yasama uzmanlarının ve bürokratlarının katkılarıyla son yıllarda önemli yayınlar yapılmıştır. Yasama El Kitabı onlardan bir tanesi olmakla birlikte esas olarak rehber bir eser niteliğindedir.

Kitap beş bölümde yer alan 112 soru ve cevabından oluşmaktadır. Soruların bir kısmı makale konusu olabilecek genişlikte olmakla birlikte, konular mümkün olduğunca açık ve kısa bir şekilde anlatılmıştır. Kitapta öngere örneklerine de yer verilmiştir.

İlk bölümde genel olarak TBMM'nin görev ve yetkileri ele alınmıştır. Öncelikle bu görev ve yetkilerin dayanağını oluşturan hukuki kaynaklar verildikten sonra görev ve yetkiler sıralanmıştır. Bu bölümde milletvekiliği statüsüyle ilgili hususlara da değinilmiştir.

İkinci bölümde yasamaya ilişkin temel kavram ve kurumlar tanımlanmıştır. İlerleyen bölümlerde sıkça atıf yapılan kavramların ne anlama geldikleri ve kurumların hangi görevleri yürüttükleri bu bölümde açıklanmıştır.

Üçüncü bölüm kanun yapım sürecini anlatmaktadır. Bu bölümde kanun önerme yetkisinden başlayarak komisyonlar ve Genel Kurulun çalışma usul ve esasları ele alınmıştır. Bütçe süreci ile kanunların Cumhurbaşkanınca yayımlanması ve yürürlüğe girmesi de yine bu bölümün konuları arasındadır.

Meclisin güvenoyu verdiği Hükümetten bilgi isteme ve Hükümeti denetleme yollarının nasıl işletildiği dördüncü bölümde aktarılmıştır.

Beşinci ve son bölümde ise TBMM'nin gerçekleştirdiği seçimler, parlamento tutanakları ve parlamenter diplomasi konularına yer verilmiştir.

Kitabın sonuna, daha ayrıntılı bilgiye ihtiyaç duyacaklar için oluşturulmuş detaylı bir yasama kaynakçası eklenmiştir.

Yasama El Kitabının hazırlanması sürecindeki teşvik ve destekleri için Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanımız Sayın Cemil ÇİÇEK ile Genel Sekreterimiz Sayın Sadettin KALKAN'a müteşekkirimiz. Yasama konusundaki hassasiyetleri başta bizler olmak üzere projesi olan herkesi ümitlendirmektedir.

Kitabın başta milletvekillerimiz olmak üzere kanun yapım ve denetim çalışmalarında doğrudan veya dolaylı olarak görev alan herkese faydalı olmasını diliyor, hazırlanmasından basımına kadar emeği geçenlere teşekkür ediyoruz.

Dr. İrfan NEZİROĞLU
Genel Sekreter Yardımcısı
(Yasama)

Habip KOCAMAN
Kanunlar ve Kararlar
Müdürü

Semra GÖKÇİMEN
Kanunlar ve Kararlar
Müdür Yardımcısı

1. BÖLÜM

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ VE MİLLETVEKİLLİĞİ

1. Parlamento hukukunun kaynakları nelerdir?

Parlamento hukukunun kaynakları, hukukta genel kabul gören sınıflandırma doğrultusunda ana kaynaklar ve yardımcı kaynaklar olmak üzere ikiye ayrılır.

■ Ana kaynaklar

Parlamento hukukunun ana kaynakları Anayasa, TBMM İçtüzüğü ve kanunlardan oluşmaktadır.

a) Anayasa

Devlet organlarının temel yapısı ve işleyişi ile insan haklarını ve özgürlüklerini düzenleyen Anayasa, normlar hiyerarşisinde en üstte yer alır. Anayasa hükümleri; yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 7 kısımdan oluşmaktadır. "Cumhuriyetin Temel Organları" başlıklı 3. Kısımın "Yasama" başlıklı 1. Bölümünde 75 ila 100. maddeler arasında TBMM ile ilgili düzenlemeler yer almıştır. Anayasanın diğer bazı maddelerinde de TBMM ile ilgili hükümler bulunmaktadır.

7.11.1982 tarihinde kabul edilen Anayasa bugüne kadar 17 kez değiştirilmiştir.

b) TBMM İçtüzüğü

TBMM'nin yapısını ve işlevlerini düzenleyen kurallar bütünü olan İçtüzükte; Meclis Başkanlığı, Başkanlık Divanı, Danışma Kurulu, komisyonlar ve Genel Kurul gibi kurumların yapısı ve işleyişleri düzenlenmekte, kanun yapım süreci, denetim yolları ve Meclisin diğer faaliyetlerine ilişkin hükümler yer almaktadır.

Hukuki niteliği itibarıyla parlamento kararı olan TBMM İçtüzüğü, dayanağını Anayasadan alır. Anayasanın 95. maddesine göre, TBMM çalışmalarını kendi yaptığı içtüzük hükümlerine göre yürütür. Parlamentoların kendi içtüzüklerini yapması kuvvetler ayrılığı ilkesi doğrultusunda yönetsel bağımsızlıklarının bir gereğidir.

Yürürlükteki TBMM İçtüzüğü 186 maddeden oluşmaktadır. 5.3.1973 tarihinde kabul edilen İçtüzükte bugüne kadar 13 kez değişiklik yapılmıştır.

c) Kanunlar

Parlamento hukukunun diğer bir kaynağını kanunlar oluşturmaktadır. TBMM üyeleri ve TBMM'nin faaliyetleri ile ilgili başlıca kanunlar şunlardır:

- İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu,
- Avrupa Birliği Uyum Komisyonu Kanunu,
- Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Kanunu,
- Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun,
- Kamu İktisadi Teşebbüsleri ile Fonların TBMM'ce Denetlenmesinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun,
- Milletlerarası Andlaşmaların Yapılması, Yürürlüğü ve Yayınlanması ile Bazı Andlaşmaların Yapılması İçin Bakanlar Kuruluna Yetki Verilmesi Hakkında Kanun,
- Kalkınma Planlarının Yürürlüğe Konması ve Bütünlüğünün Korunması Hakkında Kanun,
- TBMM Üyeliği ile Bağdaşmayan İşler Hakkında Kanun,
- TBMM'nin Dış İlişkilerinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun,
- Sayıştay Kanunu,
- Siyasi Partiler Kanunu,
- Milletvekili Seçimi Kanunu,
- TBMM Genel Sekreterliği Teşkilat Kanunu,
- TBMM Başkanı ve Divan Üyelerinin Temsil Ödenekleri ile TBMM Hesaplarını İnceleme Komisyonunca Seçilen Denetçi Üyenin Ödeneği Hakkında Kanun,
- Başbakan ve Bakanların Temsil Ödenekleri ile Dışarıdan Atanan Bakanların Ödenek ve Yollukları Hakkında Kanun,
- Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu,
- TBMM Üyelerinin Ödenek, Yolluk ve Emekliliklerine Dair Kanun,
- Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun,
- Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun.

■ Yardımcı kaynaklar

Parlamento hukukunun yardımcı kaynakları Anayasa Mahkemesi kararları, teamüller ve öğretisi (doktrin) olarak sayılabilir.

a) Anayasa Mahkemesi Kararları

Anayasa Mahkemesi kararları benzer uygulamalarda kural olarak bağlayıcı nitelik taşımamakla birlikte yardımcı bir kaynak olarak büyük önem taşır. Anayasa Mahkemesi, kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin ve TBMM İçtüzüğü'nün Anayasaya şekil ve esas bakımından uygunluğunu denetler ve bireysel başvuruları karara bağlar. Anayasa değişikliklerini ise sadece şekil bakımından inceler ve denetler. Anayasa Mahkemesi ayrıca, yasama dokunulmazlığının kaldırılması veya milletvekilliğinin düşmesi kararlarının Anayasaya, kanuna veya İçtüzüğe aykırılığı iddiasıyla iptali istemlerini karara bağlamaktadır. Anayasa Mahkemesinin, denetimine tabi olmayan TBMM kararlarını ve işlemlerini, "eylemli İçtüzük kuralı" olarak değerlendirip Anayasaya uygunluk açısından denetlediğini de belirtmek gerekir.

b) Teamüller

Açık ve bağlayıcı bir hukuk kuralı bulunmayan konularda uzun zamandan beri sürekli ve muntazam bir biçimde uygulanmış ve genel kabul görmüş kurallara teamül denilmektedir. Teamüller genellikle uzlaşmanın ürünüdür.

c) Öğretisi (Doktrin)

Parlamento hukuku alanında yazılmış bilimsel eserler yol gösterici niteliğiyle yardımcı kaynaklar arasında yer alır.

B. TBMM'NİN GÖREV VE YETKİLERİ

2. TBMM'nin görev ve yetkileri nelerdir?

Türkiye Cumhuriyetinde hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz. Egemenlik, kayıtsız şartsız Millete ait olup, Anayasanın koyduğu esaslara göre yetkili organlar eliyle kullanılır. Yasama yetkisi Türk Milleti adına TBMM tarafından kullanılır ve bu yetki devredilemez.

Anayasanın 87. maddesinde TBMM'nin görev ve yetkileri aşağıdaki şekilde sayılmıştır:

- Kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak,
- Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetlemek,
- Bakanlar Kuruluna belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek,
- Bütçe ve kesin hesap kanunu tasarılarını görüşmek ve kabul etmek,
- Para basılmasına karar vermek,
- Savaş ilânına karar vermek,
- Milletlerarası andlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak,
- Genel ve özel af ilânına karar vermek,
- Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmek.

Anayasanın diğer maddelerinde ise TBMM'ye aşağıdaki görev ve yetkiler verilmiştir:

- Anayasayı değiştirmek,
- Kalkınma planlarını onaylamak,
- TBMM İçtüzüğünü yapmak,
- Kanun hükmünde kararnameleri onaylamak, değiştirmek veya reddetmek.
- Olağanüstü hâl veya sıkıyönetim kararını onaylamak, süresini her defasında 4 ayı geçmemek üzere uzatmak, kaldırmak,
- Olağanüstü hal veya sıkıyönetim süresince Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun çıkaracağı kanun hükmünde kararnameleri onaylamak,
- TBMM Başkanını ve Başkanlık Divanı üyelerini seçmek,
- Anayasa Mahkemesine üye seçmek,
- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu üyelerini seçmek.
- Sayıştay Başkan ve üyelerini seçmek.
- Kamu Başdenetçisini seçmek,

- Süresi dolmadan TBMM seçimlerinin yenilenmesine karar vermek,
- Bakanlar Kuruluna kuruluş aşamasında veya görevi sırasında güvenoyu vermek,
- Cumhurbaşkanını vatana ihanetten dolayı Yüce Divana sevk edebilmek,
- Milletvekili dokunulmazlığını kaldırmak,
- TBMM üyeliğinin düşmesine karar vermek,
- Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine ve yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye’de bulunmasına izin vermek,
- Kamu iktisadi teşebbüslerini denetlemek.

C. MİLLETVEKİLLİĞİ

3. Milletvekili seçilme yeterliliği nasıldır ve üyelik sıfatı ne zaman kazanılır?

Anayasanın 76. maddesinde milletvekili seçilme yeterliliği düzenlenmiştir. Buna göre, “Yirmibeş yaşını dolduran her Türk milletvekili seçilebilir. En az ilkokul mezunu olmayanlar, kısıtlılar, yükümlü olduğu askerlik hizmetini yapmamış olanlar, kamu hizmetinden yasaklılar, taksirli suçlar hariç toplam bir yıl veya daha fazla hapis ile ağır hapis cezasına hüküm giymiş olanlar; zimmet, ihtilas, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüyeye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlarla, kaçakçılık, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, Devlet sırlarını açığa vurma, terör eylemlerine katılma ve bu gibi eylemleri tahrik ve teşvik suçlarından biriyle hüküm giymiş olanlar, affa uğramış olsalar bile milletvekili seçilemezler.” Milletvekili seçilme yeterliliğini oluşturan şartlardan birinin kaybı veya bu şartlardan birinin taşınmadığının sonradan anlaşılması hallerinde üyelik düşmektedir.

Yüksek Seçim Kurulunun 27.7.2007 tarihli ve 716 sayılı Kararında millet iradesinin, milletvekili genel seçiminde oy kullanma işleminin bittiği an tecelli ettiği ve bundan sonra yapılacak tüm işlemlerin tamamlayıcı ve şekli işlemler olduğu belirtilmiştir.

Milletvekilleri andiçerek göreve başlarlar.

4. Milletvekilliği sıfatının kaybedilme halleri nelerdir?

Milletvekilliği sıfatını sona erdiren hallerin bir kısmı TBMM'nin kararına bağlıdır. Bazı durumlarda ise TBMM kararına gerek kalmadan milletvekilliği sona erer. Ayrıca yargı kararı ile de milletvekilliği sona erebilmektedir.

TBMM kararı olmaksızın milletvekilliği sıfatının sona erme halleri

1. Ölüm.
2. Yasama döneminin sona ermesi.
3. *Cumhurbaşkanı seçilme*: Anayasanın 101. maddesinin son fıkrası uyarınca seçilen Cumhurbaşkanının, varsa partisi ile ilişkisi kesilir ve TBMM üyeliği sona erer.
4. *Mahalli i dare organlarına seçilme*: Mahalli i dare organlarına seçilen milletvekili, Mahalli i dareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanununun 17. maddesine göre 15 gün içinde tercih hakkını kullanmalıdır. Tercihini mahalli i dare organları lehine kullanan milletvekilinin milletvekilliği bir işleme gerek kalmadan kendiliğinden düşer.
5. *Vatandaşlığın kaybı*: Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığını kaybeden bir milletvekilinin milletvekilliği sıfatı da sona erer.

TBMM kararı ile milletvekilliği sıfatının sona erme halleri

1. *İstifa*: İstifa eden milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesi, istifanın geçerli olduğunun TBMM Başkanlık Divanınca tespit edilmesinden sonra, TBMM Genel Kurulunca kararlaştırılır.
2. *Üyelikle bağdaşmayan görevi sürdürmekte ısrar*: Anayasanın 82. maddesinde belirtilen milletvekilliği ile bağdaşmayan bir görev veya hizmeti sürdürmekte ısrar eden milletvekilinin üyeliğinin düşmesine, Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyonun bu durumu tespit eden raporu üzerine Genel Kurul gizli oyla karar verir.
3. *Devamsızlık*: Meclis çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak 1 ay içerisinde toplam 5 birleşim günü katılmayan milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesine, durumun Meclis Başkanlık Divanınca tespit edilmesi üzerine, Genel Kurulca üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyuyla (276) karar verilebilir.

Mahkeme kararı ile milletvekilliği sıfatının sona ermesi

TBMM üyeliğine seçilmeye engel bir suçtan dolayı kesin hüküm giyen veya kısıtlanan milletvekilinin, hakkındaki kesinleşmiş mahkeme kararının Genel Kurula bildirilmesiyle üyelik sıfatı sona erer.

5. Yasama sorumsuzluğu ve dokunulmazlığı nedir?

Milletvekilleri, görevleri gereği yasama sorumsuzluğu ve yasama dokunulmazlığına sahiptir.

Yasama sorumsuzluğu, milletvekillerinin yasama ve denetim faaliyetlerindeki oy ve sözlerinden ve Mecliste i leri sürdükleri düşüncelerinden, Genel Kurulca başka bir karar alınmadıkça bunları Meclis dışında tekrarlamalarından dolayı sorumlu tutulamayacaklarını ifade eder. Yasama sorumsuzluğu mutlak ve süreklidir. Görevi sona erse de milletvekili, görevi sırasındaki oy, söz ve düşüncelerinden dolayı sorumlu tutulamaz. Ancak, yerleşik Yargıtay içtihatlarına göre yasama sorumsuzluğu tazminat hukuku bakımından sorumluluğu ortadan kaldırmamaktadır.

Yasama dokunulmazlığı, seçimden önce veya sonra bir suç işlediği öne sürülen milletvekilinin, Meclis kararı olmadıkça tutulamaması, sorguya çekilememesi, tutuklanamaması ve yargılanamamasını ifade eder. Yasama dokunulmazlığı, yasama sorumsuzluğundan farklı olarak mutlak ve sürekli değildir.

Bir milletvekili hakkında, seçiminden önce veya sonra verilmiş bir ceza hükmünün yerine getirilmesi, üyelik sıfatının sona ermesine bırakılır, üyelik süresince zamanaşımı işlemez.

Ayrıca bazı suçlar dokunulmazlık kapsamında bulunmamaktadır. Ağır cezayı gerektiren suçüstü hali ve seçimden önce başlanılmış olması kaydıyla Anayasanın 14. maddesindeki durumlar yasama dokunulmazlığı kapsamının dışındadır. Ancak, bu halde yetkili makam durumu hemen ve doğrudan doğruya TBMM'ye bildirmek zorundadır.

Milletvekilliğinin sona ermesiyle dokunulmazlık da sona ermektedir. Tekrar seçilen milletvekili hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılabilmesi, Meclisin yeniden dokunulmazlığını kaldırmasına bağlıdır.

6. Yasama dokunulmazlığı tezkerelerinin işlem süreci nasıldır?

Milletvekili hakkında suç isnadı bulunduğu takdirde, yargı mercileri dosyayı Adalet Bakanlığına intikal ettirmektedir. Adalet Bakanlığına Başbakanlığa iletilen dosya, yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin bir tezkere ekinde Meclis Başkanlığına gönderilmektedir. Meclis Başkanlığı yasama dokunulmazlığı dosyasını Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyona havale eder.

Karma Komisyon bünyesinde ad çekme suretiyle oluşturulan 5 üyeli bir hazırlık komisyonu, kuruluşundan itibaren 1 ay içerisinde dosyayı inceleyerek rapora bağlar. Karma Komisyon da 1 ay içerisinde hazırlık komisyonu raporunu görüşerek sonuçlandırmak durumundadır. Karma Komisyon dokunulmazlığın kaldırılmasına veya kovuşturmanın milletvekilliği sıfatının sona ermesine kadar ertelenmesine karar verir.

Karma Komisyon kovuşturmanın ertelenmesini kararlaştırmışsa, bu yöndeki raporu Genel Kurulda okunarak bilgiye sunulur. Bu rapora milletvekilleri tarafından 10 gün içinde itiraz edilmezse kesinleşir; itiraz edilmesi halinde ise, rapor Genel Kurul gündemine alınır. İtiraz edilmeyen dosyalar Başbakanlığa gönderilir.

Dokunulmazlığın kaldırılması yönündeki Karma Komisyon raporları, doğrudan Genel Kurul gündemine girer. Genel Kurul, raporu kabul ederek dokunulmazlığın kaldırılmasını kararlaştırabileceği gibi, raporu reddederek yargılamanın dönem sonuna ertelenmesine de karar verebilir.

Kovuşturma ertelenmiş ve bu karar Genel Kurulca kaldırılmamış ise, dönem yenilenmiş olsa bile milletvekilliği sıfatı devam ettiği sürece ilgili hakkında kovuşturma yapılamaz.

7. Milletvekili devamsızlığı nedir?

Milletvekilleri, üyesi oldukları komisyonlar ile Genel Kurul toplantılarına katılmak zorundadırlar. Devamsızlık milletvekilliğinin düşmesi sonucunu doğurabilir.

TBMM Başkanı yazı ile başvuran bir milletvekiline 10 günü aşmamak üzere izin verebilmektedir.

Milletvekilleri, Meclis çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak 1 ay içinde toplam 5 birleşim günü katılmazsa devamsızlığı Başkanlık Divanınca tespit edilir ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyona gönderilir. Karma komisyonun raporunu görüşen Genel Kurul, milletvekilliğinin düşmesi gerektiğine üye tamsayısının salt çoğunluğu (276) ile karar verebilir.

Komisyon üyelerinin komisyon toplantılarına katılım durumlarını gösteren komisyon devam cetvelleri, TBMM Başkanlığına ve siyasi parti grubu başkanlıklarına gönderilir. İzinsiz veya özürsüz olarak üst üste 3 toplantıya veya 1 yıl içindeki toplantıların 1/3'üne katılmayan komisyon üyesi, mensubu olduğu siyasi parti grubunca komisyondan geri çekilebilir.

Milletvekillerinin Genel Kurul ve komisyonlara devamını gösteren "TBMM Genel Kurul ve Komisyonlar Devamsızlık Cetveli" 3 ayda bir basılarak üyelere gönderilir. Bir milletvekili kendisi ile ilgili devamsızlık durumuna, cetveli aldığı günden itibaren 7 gün içinde yazı ile itiraz edebilir. İtirazı Başkanlık Divanı inceler.

2. BÖLÜM YASAMAYA İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR VE KURUMLAR

8. TBMM'nin üye tamsayısı kaçtır?

TBMM'nin üye tamsayısı 550'dir. Anayasa, İçtüzük ve kanunlarda bazı hususlarda öneride bulunulması, toplantı yapılması veya karar alınmasında üye tamsayısının esas alınacağı düzenlenmiştir. Örneğin, TBMM'nin toplantı yetersayısı üye tamsayısının 1/3'ü olan 184'tür.

Dönem içi nde vefat, isti fa gibi çeşitli nedenlerle üye sayısında azalma olması, üye tamsayısını değiştirmemektedir.

9. Yasama dönemi nedir?

Yasama dönemi, iki milletvekili genel seçimi arasındaki 4 yıllık süredir. Ancak bu süre dolmadan erken seçimle dönem sona erebileceği gibi, savaş nedeniyle dönemin uzatılması da mümkündür. Dolayısıyla TBMM üyeleri 4 yıl için seçilmesine rağmen, yasama dönemi 4 yıldan kısa ya da uzun olabilmektedir. TBMM şu anda 24. Yasama Döneminindedir.

10. Yasama yılı nedir?

Yasama dönemi yasama yıllarından oluşur. Yasama yılı, takvim yılından farklı olup 1 ekimde başlayıp 30 eylülde sona eren süredir. Ancak, milletvekili genel seçimi dolayısıyla ilk yasama yılının başlangıcı ile son yasama yılının bitişi farklı tarihlerde olabilmektedir. Bu durumda ilk yasama yılı milletvekili genel seçiminin yapıldığı tarihten başlayarak 30 eylüle kadar, son yasama yılı ise 1 ekimden başlayarak seçimlerin yapılmasına kadar sürmektedir. Dolayısıyla bir yasama dönemi 4 takvim yılından oluşmasına rağmen, 5 yasama yılı olabilmektedir.

11. Tatil ve ara verme nedir?

Tatil, TBMM'nin çalışmalarının belli bir süre ertelenmesidir. TBMM her yıl kendiliğinden 1 temmuz günü 30 eylüle kadar tatile girer. Ancak, Danışma Kurulunun önerisi üzerine Genel Kurul, tatile girilmeyip 1 temmuzdan sonra da çalışmalara devam edilmesi kararı alabilir. Bir yasama yılı içinde 3 aydan fazla tatil yapılamaz.

Araverme, TBMM'nin tatil dışında 15 günü geçmemek üzere çalışmalarını ertelemesidir. TBMM'nin araverme kararı alması, Danışma Kurulunun bu konudaki önerisinin Genel Kurulca oylanıp kabul edilmesi suretiyle olmaktadır.

TBMM tatil ve aravermede iken, İctüzükte öngörülen süreler işlemez; Genel Kurul ve komisyonlar çalışmaz. Ancak Meclis Başkanının teklifi üzerine Genel Kurulca izin verilen komisyonlar tatil ve ara verme sırasında da çalışmalarını sürdürebilir.

12. Olağanüstü toplantı nedir?

TBMM, tatil veya araverme sırasında belli bir konuyu görüşmek için Cumhurbaşkanı veya Meclis Başkanının çağrısı üzerine toplanabilir. Bu toplantılar olağanüstü toplantı olarak adlandırılır. Cumhurbaşkanı, toplantı çağrısını doğrudan doğruya veya Bakanlar Kurulunun istemi üzerine yapar. TBMM Başkanı da doğrudan toplantı çağrısında bulunabileceği gibi, üyelerin 1/5'inin imzasını taşıyan gerekçeli önergedeki çağrı istemini en geç 7 gün içinde yerine getirir. TBMM, Cumhurbaşkanı veya Meclis Başkanınca yapılan çağrıda belirtilen gün ve saatte toplanır.

Olağanüstü toplantının başlayabilmesi için birleşimin başında yapılan açılış yoklamasında en az 184 milletvekilinin Genel Kurulda hazır olması gerekmektedir. Aksi halde çağrı düşer.

Olağanüstü toplantıda birleşim yeterli çoğunlukla açılabilirdiği takdirde, Meclis Başkanı, ilk önce çağrı yazısını okutur ve bu toplantıyı gerektiren konu görüşülür. Konu üzerinde gerekli işlemler tamamlandıktan sonra, TBMM çalışmalarına devam karar vermediği takdirde, tatile veya aravermeye devam olunur.

13. TBMM Genel Kurulu hangi gün ve saatlerde toplanır?

Genel kural, TBMM Genel Kurulunun salı, çarşamba ve perşembe günleri 15.00-19.00 saatleri arasında çalışmasıdır. Ancak Danışma Kurulunun önerisi üzerine Genel Kurulun kararıyla Meclis farklı saatlerde ve haftanın diğer günlerinde de toplanabilir.

Uygulamaya bakıldığında, Genel Kurulun 15.00'ten daha erken bir saatte toplandığı ve 19.00'dan daha geç saate kadar çalıştığı görülmektedir. Özellikle bütçe görüşmeleri sırasında Genel Kurul hafta sonu dâhil diğer günlerde de çalışmaktadır.

14. Birleşim ve oturum nedir?

Genel Kurulun belirli bir günde açılan toplantısına birleşim denir. Her birleşim bir numara alır. Örneğin milletvekili genel seçimin-den sonra toplanan TBMM'nin ilk toplantısı 1. Birleşim, bir sonraki toplantısı 2. Birleşimdir. Birleşim numaraları her yasama yılında 1'den başlar.

Genel Kurul toplantılarına çeşitli nedenlerle ara verilebilir. Bir birleşimin ara ile bölünen her kısmına oturum denir. Her aradan sonra Genel Kurulu yöneten Başkan o birleşimin kaçınıcı oturumunu açtığını ifade eder.

15. Toplantı yetersayısı ve yoklama nedir?

Toplantı yetersayısı, Genel Kurul toplantısının başlayabilmesi ve yoklama i stemi halinde sürdürülebilmesi için hazır bulunması gereken en az üye sayısıdır. Bu sayı üye tamsayısının 1/3'ü olan 184'tür.

Başkan, birleşimi açtıktan sonra Genel Kurulda yeter sayıda milletvekilinin bulunduğunu gözlemlerse yoklama yapmaksızın görüşmeleri başlatabilir. Ancak tereddüde düşmesi halinde elektronik cihazla yoklama yapar. Yapılan yoklamada toplantı yeter sayısının olmadığı anlaşılırsa birleşime en fazla 1 saat ara verilir. Aradan sonra yapılan ikinci yoklamada da toplantı yeter sayısı yoksa birleşim kapatılır.

Görüşmeler başladıktan sonra da yoklama isteminde bulunulabilir. Görüşmeler sırasında yoklama yapılabilmesi için işaretle oylamaya geçilmeden önce 20 milletvekili tarafından ayağa kalkmak veya önerge vermek suretiyle istemde bulunulması gerekir.

16. Karar yetersayısı nedir?

Karar yetersayısı, Genel Kurulda bir konuda karar alınabilmesi için gerekli olan sayıdır.

Genel Kurul, toplantıya katılanların salt çoğunluğu yani yarısından fazlası ile karar alır. Ancak karar yetersayısı hiçbir şekilde üye tam sayısının 1/4'ünün bir fazlası olan 139'dan az olamaz. Örneğin, 200 milletvekilinin katıldığı bir toplantıda karar alınabilmesi için

en az 139 milletvekilinin kabul ya da ret yönünde oy kullanması gerekir. 120 kabul, 80 ret kararının bulunduğu bir oylamada asgari karar yetersayısı olan 139 bulunamadığı için karar alınmaz. Katılımın 400 olduğu bir toplantıda ise karar alınabilmesi için 201 kişinin aynı yönde oy kullanması gerekir.

Karar yetersayısının bulunamadığı durumda oylama tekrarlanır. Üst üste yapılan üç oylamada da karar yetersayısı yoksa birleşim kapatılır.

17. Gelen kâğıtlar listesi nedir?

Gelen kâğıtlar listesi, TBMM Başkanlığına sunulan kanun tasarı ve teklifleri, resmî tezkereler ve komisyon raporları ile soru, genel görüşme, Meclis araştırması, Meclis soruşturması ve gensoru önergelerine ilişkin referans bilgileri ile hangi aşamada bulunduğu bilgilerinin yayımlandığı belgedir. Gelen kâğıtlar listesi, tatile rastlamadığı takdirde, cumartesi ve pazar hariç her gün yayımlanır, milletvekillerine dağıtılır ve TBMM internet sayfasında yer alır.

Gelen kâğıtlar listesinden Meclis Başkanlığına hangi işlerin geldiği, bunların hangi komisyonlara havale edildiği, hangilerinin Genel Kurul gündemine girdiği güncel olarak takip edilebilir.

18. Sıra sayısı (komisyon raporu) nedir?

Basılı komisyon raporlarına sıra sayısı denilmektedir. Kanun tasarı veya tekliflerine ilişkin esas komisyon raporları ile Meclis araştırması, Meclis soruşturması ve diğer komisyon raporları, bir sıra numarası verilerek basılır. Komisyon raporları basımından sonra sıra sayısı olarak adlandırılan bu numara ile anılır. Sıra sayısı her yasama dönemi başında 1'den başlamaktadır.

Kanun tasarı veya tekliflerine ilişkin sıra sayısında, tasarı ve tekliflerin gerekçesi ve metni, varsa tali komisyon raporu, esas komisyon raporu, varsa rapora muhalefet şerhi ve komisyonun kabul ettiği metin yer alır.

Meclis araştırması ve Meclis soruşturması komisyonlarına ilişkin sıra sayılarında, komisyonun kuruluşuna dayanak teşkil eden önergeler, komisyon raporu ve varsa rapora muhalefet şerhi yer alır.

Sıra sayıları, TBMM internet sayfasında yayınlanmakta ve milletvekillerine dağıtılmaktadır.

19. Kapalı oturum nedir?

Genel Kurulda milletvekilleri, bakanlar, Cumhurbaşkanı ve yeminli görevliler dışında kimsenin katılamadığı gizli toplantıya kapalı oturum denir.

Kapalı oturum, Başbakanın, bir bakanın, bir siyasî parti grubunun ya da 20 milletvekilinin yazılı i stemi üzerine yapılabilmektedir. Kapalı oturum önergesi verildiğinde, kapalı oturumda bulunabilecekler dışında herkes Genel Kurul salonundan çıkarılır. Salon boşaltıldıktan sonra kapalı oturum önergesinin gerekçesi okunur. Bu gerekçe Başbakan veya bir bakan, siyasî parti grubu sözcüsü, önergedeki birinci imza sahibi milletvekili veya onun göstereceği bir diğer imza sahibi milletvekili tarafından açıklanır. Daha sonra kapalı oturum yapılıp yapılmayacağına Genel Kurul işaret oyuyla karar verir.

Kapalı oturum sırasındaki görüşmeler hakkında, oturumda bulunanlar ve bulunma hakkına sahip olanlar tarafından hiçbir açıklama yapılamaz. Bunlar Devlet sırrı olarak saklanır.

Kapalı oturumu gerektiren sebep ortadan kalktığında Başkan, açık oturuma geçilmesini teklif eder ve Genel Kurul işaret oyuyla karar verir. Kapalı oturum tutanakları ve özetlerinin yayımlanmasına, Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurulca işaret oyuyla karar verilir.

Komisyonlarda kapalı oturum yapılmasını ilgili bakan veya komisyon üyelerinin 1/3'ü isteyebilir. Kapalı oturumda komisyon üyelerinden ve bakanlardan başkası bulunamaz.

20. Hükümsüz sayılma (kadük) nedir?

Bir yasama dönemi içerisinde sonuçlandırılmayan kanun tasarısı ve teklifleri, yazılı ve sözlü soru önergeleri ile Meclis araştırması, genel görüşme ve gensoru önergeleri dönem sonunda hükümsüz (kadük) sayılır. Hükümsüz kalan kanun tasarısı ve teklifleri bir sonraki yasama döneminde Hükümet veya milletvekilleri tarafından yenilenebilir.

Cumhurbaşkanınca bir daha görüşülmek üzere geri gönderilen kanunlar, kanun hükmünde kararnameler ve Sayıştay tezkereleri gibi hükümsüz sayılmayan işler ise yeni yasama döneminde komisyonlara tekrar havale edilir.

B. YASAMAYA İLİŞKİN TEMEL KURUMLAR

21. Genel Kurulun işlevi nedir?

Genel Kurul, TBMM'nin yasama, denetim ve diğer faaliyetlerinin yürütüldüğü nihai karar organıdır. Komisyonlarca görüşülen kanun tasarı ve teklifleri Genel Kurulda kabul edilerek kanunlaşmaktadır. Yazılı soru önergesi dışındaki bilgi edinme ve denetim yollarına ilişkin önergeler Genel Kurulda bilgiye sunulmakta veya görüşülmektedir. Ayrıca Genel Kurulda Anayasa, İçtüzük ve kanunlarda öngörülen çeşitli konularda kararlar alınmakta ve seçimler yapılmaktadır.

22. Hükümetin yasama sürecindeki işlevi nedir?

Parlamente sistemlerde, yürütme organının bir kanadı olan hükümet, parlamento içerisinde çıkmakta ve parlamentoya karşı sorumluluğu bulunmaktadır. Ülkemizde de hükümet, TBMM'den güvenoyu alarak göreve başlar. Hükümet ve TBMM, parlamente sistem gereği çeşitli şekillerde birbirini etkileyebilmektedir. Kanun yapım sürecinde hükümetçe hazırlanan kanun tasarıları önemli bir yer teşkil etmektedir. Parlamente denetim yolları ile hükümet TBMM tarafından denetlenmektedir.

Genel Kurulda ve komisyonlardaki görüşmelerde hükümet genellikle bir bakan tarafından temsil edilmektedir.

23. Komisyonların yasama ve denetim sürecindeki işlevi nedir?

Belirli sayıda milletvekilinden oluşan komisyonların, yasama ve denetim faaliyetlerinde önemli işlevleri bulunmaktadır.

Kanun yapım sürecinin mutfağını oluşturan komisyonlar, kendilerine havale edilen kanun tasarı ve tekliflerini rapora bağlayarak Genel Kurulda görüşülmeye hazır hale getirirler. Uygulamada konunun daha ayrıntılı incelenebilmesi için zaman zaman ilgili komisyon bünyesinde alt komisyonlar kurulabilmektedir.

Bazı komisyonların, kanun tasarı ve tekliflerini inceleme görevlerinin yanı sıra kanunlarla verilmiş başka görevleri de bulunmaktadır. Kanun yapım sürecinde yer almayan bazı daimi komisyonlar denetim işlevi görmektedir. Meclis araştırması ve Meclis soruşturması komisyonları ise geçici denetim komisyonlarıdır.

24. TBMM Başkanlık Divanı kimlerden oluşur, görevleri nedir?

TBMM Başkanlık Divanının, hem yasama faaliyetlerinde hem de idari işlerin düzenlenmesinde önemli işlevi vardır. Başkanlık Divanı, TBMM Başkanı, başkanvekilleri, idare amirleri ve kâtip üyelerden oluşur.

Başkanlık Divanı; siyasi parti gruplarının güçleri oranında temsili sağlanmak suretiyle 1 başkan, 4 başkanvekili, 3 idare amiri ve 7 kâtip üye olmak üzere toplam 15 üyeden oluşmaktadır. Genel Kurul, gerektiğinde Danışma Kurulunun önerisi üzerine idare amirlerinin veya kâtip üyelerin sayısını artırabilir. Ancak başkanvekilleri- nin sayısı 4'ten fazla olamaz.

Genel Kurul birleşimleri, haftalık nöbet sırasına göre başkanvekilleri tarafından yönetilmektedir. Meclis Başkanı gerekli gördüğü birleşimlerde Genel Kurul toplantılarını yönetir. Toplantı süresince iki kâtip üyenin de yerlerinde hazır bulunması gerekir.

Başkanlık Divanının görevlerinden bazıları şunlardır:

- Komisyonların Genel Kurulun toplantı saatlerinde görüşme yapmalarına izin vermek,
- Üyelikten istifa eden milletvekilinin istifa yazısını inceleyerek gerçek olup olmadığına karar vermek,
- Milletvekilliği ile bağdaşmayan bir görevi sürdürmekte ısrar eden milletvekilinin durumunu incelemek,
- Genel Kurulda tutulan tutanağın düzeltilmesi için yapılan başvurular üzerine gerekli incelemeleri yapmak,
- Saygı duruşunu gerektirecek halleri kararlaştırmak,
- TBMM Genel Sekreterliği teşkilatı ile ilgili kararlar almak.

25. TBMM Başkanı nasıl seçilir?

TBMM Başkanlığı için bir yasama dönemi içinde iki defa seçim yapılmaktadır. İlk seçilen Başkanın görev süresi 2 yıldır. Meclis Başkanlığı için yapılacak ilk seçimde, TBMM Başkan adayları Meclis üyeleri arasından Meclisin ilk toplandığı günden itibaren 5 gün içinde Başkanlık Divanına bildirilir. Başkan seçimi gizli oyla yapılır. İlk iki oylamada üye tamsayısının 2/3'ünün (367), üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyu (276) aranır. Üçüncü

oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılır. Dördüncü oylamada en çok oy alan üye Başkan seçilir. Başkan seçimi aday gösterme süresinin bitiminden itibaren 5 gün içinde tamamlanır. İkinci devre için yapılacak seçimde ise ilk devre için seçilen Başkanın görev süresinin dolmasından 10 gün önce başlamak üzere yine 5 gün içinde adayların Başkanlık Divanına bildirilmesi gerekir. İkinci devre için seçilen Başkanın görev süresi yasama döneminin sonuna kadar devam eder.

26. TBMM başkanvekilleri, katip üyeler ve idare amirleri nasıl seçilir?

Başkanlık Divanı üyelikleri için bir yasama dönemi içinde iki defa seçim yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi 2 yıldır. İkinci devre için seçilen Başkanlık Divanı üyelerinin görev süreleri yasama döneminin sonuna kadar devam eder. TBMM Başkanı siyasi parti gruplarının parti grupları toplam sayısı içindeki yüzde oranlarını ve bu oranlara göre her siyasi parti grubuna düşen Başkanlık Divanındaki görev yeri sayısını tespit eder ve Danışma Kuruluna bildirir.

Başkanlık Divanındaki görev yerleri başkanvekillikleri için –iki adedi TBMM üye tamsayısının salt çoğunluğuna sahip siyasi parti grubuna ait olmak üzere- oranı en yüksek olandan başlayarak sıra ile dağıtılır. Kâtip üyeliklerle idare amirlikleri için görev yerleri dağılımı Danışma Kurulunun görüşü alındıktan sonra Genel Kurulca kararlaştırılır.

Siyasi parti grupları, kendilerine düşen Başkanlık Divanı üyelikleri için adaylarını liste halinde gösterir. Listenin Genel Kurulca işaret oyuyla oylanması suretiyle seçim tamamlanır.

27. Siyasi parti gruplarının işlevi nedir?

Siyasi partiler, demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır. Bir siyasi partinin grup kurabilmesi için en az 20 milletvekiline sahip olması zorunludur. Siyasi parti gruplarının Meclisin bütün faaliyetlerine üye sayıları oranında katılmaları Anayasada öngörülmüştür. Yasama ve denetim faaliyetlerinde siyasi parti gruplarına bazı ayrıcalıklar tanınmıştır.

Bir siyasi partinin genel başkanı, milletvekili ise parti grubunun da başkanıdır. Genel başkan milletvekili değilse grup başkanı, grup

üyeleri milletvekilleri arasından seçilir. Grubun yine kendi üyeleri arasından seçilen grup başkanvekilleri, parti grubunu temsil etmeye ve parti grubu adına önerge vermeye yetkili olup yasama ve denetim faaliyetlerinin yürütülmesinde etkin rol oynamaktadırlar.

Siyasi parti gruplarının çalışmalarına ilişkin esaslar, grup içyönetmeliklerinde düzenlenmektedir. Grup içyönetmeliklerinde grup üyesi milletvekillerinin hazırladıkları kanun teklifleri ve denetim yollarına ilişkin önergelerin grup başkanlığı aracılığıyla TBMM Başkanlığına gönderilmesi yönünde düzenlemeler bulunmaktadır.

Siyasi partilerin grup toplantıları haftada bir kez genellikle salı veya çarşamba günleri yapılmaktadır.

28. Danışma Kurulu kimlerden oluşur, görevleri nelerdir?

Danışma Kurulu, TBMM Başkanının veya görevlendireceği bir başkanvekilinin başkanlığında, siyasî parti grup başkanları veya vekillerinden birisi ya da onların yazılı olarak görevlendirdiği birer milletvekilinden oluşur. Gerektiğinde Danışma Kuruluna hükümet üyeleri ile Meclis başkanvekilleri de çağrı üzerine katılabilmekte, ancak oy kullanamamaktadırlar.

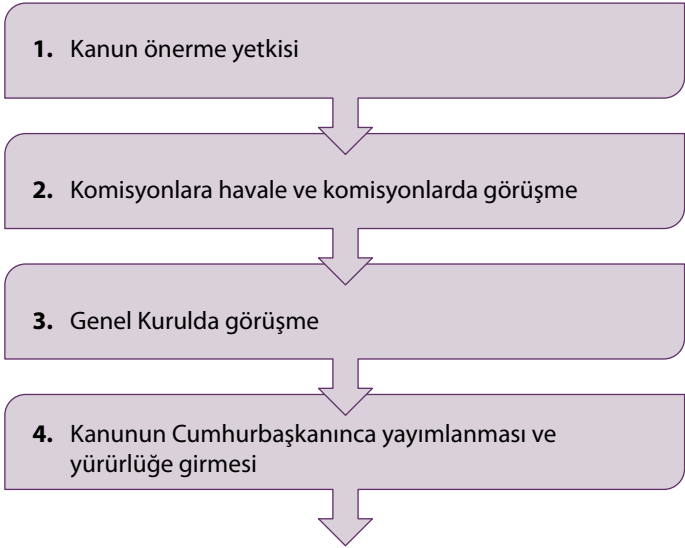
Danışma Kurulu, siyasi parti gruplarının TBMM çalışmalarına katılmalarında uyum sağlamak ve bu çalışmalara yön vermek amacıyla oluşturulmuş bir kuruldur. Danışma Kurulu, Genel Kurulun çalışma gün ve saatlerini düzenleme, Genel Kurul gündemini belirleme ve değişiklik yapma, komisyon üye sayılarının tespiti gibi hususlarda Genel Kurula öneride bulunmaktadır.

Danışma Kurulu, Başkanın gerekli görmesi veya bir siyasî parti grubu başkanlığının istemi üzerine en geç 24 saat içinde Başkan tarafından toplantıya çağrılır. Danışma Kurulu yapılan ilk çağrıda toplanamaz, oybirliğiyle tespit, teklif yapamaz veya görüş bildirmezse, Meclis Başkanı veya siyasî parti grupları ayrı ayrı, istemlerini doğrudan Genel Kurula sunabilirler. Bu durumda istem, ilk birleşimin gündemindeki Başkanlığın Genel Kurula Sunuşlarında yer alır. İstem üzerinde lehte ve aleyhte ikişer milletvekilinin konuşmalarından sonra Genel Kurul işaret oyuyla karar verir.

3. BÖLÜM KANUN YAPIM SÜRECİ

KANUN YAPIM SÜRECİ

29. Kanun nedir?

Kanun kavramı, şekli ve maddi açıdan tanımlanabilir. Şekli anlamda kanun, TBMM'nin usulüne uygun olarak kabul ettiği bir yasa ma işlemidir. Maddi anlamda kanun, "genel, nesnel ve kişilik dışı hukuk kurallarının bütünü" biçiminde tanımlanmaktadır.

Kanunlar, kod kanun-çerçeve kanun, geçici kanun-sürekli kanun gibi çeşitli açılardan sınıflandırılabilir.

a. Kod kanun-çerçeve kanun nedir?

Kod kanun belirli bir alanı yeni baştan tümüyle düzenleyen kanunu ifade eder. Çerçeve kanun, kod kanunlarda değişiklik yapan kanundur. Bir kanunun kod kanun mu yoksa çerçeve kanun mu olduğuna karar vermek için kanunun yürürlükteki bir kanunda değişiklik yapıp yapmadığına bakmak gerekir. Örneğin, İmar Kanunu bir kod kanun iken, bu Kanunun bir veya birkaç maddesinde değişiklik öngören kanun, bir çerçeve kanundur.

b. Geçici kanun-sürekli kanun nedir?

Geçici kanun belirli bir süre uygulandıktan sonra yürürlükte kalmakla birlikte, etkisi sona eren kanundur. Sürekli kanun ise hükümleri süreklilik arz eden kanundur. Kanunlar kural olarak sürekli dir. Ancak, yeni çıkarılan kanun dolayısıyla eski durumla yeni durum arasında uyum sağlamak, af çıkarmak gibi amaçlarla geçici nitelikli kanunlar çıkarılabilir. Örneğin bir kurumun teşkilat yapısı yeniden düzenlenirken kurumda eskiden beri çalışmakta olan personelin intibaklarının sağlanması veya yükseköğrenim kurumlarıyla il işiği kesilenlerin yeniden öğrenim hakkı kazanmalarına yönelik bir düzenleme geçici kanunla yapılmaktadır. Kanunun tamamı veya birkaç maddesi geçici nitelikte olabilir.

Geçici kanunlar genellikle "bu Kanunun yayımı tarihine kadar" veya "...tarihine kadar" gibi işi n geçiciliğine işaret eden tarihler içerir. Ancak işi nde tarih bulunan her düzenleme geçici madde olmadığı gibi, her geçici düzenleme mutlaka tarih içermeyebilir. Kanunda süre bulunsun veya bulunmasın belirli süreler geçtikten ya da belli işler yapıldıktan sonra kanunun/maddenin uygulaması

sona eriyor ve sürekli bir kanunun maddeleri yürürlüğe giriyorsa burada bir geçici kanun ya da maddeden söz edilebilir.

30. Kimler kanun önerebilir, kanun tasarısı ve teklifi nedir?

Kanun önermeye milletvekilleri ve Bakanlar Kurulu yetkilidir. Milletvekillerinin vermiş oldukları kanun önerisine kanun teklifi denir. Kanun teklifi bir veya daha fazla milletvekilinin imzasıyla verilebilir. Bakanlar Kurulunun vermiş olduğu kanun önerisi ise kanun tasarısı olarak adlandırılır. Kanun tasarılarında Başbakan ve bütün bakanların imzasının bulunması gerekir.

Kanun tasarısı ve teklifleri Meclis Başkanlığına (TBMM Genel Evrak ve Arşiv Müdürlüğü) sunulur. Kanun tasarıları (1/...) ve kanun teklifleri (2/...) esas numarası alır.

31. Kanun tasarısı ve tekliflerinde bulunması gereken şartlar nelerdir?

Kanun tasarısı ve tekliflerinin hazırlanmasına ilişkin olarak İçtüzükte öngörülen şartlar şunlardır:

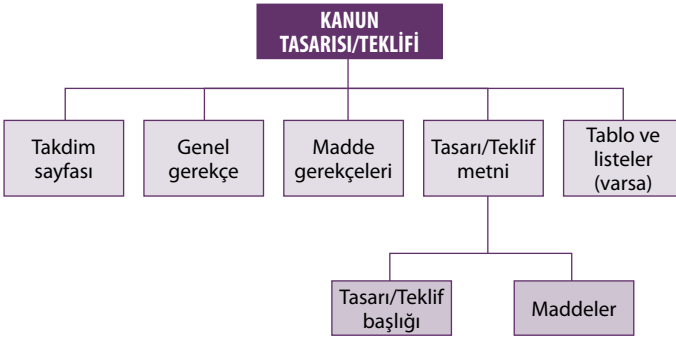
- **İmza:** Kanun tasarılarında Bakanlar Kurulunun tüm üyelerinin, kanun tekliflerinde ise en az bir milletvekilinin imzasının bulunması gerekir. TBMM Başkanlığına hitaben yazılan takdim sayfasında kanun tasarılarında Başbakanın, kanun tekliflerinde ise teklif sahibinin/sahiplerinin imzası yer alır. Kanun tasarılarında Bakanlar Kurulu üyelerinin imzaları tasarının sonunda bulunur.
- **Gerekçe:** Kanun tasarısı ve teklifleri gerekçeleri ile birlikte sunulur. Genel gerekçede, tasarısı ve teklifin hazırlanmasını gerektiren genel nedenler açıklanırken, madde gerekçelerinde her maddenin düzenleniş nedenleri, kaldırılması, değiştirilmesi veya eklenmesi istenen hükümlerin neler olduğu ve kaldırma, değiştirme veya ekleme sebepleri açıkça belirtilir. Madde gerekçeleri, her madde için ayrı ayrı düzenlenir.
- **Tasarısı veya teklif metni:** Kanun tasarısı veya tekliflerinin metni, maddelerden oluşan ve kabul edilmesi halinde kanun metnini oluşturacak bölüm olup gerekçeden sonra yer alır. Metin, içeriği yansıtan bir başlık altında bulunur.

- **Kaba ve yaralayıcı ifade içermeme:** Kanun tasarı ve tekliflerinin kaba ve yaralayıcı sözler içermemesi gerekir.
- **Reddedilen kanun tasarı ve tekliflerinin yeniden verilememesi:** Genel Kurulca reddedilmiş olan kanun tasarı ve teklifleri, ret tarihinden itibaren 1 tam yıl geçmedikçe aynı yasama dönemi içerisinde verilemez.

Tasarı ve tekliflerde imzanın yer aldığı takdim sayfası, gerekçe ve metin bölümleri ayrı sayfalarda düzenlenir.

Kanun tasarıları Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik hükümlerine göre hazırlanarak TBMM Başkanlığına sunulmaktadır.

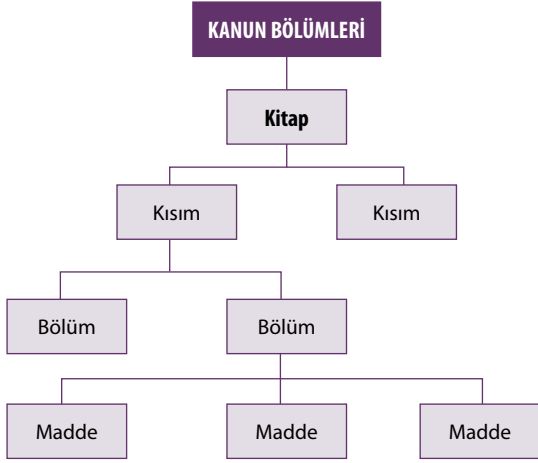
Kanun tasarı ve tekliflerinde bulunması gereken bölümler şunlardır:

32. Kod kanun niteliği taşıyan kanun tasarı ve teklifleri hangi bölümlerden oluşur?

Kod kanun niteliği taşıyan bir tasarı veya teklif metni, şekli olarak belirli bir sistematığe bağlı olmak durumundadır. Tasarı veya teklif metninin bölümlendirilmesinde, her bölüme numaralar verilmeli ve her bölüm kendi içerisinde konu bütünlüğü taşımalıdır.

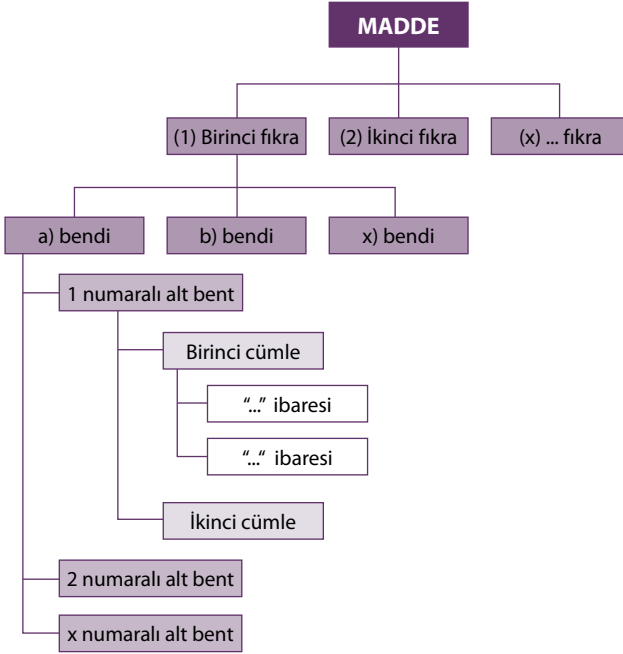
Türk Ticaret Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu gibi kapsamlı kod kanunlarda genellikle aşağıdaki bölümler yer almaktadır:

33. Kanun tasarı ve tekliflerinin maddeleri hangi bölümlerden oluşur?

Bir kanun içinde rakamlarla ardışık olarak tanımlanan, içerik bakımından birbirinden ayrı düzenlemeler içeren bölümlere madde denir. Maddeler; fıkra, bent, alt bent, cümle veya ibareden oluşur. Kod kanunlarda her fıkra parantez içinde “()” bir numara alır. Çerçeve kanunlarda, değişiklik yapılmak istenilen kanununun fıkraları numaralı değil ise fıkralar numaralandırılmaz. Bentler harfle gösterilir. Bentlerin sıralamasında Türkçe alfabede yer alan bütün harfler kullanılır. Alt bentler fıkralarda olduğu gibi numara ile gösterilir ancak fıkralardan farklı olarak yarım parantezle “)” kapatılır.

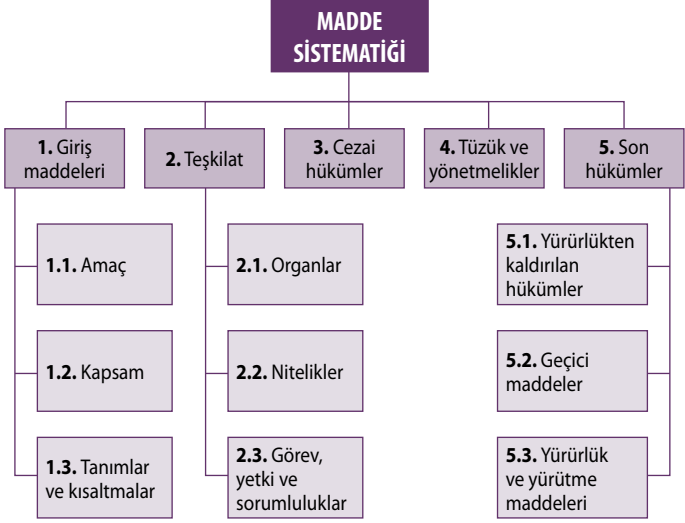
Bir maddenin alt bölümleri aşağıdaki şekilde gösterilebilir.

34. Maddelerin kanun içerisindeki sistematik dizilişi nasıldır?

Kanun metinleri belli ilke ve esaslara uyularak düzenlenir. Kanun metninde yer alacak maddeler konunun gelişimine göre sıralanır. Kapsamına göre değişmekle birlikte bir kod kanunda ihtiyaca göre sırasıyla amaç, kapsam, tanımlar, kuruluş, organlar, nitelikler, görev, yetki ve sorumluluklara ilişkin hükümler, cezai hükümler, düzenleyici işlemlere ilişkin hükümler, yürürlükten kaldırılan hükümler, geçici hükümler, yürürlük ve yürütme maddesi ile varsa düzenlemelerin ekleri yer alır.

Kapsamlı bir kod kanunda bulunabilecek maddeler şöyle sınıflandırılabilir:

Bu şemada görülmeyen ancak sıkça karşılaşılan madde türlerinden biri de ek maddedir. Bunun nedeni kod kanunlarda ek madde bulunmamasıdır. Ek madde uygulamasına ancak, kod kanunlarda değişiklik yapılmak istendiğinde ve bu değişikliğin mevcut maddelerden birinde yapılmasının mümkün olmadığı durumlarda başvurulur. Kod kanunlarda değişiklik yapılırken değişikliğin ek madde yerine mümkün olduğunca mevcut madde metinlerinde yapılmasında yarar vardır.

Kanun tasarı ve tekliflerinde yukarıda belirtilen maddelerin tümü bulunmayabilir. Ancak, tasarı ve teklifler en az üç maddeden oluşur. Tasarı ve tekliflerde ana maddenin yanında yürütme ve yürürlük maddeleri bulunur: İşin düzenlendiği 1. madde, yürürlük ve yürütme maddelerinin yer aldığı 2. ve 3. maddeler.

Yürürlük maddesinde, kanunun yürürlüğe gireceği tarihin açıkça belirtilmesi gerekir. Yürürlük maddesi bulunmayan kanunlar, Resmi Gazetede yayımlanmasından itibaren 45 gün sonra yürürlüğe girer.

Aşağıda bir kanun teklifi örneği verilmiştir:

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

..... ilişkin Kanun Teklifi ve gerekçesi ilişikte sunulmuştur.

Gereğini arz ederim.

Saygılarımla.

(imza)

Milletvekilinin Adı ve Soyadı

Seçim Çevresi

GENEL GEREKÇE

.....

MADDE GEREKÇELERİ

MADDE 1-

MADDE 2-

MADDE 3-

..... KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA İLİŞKİN KANUN TEKLİFİ

MADDE 1-

MADDE 2- Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3- Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

35. Kanun teklifi hazırlanırken nelere dikkat edilmelidir?

Kanun tasarı ve teklifleri hazırlanırken bir ön araştırma ve inceleme yapılması gerekir. Bu doğrultuda ilk olarak teklifin Anayasaya ve yürürlükteki uluslararası antlaşmalara uygunluğu araştırılmaktadır.

Kanun yapım tekniği açısından; maddelerde genel kural ve istisna ilişkisine, maddenin fıkra ve bent şeklindeki yapısına, madde numaraları ve kenar başlıklarına, konunun genelden ayrıntıya doğru giden maddelerle düzenlenmesine, maddelerin sistematığıne ve birbirleriyle bağlantısına dikkat edilir.

Kanun tekliflerinde mümkün olduğunca ayrıntıya girilmeden genel düzenlemelere yer verilmelidir. Kanun yapımında açık ve anlaşılır bir dil kullanılır. Kanun teklifi metni hazırlanırken ilgili kanun incelenmeli, dil ve terim birliği sağlanmalı, konu bütünlüğü göz önünde bulundurularak çelişik hükümlere yer verilmemelidir. Ayrıca Anayasa Mahkemesinin konuyla ilgili kararları dikkate alınmalıdır.

Kanunlar ve Kararlar Müdürlüğü Araştırma ve İnceleme Bürosu tarafından milletvekillerinin isteği üzerine kanun teklifi taslağı hazırlanmakta ya da hazırlanmış kanun teklifi taslakları kanun yapım tekniği açısından değerlendirilmektedir.

B- KOMİSYONLAR VE KOMİSYONLARDA GÖRÜŞME

I. KOMİSYON TÜRLERİ VE ÇALIŞMA USULLERİ

36. Komisyon türleri nelerdir?

Komisyonlar, uzmanlıkları dikkate alınarak seçilen belirli sayıda milletvekilinden oluşan ve Genel Kurulda görüşülecek metinleri olgunlaştıran kurullardır. Kanun yapım sürecinin mutfağını oluşturan komisyonlarda gerekli inceleme ve görüşmeler yapıldıktan sonra kanun tasarı ve teklifleri, Genel Kurulda görüşmeye hazır hale getirilmektedir.

Komisyonlar Anayasa, İçtüzük veya kanunla kurulmuştur. Komisyonlar süreklilik yönünden geçici ve daimi komisyonlar olmak üzere ikiye ayrılırlar. Daimi komisyonlar "ihtisas komisyonu" olarak da bilinirler. Geçici komisyonlar ise bilgi edinme ve denetim amacıyla belirli bir süre için kurulan komisyonlardır.

Daimi komisyonların bir kısmı sadece kanun yapımı ile ilgilendirilir. Bazılarının bu görevin yanı sıra birtakım özel yetki ve görevleri vardır. Bazı komisyonlar ise kanun tasarı ve teklifleri görüşmekte, kuruluş kanunlarında kendilerine yüklenen görevleri yerine getirmektedirler.

İnsan Haklarını İnceleme, Dilekçe ve Kadın Erkek Fırsat Eşitliği komisyonlarına bireysel başvurular yapılabilmektedir.

37. Komisyon üyeleri nasıl seçilir?

Daimi komisyonların üye sayısı siyasi parti gruplarının güçleri oranında temsiline imkân tanıyacak biçimde her yasama dönemi başında Genel Kurulca belirlenmektedir. Ancak Plan ve Bütçe Komisyonunun üye sayısı Anayasada 40, Kamu İktisadi Teşebbüsleri Komisyonunun üye sayısı ise kuruluş kanununda 35 olarak öngörülmüştür.

Anayasa, İhtütük hükümlerinin siyasi parti gruplarının Meclisin bütün faaliyetlerine üye sayısı oranında katılmalarını sağlayacak

yolda düzenleneceğini hüküm altına almıştır. İçtüzükte de, komisyonlarda her siyasi parti grubuna düşen üyelik sayısının siyasi parti gruplarının parti grupları toplam sayısı içindeki yüzde oranlarına göre tespit edileceği düzenlenmiştir. Ayrıca bazı komisyonların kuruluş kanunlarında, siyasi parti gruplarının yanı sıra bağımsız veya grup kuramamış siyasi parti üyesi milletvekillerinin de komisyonlarda güçleri oranında temsil edilmesi esası benimsenmiştir. Bu çerçevede, komisyonlardaki üye dağılımı, TBMM Başkanının tespiti ve Danışma Kurulunun önerisi üzerine Genel Kurulca kararlaştırılmaktadır.

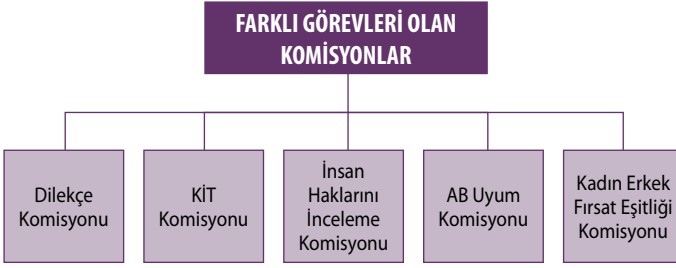
TBMM Başkanı, siyasi parti gruplarına her bir komisyon için kendilerine düşen üyelik sayısını bildirerek adaylarını belli bir süre içerisinde belirlemelerini ister. Siyasi parti grupları milletvekillerinin uzmanlık alanlarını da dikkate alarak komisyon üyelerini belirler. Gruplarca bildirilen üye listeleri Genel Kurulda oylanır.

TBMM'de grup kuramamış siyasi parti üyesi milletvekilleri ile bağımsız milletvekilleri güçleri oranında Plan ve Bütçe Komisyonu, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Avrupa Birliği Uyum Komisyonu, Kamu İktisadi Teşebbüsleri Komisyonu ile Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonuna üye olabilirler. Bağımsızlar ve grubu bulunmayan siyasi partilere mensup milletvekillerine düşen komisyon üyelikleri için duyuru yapılarak, adaylık için belli bir süre belirlenir. Sadece bir adayın bulunduğu durumlarda işaret oyuyla, birden fazla aday bulunması halinde ise birleşik oy pusulası kullanılarak seçim yapılır.

Bakanlar Kurulu ve Başkanlık Divanı üyeleri hiçbir komisyona; Plan ve Bütçe Komisyonu ve Dilekçe Komisyonu üyeleri ise diğer komisyonlara üye olamazlar.

Üye seçimleri tamamlanan komisyonlar, Meclis Başkanı tarafından kendi üyeleri arasından başkan, başkanvekili, sözcü ve kâtip üyelerini seçmek üzere toplantıya çağırılırlar. Bu seçim için komisyonun üye tamsayısının salt çoğunluğuyla toplanması ve seçilmek için toplantıda hazır bulunanların salt çoğunluğunun oyu gereklidir. Seçim gizli oyla yapılır.

Komisyonlar için bir yasama dönemi içerisinde iki seçim yapılır. Yasama döneminin başında seçilen komisyon üyelerinin görev süresi 2 yıl olup bu sürenin sonunda seçimler yenilenir.

38. Dilekçe Komisyonunun görevleri nelerdir, nasıl çalışır?

Anayasaya göre vatandaşlar ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye’de ikamet eden yabancılar kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında yetkili makamlara ve TBMM’ye yazılı dilekçe ile başvurma hakkına sahiptir. Dilekçe Komisyonu, Anayasada tanımlanmış olan dilekçe hakkının kullanımını sağlayan bir komisyon olup, TBMM’ye gönderilen dilek ve şikâyetleri inceler. Dilekçe sahiplerine, başvurularının sonucu gecikmeksizin yazılı olarak bildirilir.

Dilekçe Komisyonunun; başkan, başkanvekili, sözcü ve kâtibinden oluşan Başkanlık Divanı, Komisyona gelen dilekçeleri inceleyerek;

- Belli bir konuyu ihtiva etmeyen,
- Yeni bir kanunu veya bir kanun değişikliğini gerektiren,
- Yargı mercilerinin görev alanına giren konularla ilgili olan veya haklarında bu merciler tarafından verilmiş bir karar bulunan,
- Yetkili idarî makamlarca verilen kesin cevap suretini ihtiva etmeyen,
- Kanunun dilekçede bulunmasını zorunlu gördüğü şartlardan herhangi birini taşımayan,

dilekçelerin görüşülemeyeceğini karara bağlar. Bu kararlar Komisyon Başkanlık Divanınca ilan edilir ve ayrıca TBMM üyelerine dağıtılır.

Dağıtım tarihinden itibaren 15 gün içinde itiraz olunmayan Başkanlık Divanı kararları kesinleşir ve durum dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir. Komisyon Başkanlık Divanı; görüşülemeyeceğini karara bağladığı dilekçelerden, kanun olarak düzenlenmelerinde

toplumsal yarar gördüklerinin birer örneğini TBMM Başkanlığına ve Başbakanlığa bilgi olarak gönderir.

Komisyon Başkanlık Divanının görüşülmesini uygun gördüğü dilekçeler ile uygun görmediklerinden süresi içinde itiraza uğrayanlar Komisyon Genel Kuruluna sevk edilir. Komisyon Genel Kurulu, kendisine gönderilen dilekçeleri inceleyerek karar konusu olup olamayacakları yönünde bir karar verir.

Komisyon Başkanlık Divanı, Komisyon Genel Kurulunca alınan kararları bastırır, bütün milletvekillerine ve bakanlara dağıtır. TBMM'nin her üyesi Komisyon Genel Kurulunun kararına, kararın dağıtım gününden itibaren 30 gün içinde gerekçeli bir yazıyla itiraz edebilir. Aksi halde, dilekçe hakkındaki karar kesinleşir.

Komisyon Genel Kurulu, itiraz edilen dilekçeler için, itiraz tarihinden itibaren 30 gün içinde bir rapor düzenleyerek TBMM Başkanlığına sunar. TBMM'nin alacağı karar kesindir. Kesinleşen kararlar, dilekçe sahiplerine ve ilgili bakanlıklara bildirilir.

Bakanlar, kesinleşen kararlar hakkında yaptıkları işlemi, kendilerine yapılan bildiri tarihinden itibaren 30 gün içinde, Komisyon Başkanlığına yazıyla bildirirler. Komisyon Genel Kurulu, bunlardan gerekli gördüklerinin Genel Kurulda görüşülmesini isteyebilir. Bu takdirde, Komisyon kendi görüşünü belirten bir rapor hazırlayarak TBMM Başkanlığına sunar.

39. Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT) Komisyonunun görevleri nelerdir, nasıl çalışır?

KİT Komisyonu, sermayesinin yarısından fazlası devlete ait olan kamu kuruluş ve ortaklıklarının, bir başka deyişle kamu iktisadi teşebbüslerinin (KİT) TBMM'ce denetlenmesini sağlamak üzere 2.4.1987 tarihli 3346 sayılı Kanunla kurulmuştur. 3346 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri İle Fonların TBMM'ce Denetlenmesinin Düzenlenmesi Hakkında Kanuna göre 35 üyeden oluşan KİT Komisyonunun kuruluş amacı; kamu kaynağı kullanan KİT'lerin durumunu, ulusal ekonomiye faydalı olabilmeleri için özerk bir tarzda, ekonominin kuralları ve gerekleri dâhilinde, verimlilik ve karlılık ilkeleri doğrultusunda yönetilerek kuruluş amaçlarına ulaşıp ulaşılmadığını, faaliyetlerinin mevzuata, kalkınma planına ve yıllık programlara uygunluğunu denetlemektir.

KİT Komisyonu, Sayıştay raporları ve kendi belirlediği konular üzerinden incelemesini yapar. Bu raporlar, her teşebbüsün bilançosu, mali tabloları ve netice hesaplarıyla birlikte sektör analizi içerisinde performans değerlendirmesini kapsar.

KİT Komisyonunun denetlediği KİT'lerin bir kısmı statülerine göre "ibra" edilir; genel kurulları Türk Ticaret Kanununa veya özel kanunlara bağlı şirket ve kurumlar üzerinde ise Komisyonunda sadece "genel görüşme" yapılır. Komisyonun çalışmaları sırasında denetlenen kuruluşların yöneticileri, ilgili buldukları bakanlık temsilcileri ve ilgili kurum ve kuruluş yetkilileri ile Sayıştay yetkilileri bulunur ve gerekirse dinlenir.

KİT'lerin durumu, seçilen raportörler ve kurulan alt komisyonlar eliyle incelenebilir ve kuruluşlarda yerinde inceleme yapılabilir. Komisyon, alt komisyonların ve raportörlerin raporlarını, Sayıştay raporlarını, ilgili kuruluş ve bakanlıkların görüşleriyle denetlenen kuruluşların cevaplarını birlikte ele alarak kuruluşların durumlarını inceler. Bunların bilanço ve netice hesaplarını tasvip ederek veya etmeyerek yönetim kurullarının ibra edilmesine veya edilmemesine gerekçeli olarak karar verir.

Komisyonun, bütün KİT'leri kapsayan raporları basılıp milletvekillerine dağıtılır, TBMM tutanağına eklenir ve hükümete iletilir. Dağıtılan rapora itiraz edilirse, Komisyonun itiraza yönelik görüşünü içeren rapor üzerinde Genel Kurulda genel görüşme açılır. Genel görüşme sonunda yönetim kurullarının ibra edilmesine veya edilmemesine karar verilir. İbra edilmeyen kuruluşların sorumluları hakkında genel hükümlere göre adli kovuşturma veya işlem yapılabilmesi için karar, TBMM Başkanlığına Başbakanlığa ve ilgili adli mercie bildirilmektedir.

40. İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun görevleri nelerdir, nasıl çalışır?

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, dünyada ve ülkemizde insan haklarıyla ilgili konulardaki gelişmeleri izlemek, uygulamaların ilgili düzenlemelerle uyumunu sağlamak ve başvuruları incelemek amacıyla 5.12.1990 tarihli 3686 sayılı Kanunla kurulmuştur. Komisyonun görevleri, 3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanununda şöyle sayılmıştır:

- İnsan hakları konusunda uluslararası düzeyde gerçekleşen gelişmeleri takip etmek,

- Ülkemizce onaylanan uluslararası antlaşmalar ile mevzuatın uyumunu sağlamak için ulusal mevzuatta gerekli değişiklikleri önermek,
- İstem üzerine, diğer komisyonların gündemlerinde bulunan konular hakkında görüş bildirmek,
- Türkiye'nin insan hakları uygulamalarının, taraf olduğu uluslararası antlaşmalara, Anayasa ve kanunlara uygunluğunu incelemek ve bu amaçla araştırmalar yapmak, bu konularda iyileştirmeler, çözümler önermek,
- İnsan hakları ihlalleri ile ilgili bireysel başvuruları incelemek,
- Gerekliğinde diğer ülkelerde gerçekleşen insan hakları ihlallerini incelemek,
- İnsan hakları ihlalleri ile ilgili yıllık raporlar hazırlamak.

Komisyon kişi ve kuruluşlardan gelen ve hak ihlali içeren başvurular hakkında işlem yapar. Temel hak ve özgürlüklerinden birisinin ihlal edildiğine inanan her birey Komisyona başvuru yapabilir. Başvurularda dikkat edilmesi gereken husus ulusal ve uluslararası insan hakları belgelerinde yer alan temel hak ve özgürlüklerden birisine yönelik bir ihlalin var olması iddiasıdır.

Komisyon, başvuruların sonucu veya yapılmakta olan işlem hakkında başvuru sahibine en geç 60 gün içinde bilgi verir.

Komisyon genellikle yapılan başvurular üzerine çalışma başlatmaktadır. Komisyona mektup veya elektronik posta ile başvuru yapılabilir.

Komisyon, incelemelerini alt komisyonlar kurmak suretiyle de yapabilir.

Komisyon, görevleri ile ilgili olarak hazırladığı raporları TBMM Başkanlığına sunar. Bu raporlar Danışma Kurulunun önerisi üzerine Genel Kurulca gündeme alınabilir ve okunmak suretiyle veya üzerinde görüşme açılarak bilgi edinilir. Komisyon raporları Başbakanlık ve ilgili bakanlıklara da Başkanlıkça gönderilir.

Komisyonun gerekli görmesi halinde; inceleme konusunun sorumluları hakkında genel hükümlere göre kovuşturma veya işlem yapılabilmesi için, Meclis Başkanlığınca Komisyon raporu ilgili mercie bildirilir.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, görevleri ile ilgili olarak, bakanlıklardan, genel ve katma bütçeli dairelerden, mahalli idarelerden, muhtarlıklardan, üniversitelerden ve diğer kamu kurum ve kuruluşları ile özel kuruluşlardan bilgi istemek ve buralarda inceleme yapmak, ilgililerini çağırıp bilgi almak yetkisine sahiptir. Komisyon, gerekli gördüğünde uygun bulacağı uzmanların bilgilerine başvurabilmekte ve Ankara dışında da çalışabilmektedir.

41. Avrupa Birliği (AB) Uyum Komisyonunun görevleri nelerdir, nasıl çalışır?

AB Uyum Komisyonu, Türkiye'nin AB'ye katılım sürecine ilişkin gelişmeleri izlemek ve müzakere etmek, AB'deki gelişmeleri takip etmek ve bu gelişmeler konusunda TBMM'yi bilgilendirmek, kanun tasarı ve tekliflerinin AB mevzuatına uygunluğunu incelemek üzere 15.4.2003 tarihli 4847 sayılı Kanunla kurulmuştur. Komisyonun görevleri, 4847 sayılı Avrupa Birliği Uyum Komisyonu Kanununda şöyle sayılmıştır:

- Kanun tasarı ve tekliflerinin AB mevzuatına uygunluğunu inceleyerek komisyonlara görüş sunmak,
- Türkiye'nin AB'ye katılım sürecine ilişkin gelişmeleri izlemek ve müzakere etmek,
- Her yasama yılının sonunda Türkiye'nin AB'ye katılım sürecindeki gelişmelere ve Komisyonun o yılki faaliyetlerine ilişkin bir değerlendirme raporu hazırlamak ve TBMM'nin ve hükümetin bilgisine sunmak,
- AB'deki gelişmeleri takip etmek, gerektiğinde yurt dışında incelemelerde bulunmak ve bu gelişmeler konusunda TBMM'yi bilgilendirmek,
- AB kurumları ile diğer üye ve aday ülke eş parlamentoları ve AB komisyonlarıyla ilişkileri yürütmek,
- AB'ye katılım konusunda TBMM'nin çalışmalarına ilişkin gerekli bilgi ve dokümanları temin etmek,
- AB'ye katılım konusunda kamuyu bilgilendirici etkinlikler düzenlemek.

Komisyonun üyeleri belirlenirken İngilizce veya Fransızca'yı anlama, konuşma ve yazma düzeylerinde iyi bilen, AB hukuku alanında uzman milletvekillerine öncelik tanınmaktadır.

Komisyon, AB mevzuatına uygunluk yönünde Avrupa Birliği Genel Sekreterliğinden görüş isteyebilmektedir.

Komisyon hazırladığı yıllık faaliyet ve değerlendirme raporunu Meclis Başkanlığına sunar. Danışma Kurulunun önerisi üzerine söz konusu rapor, Genel Kurulca gündeme alınabilir ve okunmak suretiyle veya üzerinde görüşme açılarak bilgi edinilir. Komisyon raporu, Başbakanlık ve ilgili bakanlıklara Meclis Başkanlığına gönderilmektedir.

Komisyon, görevleri ile ilgili olarak, bakanlıklardan, genel ve katma bütçeli dairelerden, mahalli idarelerden, üniversitelerden ve diğer kamu kurum ve kuruluşları ile özel kuruluşlardan bilgi istemek ve ilgililerini çağırıp bilgi almak yetkilerine sahiptir. Komisyon gerekli gördüğünde uygun bulacağı uzmanların bilgilerine başvurabilmekte; Ankara dışında ve yurt dışında da çalışabilmektedir.

42. Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun (KEFEK) görevleri nelerdir, nasıl çalışır?

KEFEK, kadın haklarının korunması ve geliştirilmesine, kadın erkek eşitliğinin sağlanmasına yönelik çalışmalar yürütmek, ülkemizdeki ve uluslararası alandaki gelişmeleri izlemek, kanun tasarı ve tekliflerini incelemek ve istenildiğinde komisyonlara görüş sunmak üzere 25.2.2009 tarihli 5840 sayılı Kanunla kurulmuştur. Komisyonun görevleri, 5840 sayılı Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Kanununda şöyle sayılmıştır:

- Kadın erkek eşitliği konusunu ilgilendiren kanun tasarı ve tekliflerini görüşmek; istenildiğinde tasarı veya tekliflerin Anayasaya, uluslararası gelişmelere ve yükümlülöklere uygunluğunu inceleyerek komisyonlara görüş sunmak,
- Her yasama yılı sonunda ölkemizde kadın erkek eşitliğinin sağlanmasına yönelik gelişmelere ve Komisyonun o yılıki faaliyetlerine ilişkin bir değerlendirme raporu hazırlamak,
- Kadın hakları ile kadın erkek eşitliğini sağlamaya yönelik olarak diğer ölkelerdeki ve uluslararası kuruluşlardaki gelişmeleri takip etmek ve TBMM'yi bilgilendirmek,
- Kadın erkek eşitliği konusunda TBMM'nin çalışmalarına ilişkin gerekli bilgi ve dokümanları sağlamak,
- Taraf olunan uluslararası anlaşmaların kadın erkek eşitliği ve kadın hakları konusundaki hükümleri ile Anayasa ve diğer ulusal mevzuat arasında uyum sağlamak için yapılması gereken değişiklikleri ve düzenlemeleri belirlemek,

- Kadın erkek eşitliğinin ihlaline ve toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığa dair iddialar ile ilgili başvuruları incelemek ve gerekli gördüğü hallerde ilgili mercilere iletmek,
- Kadın erkek eşitliği konusunda kamuoyunu bilgilendirici etkinlikler düzenlemek.

Komisyondun üyeleri belirlenirken kadın milletvekilleri ile insan hakları konusunda uzman milletvekillerine öncelik tanınır.

Komisyondun yıllık faaliyet ve değerlendirme raporunu TBMM Başkanlığına sunar. Bu rapor, Danışma Kurulunun önerisi üzerine Genel Kurulca gündeme alınabilir ve üzerinde görüşme açılabilir. Komisyon raporu, Başbakanlık ve ilgili bakanlıklara Meclis Başkanlığına gönderilir.

Komisyon Meclis Başkanlığına kendisine havale olunan başvurularla ilgili başvuru sahibine, yapılan işlem ve başvurunun sonucu hakkında havale tarihinden itibaren en geç 3 ay içinde bilgi verir.

Komisyon görevleri ile ilgili olarak; kamu idareleri ile gerçek ve tüzel kişilerden bilgi isteyebilir, ilgililerini çağırarak bilgi alabilir. Görev alanıyla ilgili faaliyet gösteren kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının çalışmalarından yararlanabilir. Komisyon uygun bulacağı uzmanların bilgisine başvurabilir ve Ankara dışında çalışabilir.

II. KOMİSYONLARDA KANUN YAPIM SÜRECİ

43. Esas ve tali komisyon ne demektir?

Kanun tasarı ve tekliflerini inceleyen komisyonlar, esas komisyon ve tali komisyon olarak iki gruba ayrılmaktadır. Raporu ve metni Genel Kurul görüşmelerine esas alınan komisyon esas komisyon, esas komisyona görüş bildiren komisyon/komisyonlar tali komisyon olarak adlandırılır. Bir başka deyişle esas komisyon, nihai kararı veren; tali komisyon ise esas komisyona görüş bildiren komisyondur. Tasarı ve teklifler, ilgisine göre birden çok komisyona tali olarak havale edilebilirken, esas komisyon olarak sadece bir komisyona havale edilir.

Esas komisyon tasarı ya da teklifin tümünü görüşmek zorundadır. Tali komisyonlar, hangi yönden veya hangi maddeler hakkında

görüş bildirecekleri havale sırasında belirtilmemiş ise, tasarı ya da teklifin kendilerini ilgilendiren yönü veya maddeleri üzerinde görüş bildirirler.

44. Kanun tasarı ve tekliflerinin komisyonlara havalesi nasıl yapılır?

Kanun tasarı ve tekliflerinin hangi komisyonlarda görüşüleceği, esas ve tali komisyonların hangisi olacağı, Meclis Başkanlığınca tespit edilir. Esas ve tali komisyonlara havale birlikte yapılır. Başkanlık havaleyi, tasarı ve teklifin konusu, amacı ve kapsamını dikkate alarak komisyonların görev alanlarına göre, mevzuat ve teatmüller doğrultusunda gerçekleştirir. Tali komisyona havale edilen bir konu, bu komisyonca 10 gün içinde sonuçlandırılır. Bu süre Başkanlıkça kısaltılabileceği gibi komisyonun müracaatı halinde en çok 10 gün daha uzatılabilir. Tali komisyonlarca süresi içinde görüş bildirilmemesi, esas komisyonun raporunu hazırlamasına engel değildir.

45. Komisyonlar toplantıya nasıl çağrılır, toplantı gündemi nedir?

Komisyonlar, TBMM Başkanlığınca kendilerine havale edilen işleri görüşmek üzere komisyon başkanı tarafından, doğrudan ya da komisyon üyelerinin 1/3'ünün istemi üzerine toplantıya çağrılır. Komisyonlar, başkan tarafından toplantıya çağrılırken bu çağrıda komisyon başkanınca tespit edilen gündem de belirtilir. Ancak komisyon gündemine hâkimdir. Üyeleri tarafından gündeme alınması teklif edilen işler hakkında komisyon karar verir.

Toplantı çağrısı ve gündemi komisyon üyelerine, Başbakanlığa, ilgili bakanlıklara, siyasi parti grupları ile diğer ilgili komisyonların başkanlıklarına ve teklifleri gündemde yer alan kanun teklifi sahibi milletvekillerinden ilk imza sahibine gönderilir ve elektronik ilan panosu ile TBMM İnternet sayfasında duyurulur.

Komisyonlara havale edilen işlerin görüşülmesi için belirli süreler bulunmaktadır. Zorunluluk olmadıkça komisyon toplantısı için çağrı en az 2 gün önceden yapılır.

Komisyonlara havale edilen işlerin görüşülmesine, havale tarihinden itibaren 48 saat sonra başlanabilir. Komisyona havale edilen evrak, komisyon başkanlığınca resen veya komisyon üyelerinden

beşi tarafından yazıyla istenirse, bastırılarak komisyon üyelerine dağıtılır. Bu takdirde, söz konusu süre, dağıtım tarihinden itibaren başlar. Danışma Kurulunun tavsiyesi veya bir kanun tasarı veya teklifinin tümünün veya belli hükümlerinin komisyona geri alınması veya geri verilmesi hallerinde, anılan süre kaydına uyulmayabilir.

46. Komisyonlarda hükümet nasıl temsil edilir?

Komisyon toplantılarına hükümeti temsilen başbakan veya bir bakan katılabilir. Başbakan veya bakan, gerekli görürse, kendi yerine yüksek dereceli bir kamu görevlisine yazılı temsil yetkisi verebilir.

Hükümet temsilcisinin bulunmaması durumunda komisyon, toplantıya devam edebileceği gibi, konunun görüşülmesini bir defalığına erteleme yetkisine de sahiptir. Temsilcinin bulunmaması nedeniyle ertelemeye karar verilmesi halinde durum ilgili bakanlığa bildirilir ve gelecek toplantıda temsilcinin hazır bulunması istenir. Bu toplantıda da temsilci olmazsa, temsilci bulunmaksızın görüşmelere devam edilir.

47. Komisyonlara gönderilen işler için bir görüşme süresi var mıdır?

Komisyona havale edilen tasarı veya tekliflerin görüşülmesine, havale tarihinden itibaren en az 48 saat sonra başlanabilir. İşin 48 saatten önce görüşülebilmesi için Danışma Kurulu tavsiyesinin alınması zorunludur

Tasarı ve teklifler esas komisyonlara havale gününden itibaren en geç 45 gün içinde sonuçlandırılmalıdır. Bu süre içinde görüşülmeyen tasarı için hükümet, teklif için teklif sahipleri bir dilekçeyle TBMM Başkanlığına başvurarak tasarı veya teklifin doğrudan Genel Kurul gündemine alınmasını isteyebilir. Bu istemler Genel Kurul gündeminin Başkanlığın Genel Kurula Sunuşları kısmında yer alır. Genel Kuruldaki görüşmelerde komisyon, Hükümet, teklif sahibi ve bir milletvekili 5'er dakikayı geçmemek üzere söz alabilir. Görüşmelerden sonra işin Genel Kurul gündemine alınıp alınmamasına işaret oyuyla karar verilir. Genel Kurulca hükümetin veya teklif sahibinin istemi kabul edilirse, söz konusu tasarı veya teklif komisyonda görüşülmeksizin doğrudan Genel Kurul gündemindeki yerini alır.

48. Komisyon toplantılarına kimler katılabilir?

Komisyon toplantısı komisyon üyelerinin yanı sıra tüm milletvekillerine, Bakanlar Kurulu üyelerine ve hükümet temsilcilerine açıktır.

Komisyon toplantılarına ayrıca komisyon başkanınca davet edilen ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri ve görüşüne başvurulacak uzmanlar katılabilir.

TBMM yasama uzmanları da komisyon toplantılarına katılarak hukuki ve teknik destek sağlamaktadır.

49. Komisyon toplantılarında kimler söz alabilir?

Komisyonlarda istem sırasına göre söz verilir. Komisyon başkanı ve komisyondaki hükümet temsilcisi, söz sırasına bağlı değildir. Komisyonca çağrılmış uzmanlara komisyon başkanı, gerekli görüldüğü zaman söz verebilir.

Komisyon üyesi olmayan milletvekilleri komisyonda söz alarak konuşabilirler; ancak oy kullanamaz ve değişiklik önergesi veremezler. Milletvekilleri, üyesi olmadığı bir komisyonun belgelerini görüp okuyabilirler.

50. Kanun tasarı ve teklifleri komisyonlarda nasıl görüşülür?

Komisyon gündemine alınan bir kanun tasarı veya teklifinin önce tümü üzerinde görüşme açılır. Görüşmelerin ardından işin maddelerine geçilmesi oylanır. Maddelerine geçilmesi kabul edilmeyen tasarı ve teklifler reddedilmiş olur. Maddelerine geçilmesi kabul edilen işlerin her maddesinin ayrı ayrı görüşülmesine başlanır. Bir madde üzerinde konuşmalar yapıp, değişiklik önergeleri işleme alındıktan sonra o madde oylanır. Kabul edilmeyen maddeler tasarı metninden çıkarılır. Tüm maddelerin görüşmeleri ve oylamaları tamamlandıktan sonra işin tümü oylanır.

Komisyonlar, tasarı veya teklifleri aynen veya değiştirerek kabul edebilir veya reddedebilirler.

Komisyonlarda her madde üzerinde komisyon üyelerince verilen değişiklik önergelerinin kabul edilmesiyle, tasarı ve teklif metinleri değiştirilebilir. Bu değişiklikler yapılırken görüşülmekte olan

tasarı veya teklife konu kanunlar dışında diğer kanunlarda ek ve değişiklik öngören yeni bir kanun teklifi niteliğindeki önergeler verilemez. Tasarı ve teklife konu kanunun, tasarı ve teklifte bulunmayan ancak çok yakın ilgisi bulunan diğer maddelerinde değişiklik yapılabilir.

Komisyonlarda değişiklik önergesi verme ve oy kullanma hakkı yalnızca o komisyon üyelerine aittir.

51. Komisyonlarda değişiklik önermeleri nasıl hazırlanır?

Değişiklik önermeleri ilgili komisyon başkanlığına yazılmış bir dilekçe şeklinde hazırlanır. Önergenin komisyon üyelerinden en az birisi tarafından imzalanmış olması gerekir. Önergede ayrıca yapılmak istenen değişikliğin gerekçesi de bulunur.

Bir önerge ile sadece bir maddede değişiklik yapılması teklif edilebilir. Önergelerde bir maddenin metinden çıkarılması, tamamen veya kısmen değiştirilmesi ve metne ek veya geçici madde eklenmesi istenebilir.

Değişiklik önergesi örneği aşağıda verilmiştir:

..... KOMİSYONU BAŞKANLIĞINA

Görüşülmekte olan esas numaralı Kanun Tasarısı/Teklifinin 5 inci maddesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

(İmza)

Milletvekilinin Adı ve Soyadı

Seçim Çevresi

“MADDE 5-”

GEREKÇE

52. Komisyonların toplantı ve karar yetersayısı nedir?

Komisyonların toplantı yetersayısı, üye tamsayısının 1/3'üdür. Örneğin 26 üyeli bir komisyonun toplanabilmesi için en az 9 üyesinin hazır bulunması gerekir. Komisyonlar toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar alırlar. Örneğin 9 üye ile toplanan bir komisyon en az 5 üyesinin aynı yönde oy kullanması halinde karar alır. Ancak toplantıya katılan üye sayısı arttıkça, karar alınabilmesi için gerekli olan sayı da yükselmektedir. 20 üyenin katıldığı bir toplantıda karar alabilmek için en az 11 üyenin aynı yönde oy kullanması gerekir.

Ancak, KİT Komisyonu, İnsan haklarını İnceleme Komisyonu, Avrupa Birliği Uyum Komisyonu ve Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunda karar yetersayısı için toplantıya katılanların salt çoğunluğunun yanı sıra bu sayının komisyon üye tam sayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamayacağı hususu kuruluş kanunlarında öngörülmüştür.

53. Komisyonlar alt komisyon kurabilirler mi?

Komisyonlar, görüşülen kanun tasarı ve tekliflerinin kapsamlı veya tartışmalı olması yahut ayrıntılı şekilde incelenmesi gerektiği durumlarda alt komisyon kurabilmektedirler. Alt komisyonlar, tasarı ve tekliflerin olgunlaştırılması yönünde daha detaylı ve teknik çalışma yapılmasına ve üzerinde uzlaşılan bir metnin hazırlanmasına ortam oluşturabilmektedir. Alt komisyon çalışmalarında ihtisas komisyonlarında uygulanan Anayasa ve İçtüzük hükümleri ile teamüller kıyasen uygulanmaktadır. Komisyonlar genellikle, alt komisyonun kabul ettiği rapor ve metin üzerinden çalışmalarına devam etmektedir.

54. Komisyon raporlarının (sıra sayısı) kapsamı nedir?

Komisyonlar, karara bağladıkları işler için birer rapor düzenlerler. Komisyon, görüştüğü işle ilgili olarak kabul veya ret yönünde iki farklı karar verebilir; her iki durumda da rapor düzenlemek zorundadır. İçtüzükte, raporların başkan veya komisyon sözcüsü yahut o iş için seçilen özel sözcü tarafından yazılacağı öngörülmüştür. Komisyonda görevli yasama uzmanları komisyon raporlarının hazırlanmasına katkı sağlamaktadır. Hazırlanan komisyon raporları Meclis Başkanlığına sunulur.

Raporlar konu hakkındaki son oylamaya katılan komisyon üyelerince imzalanır. Daha önceki toplantılara katılmış olup tasarı veya teklifin tümünün son oylamasında hazır bulunamayan komisyon üyeleri varsa gerekçeli muhalefetlerini de yazarak raporu imzalayabilirler. Bu durumda olan üyelerin son toplantıya katılmadıkları belirtilir. Komisyon raporunda imzası bulunan komisyon üyesi, diğer komisyonlarda ve Genel Kurulda, çekimser veya aykırı olduğunu rapor metninde yazıyla belirttiği hususlar dışında, sözcüden soru soramaz ve komisyon raporuna aykırı konuşma yapamaz.

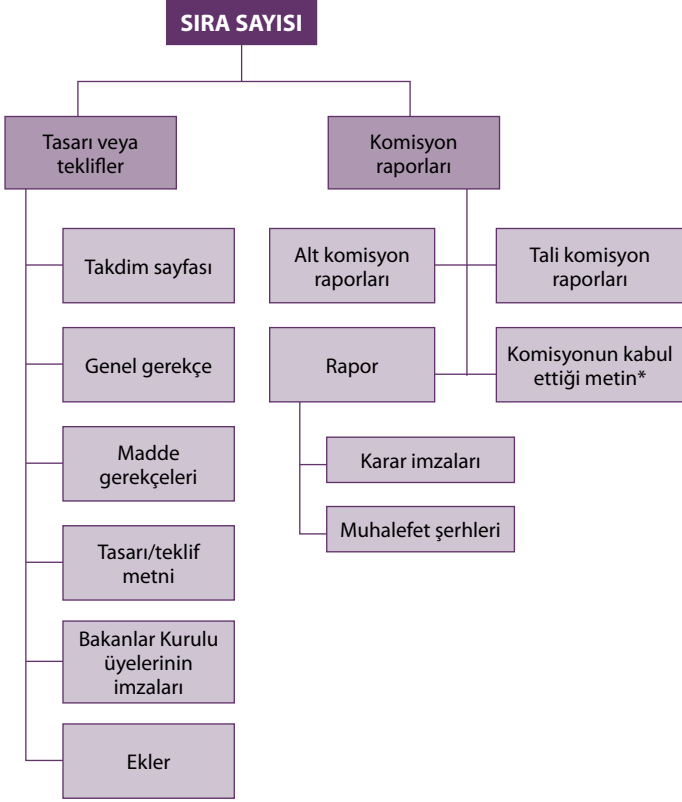
Komisyon raporu iki bölümden oluşur: Birinci bölüm olan rapor bölümünde tasarı veya teklif hakkında komisyonda ileri sürülen görüşler, komisyonca yapılan değişiklikler ve gerekçeleri, son oylamada üyelerin hangi yönde oy kullandığı gibi hususlar yer alır. Ayrıca komisyon raporuna muhalif olan üyelerin muhalefet şerhleri de raporun sonunda yer alır.

Raporun ikinci bölümünü, tasarı veya teklif metni ile komisyonun kabul ettiği metin oluşturur. Komisyon maddede hiçbir değişiklik yapmadıysa metinde sadece maddenin aynen kabul edildiği belirtilir. Değişiklik yapılan maddeler ise değiştirilmiş haliyle yeniden yazılır.

Komisyon raporları bastırılıp, sıra sayısı olarak milletvekillerine dağıtılır, TBMM internet sayfasında yayınlanır. Sıra sayısı ayrıca Genel Kurulda görüşülmesine başlandığı ilk birleşimin tutanağına eklenir.

Birden çok tasarı veya teklifin birleştirilmesi halinde bunlar da sıra sayısında yer alır. Sıra sayısının sonunda komisyonun kabul ettiği metin ile görüşmelere esas alınan tasarı veya teklif metni karşılıklı olarak bulunur. Genel Kurul görüşmeleri, komisyonun kabul ettiği metin üzerinden yürütülür.

Sıra sayısında aşağıdaki bölümler yer alır:

* Sıra sayısının sonunda komisyonun kabul ettiği metin ile görüşmelere esas alınan tasarı veya teklif metni karşılıklı olarak bulunur.

55. Kanun tasarı ve teklifleri komisyonlarda yeniden nasıl görüşülebilir?

Komisyonlar, bir gündem maddesinin görüşülmesini tamamlamadan önce, o konu ile ilgili belli bir hususun yeniden görüşülmesini, hazır bulunan üyelerin salt çoğunluğunun oyuyla kararlaştırabilir.

Komisyonlar belli bir gündem maddesinin görüşülmesini tamamladıktan sonra, aynı konunun komisyonda yeniden görüşülmesi,

komisyon raporu Meclis Başkanlığına verilmeden önce, komisyon üye tamsayısının salt çoğunluğunun gerekçeli ve yazılı istemi üzerine bir defa için mümkündür.

Raporu Meclis Başkanlığına sunulan ve Genel Kurul gündemine giren kanun tasarı veya teklifi, ancak esas komisyon veya hükümet tarafından talep edilmesi halinde komisyonda tekrar görülebilir.

C- GENEL KURUL VE GENEL KURULDA GÖRÜŞME

I. GENEL KURULUN ÇALIŞMA USULÜ VE GÜNDEMİ

56. Kanun tasarı ve teklifleri Genel Kurul gündemine nasıl alınır?

Kanun tasarı ve teklifleri havale edildikleri esas komisyonca görüşüldükten sonra bir rapora bağlanarak Meclis Başkanlığına sunulur. Sıra sayısı verilerek bastırılan komisyon raporları, bu aşamadan sonra aldıkları sıra sayısı ile anılır. Komisyon raporları siyasi parti gruplarına, komisyonlara ve milletvekillerine dağıtılır, gelen kâğıtlar listesinde ve TBMM internet sayfasında yayımlanır. Komisyon raporunun Genel Kurul gündemine alınması için dağıtımından itibaren 48 saat geçmesi gerekir. Bu süre geçtikten sonra ilgili rapor Genel Kurul gündeminin “Kanun Tasarı ve Teklifleri ile Komisyonlardan Gelen Diğer İşler” kısmının son sırasına girer. Ancak Danışma Kurulu önerisi üzerine Genel Kurulun kararıyla bu süre geçmeden raporun Genel Kurul gündemine alınması ve bu kısımdaki komisyon raporlarının sırasının değiştirilmesi mümkündür.

57. Gündem dışı konuşma nedir?

TBMM Genel Kuruluna duyurulmasında zaruret görülen olağanüstü acele hallerde, birleşimi yöneten Başkan veya başkanvekilinin takdiriyle gündeme geçmeden önce en çok 3 milletvekiline 5'er dakikayı geçmemek üzere gündem dışı söz verilebilir. Hükümet her gündem dışı konuşmaya 20 dakika süreyle cevap verebilir.

Gündem dışı konuşma o günkü birleşimi yönetecek başkan veya başkanvekilinden talep edilir. Başkan veya başkanvekili, konunun önemi ve güncelliği, siyasi parti grupları arasındaki denge gibi

kıstasları gözeterek i stem sahibi milletvekillerinden hangilerine söz vereceğini belirler.

Hükümetin olağanüstü acele hallerde gündem dışı söz isteminde bulunması durumunda birleşimi yöneten başkan i stemi yerine getirir. Hükümetin 20 dakikalık gündem dışı konuşmasından sonra, siyasi parti gruplarına 10'ar dakikayı geçmemek üzere söz hakkı doğar. Ayrıca, grubu bulunmayan partilere mensup ya da bağımsız bir milletvekiline 5 dakikayı geçmemek üzere söz verilir.

58. Genel Kurul gündemi hangi kısımlardan oluşur?

Genel Kurul gündemi aşağıdaki kısımlardan oluşur:

1. Başkanlığın Genel Kurula sunuşları

Başkanlıkça Genel Kurulun bilgisine veya onayına sunulan çeşitli konular bu kısımda yer almaktadır. Bunlar:

- Cumhurbaşkanlığı tezkereleri,
- TBMM Başkanlığı tezkereleri,
- Başbakanlık tezkereleri,
- Komisyon başkanlıkları tezkereleri,
- Karma Komisyonun dokunulmazlığın dönem sonuna ertelenmesine ilişkin raporları,
- Danışma Kurulu veya siyasi parti grup önerileri,
- Doğrudan gündeme alma önergeleri,
- Olağanüstü toplantıya çağrı önergesi,
- Diğer sunuşlar.

2. Özel gündem

Anayasa ve İttüzüğün emredici hükümleri gereğince belli bir sürede sonuçlanması gereken işler özel gündemde görüşülür. Özel gündem ve görüşme günleri, Danışma Kurulunca belirlenir ve Genel Kurulca karara bağlanır. Bunlar;

- Bütçe ve kesin hesap kanunu tasarıları,
- Hükümet programının okunması, görüşülmesi ve oylanması,
- Genel görüşme,
- Meclis araştırması komisyonu raporlarının görüşülmesi,
- Gensoru önergelerinin öngörüşmeleri ve görüşmeleri.
- Meclis soruşturması önergelerinin ve komisyon raporlarının görüşülmesi.

3. Seçimler

TBMM Başkanının seçimi ile Başkanlık Divanı, komisyonlar, Anayasa Mahkemesi, RTÜK ve Sayıştay'a üye seçimleri gibi işler bu kısımda yapılır.

4. Oylaması yapılacak işler

Üzerinde herhangi bir görüşme yapılmaksızın, sadece oylaması yapılacak işler bu kısımda yer alır. Örneğin, tüm görüşmeleri bitip sadece oylaması kalmış kanun tasarı ve teklifleri, güvensizlik önergeleri ve güven istemi gibi.

5. Meclis soruşturması raporları

Meclis soruşturması açılmasına dair yapılan ilk görüşmeler özel gündemde yer alırken, Meclis soruşturması komisyonu kurulduktan sonra komisyonca hazırlanan rapor bu kısımda görüşülür.

6. Genel görüşme ve Meclis araştırması yapılmasına dair öngörüşmeler

Genel görüşme ya da Meclis araştırması önergeleri üzerindeki öngörüşmeler bu kısımda yapılır.

7. Sözlü sorular

Başbakan veya ilgili bakanlara yöneltilen sözlü soru önergeleri bu kısımda yer alır.

8. Kanun tasarı ve teklifleri ile komisyonlardan gelen diğer işler

Komisyonlarca görüşülen kanun tasarı ve tekliflerine ilişkin komisyon raporları, yasama dokunulmazlığı dosyalarına ilişkin Karma Komisyon raporları ile diğer komisyon raporları bu kısımda yer alır.

Uygulamada her yasama dönemi başında, salı günlerinin denetim konularına ayrılması, salı ve çarşamba günleri birleşimin başında 1'er saat sözlü soru önergelerinin görüşülmesi, çarşamba günü sözlü sorulardan sonra ve perşembe günü kanun tasarı ve tekliflerinin görüşülmesi ile sunuşların ve seçimlerin her gün yapılmasına yönelik olarak Genel Kurulca karar alınmaktadır. Ancak Danışma Kurulu veya siyasi parti grubu önerileri üzerine Genel Kurulca bu kısımların görüşme günlerinde değişiklikler yapılabilir.

Gündemin kısımlarındaki işlerin görüşülme sırası, Meclis Başkanlığına işin alınış sırasına göre belirlenir.

II. GENEL KURULDA KANUN YAPIM SÜRECİ

59. Komisyon raporunun görüşmelerine nasıl başlanır?

Kanun tasarı veya teklifleri üzerinde görüşmelerin başlayabilmesi için Genel Kurulda esas komisyon ve Hükümetin hazır bulunması gerekir. Başkan öncelikle, ilgili esas komisyon ile Hükümetin hazır olup olmadığını sorar. Komisyonlar, Genel Kurulda başkan veya başkanvekili veya o konu için seçilmiş özel sözcü veya sözcüler tarafından temsil edilirler. Esas komisyon hazır değilse o işin görüşmelerine başlanması mümkün değildir. Esas komisyon varsa fakat Hükümet hazır değilse, o işin görüşmeleri bir defaya mahsus olmak üzere ertelenir. Daha sonraki birleşimde esas komisyonun bulunması halinde, Hükümetin temsili aranmaksızın görüşmelere başlanır. Hükümet adına herhangi bir bakanın bulunması görüşmelere başlamak için yeterlidir. Ancak rapor üzerinde soru-cevap işlemi yapılacağından ve önergelerle ilgili olarak görüş sorulacağından genellikle tasarı veya tekliflerin görüşmelerinde ilgili bakanlar Genel Kurulda hazır bulunur.

Komisyon temsilcisi, komisyon metninin değiştirilmesini isteyen önergelerinin reddini veya komisyona iadesini talep edebilir. Bu önergelere katılabilmesi için toplantı yeter sayısını temin edecek sayıda komisyon üyesinin komisyon sıralarında yer alması ve olumlu görüş bildirmesi gerekir.

Hükümet ve komisyon temsilcileri komisyon raporunun görüşmeleri sırasında Genel Kurulda komisyon sırasında birlikte oturmaktadırlar. Komisyon sıralarında ayrıca ilgili bakanlık bürokratları da yer almakta ve özellikle soru-cevap bölümlerinde hükümet temsilcisi bakana destek vermektedirler.

Kapalı oturum kararı alınmadığı sürece görüşmeler TBMM Televizyonundan (TRT 3) ve TBMM internet sayfasından canlı olarak yayınlanmaktadır.

60. Kanun tasarı ve tekliflerinin Genel Kurulda görüşülme süreci nasıldır?

Genel Kurulda kanun tasarı ve teklifleri üzerindeki görüşmeler; konuşmalar, soru-cevap işlemi, önerge işlemi ve oylamalar biçiminde dört ana kısımdan oluşmaktadır.

Görüşmelerine başlanılan tasarı veya teklifin önce tümü üzerinde görüşme açılır. Tümü üzerinde hükümet, komisyon, siyasi parti grupları temsilcileri 20'şer ve şahsı adına iki milletvekili 10'ar dakika söz alabilir. 20 dakika soru-cevap işleminden sonra tasarı veya teklifin maddelerine geçilmesi oylanır. Maddelere geçilmesi reddedilen tasarı ya da teklifler reddedilmiş olur.

Tasarı veya teklifin maddelerine geçilmesi kabul edilmesi halinde maddeler üzerinde görüşmelere başlanır. Her madde üzerinde hükümet, komisyon, siyasi parti grupları temsilcileri 10'ar ve şahsı adına iki milletvekili 5'er dakika söz alabilir. Maddeler üzerinde soru-cevap işlemi 10 dakikadır. Soru-cevap işleminden sonra madde üzerindeki önerge işlemleri yapılır. Her madde ayrı ayrı oylanır.

Tasarı veya tekliflerin tümü ve maddeleri üzerinde soru-cevap işleminden önce görüşmelerin devam etmesine dair önerge verilmiş ve Genel Kurulca kabul edilmişse, siyasi parti gruplarına ve milletvekillerine ikinci defa konuşma hakkı doğar. Bu durumda konuşma süreleri ilk konuşma sürelerinin yarısı kadardır.

Tasarı veya teklifin tümünün oylanmasından önce istemleri halinde oyunun rengini açıklamak üzere lehte ve aleyhte birer milletvekiline kısa bir söz verilir. Bu konuşmalardan sonra tasarı veya teklifin tümü oylanır. Kabul edilen tasarı veya teklifler kanunlaşmış olur.

Kanun Tasarı ve Tekliflerinin Genel Kurulda Görüşülme Süreci

1. Tümü üzerinde görüşmeler:

- Hükümet ve esas komisyonun 20'şer dakika konuşması
- Siyasi parti grupları adına birer milletvekilinin 20'şer dakika konuşması
- Şahsı adına iki milletvekilinin 10'ar dakika konuşması
- 20 dakika süreyle soru-cevap işlemi yapılması

2. Maddelerine geçilmesinin oylanması

- Maddelerine geçilmesi reddedilen tasarı ve teklifler reddedilmiş sayılır. Maddelerine geçilmesi kabul edilen işlerin ise maddelerinin ayrı ayrı görüşülmesine başlanır.

3. Maddelerin görüşülmesi (her madde için)

- Hükümet ve esas komisyonun 10'ar dakika, siyasi parti grupları adına birer milletvekilinin 10'ar dakika, şahsı adına iki milletvekilinin 5'er dakika konuşması
- 10 dakika süreyle soru-cevap işlemi yapılması
- Önerge işlemlerinin yapılması
- Maddenin oylanması

4. Tümünün oylanması

- Tasarı veya teklifin tümünün oylamasından önce oyunun rengini belli etmek üzere lehte ve aleyhte birer milletvekilinin kısa bir süre konuşması
- Tümünün oylanması ve işin kanunlaşması

61. Söz talebi nedir, konuşma sırası nasıldır?

Söz talebi, Meclis Başkanlığına hitaben yazılmış bir dilekçe ile yapılır. Başvuruda, üzerinde söz talep edilen kanun tasarı veya teklifinin sıra sayısı numarasının yanı sıra söz isteminin işin tümü, kaçınıcı maddesi veya oyunun rengini belirtmek için lehte/aleyhte olduğu açıkça belirtilir.

Görüşmelerde, siyasi parti grup temsilcilerine ve şahısları adına 2 milletvekiline istem sırasına göre söz verilir. Siyasi parti gruplarından önce şahıslar adına konuşma yapılamaz. Şahıslar adına söz

talebi için yapılan başvuruların ikiden fazla ve aynı anda olması halinde kura çekilmektedir.

Gündemde bulunan veya belli bir günde görüşme konusu olacağı Anayasa, kanun veya İçtüzük gereğince bilinen konular dışında, kâtip üyeler söz taleplerini kaydedemezler. Uygulamada kanun tasarı veya teklifleri için söz talepleri o işe ait sıra sayısının dağıtıldığı andan itibaren Kanunlar ve Kararlar Müdürlüğü Komisyonlar Bürosunca alınmaktadır.

Bir milletvekili söz sırasını başka bir milletvekiline devredebilir.

Hükümete ve esas komisyona söz almada öncelik tanınır. İlk öncelik esas komisyona, ikinci öncelik hükümete aittir. Dolayısıyla, esas komisyon ve hükümet söz sırasına bağlı olmadan konuşabilir. Esas komisyon ve hükümetin şahıslar adına yapılan ikinci konuşmadan sonra söz alması durumunda İçtüzüğün "son söz milletvekilinindir" kuralı gereği şahsı adına bir milletvekiline daha konuşma hakkı doğar.

Söz talebi örneği aşağıda verilmiştir:

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Görüşülmekte olan sıra sayılı kanun tasarısı/teklifinin tümü/... maddesi üzerinde şahsım adına söz talep ediyorum.

Gereğini arz ederim.

Saygılarımla.

(İmza)

Milletvekilinin Adı ve Soyadı

Seçim Çevresi

62. Değişiklik önergesi nasıl hazırlanır ve nasıl işlem görür?

Değişiklik önergesi, milletvekilleri, hükümet veya esas komisyon tarafından verilen ve kanun tasarı veya tekliflerinin bir maddesinin tamamen veya kısmen değiştirilmesini, metinden çıkartılmasını, metne ek veya geçici madde eklenmesini öngören gerekçeli öneridir.

Değişiklik önergesi TBMM Başkanlığına hitaben yazılır. Önergelerde; değiştirilmesi, kaldırılması veya eklenmesi istenen hükümler açıkça belirtilir. Açık olmayan ve şarta bağlı önergeler işleme konulmaz.

Değişiklik önergeleri gerekçeli olarak verilir. Gerekçesiyle birlikte değişiklik önergesi 500 kelimedenden fazla ise, önerge sahibi önergesine 500 kelimeyi geçmeyen bir özet eklemek zorundadır. Bu durumda Genel Kurulda özet okunur. Önergenin tamamı ise tutağa eklenir.

Komisyon raporu lehinde imzası bulunan komisyon üyesi, Genel Kurulda değişiklik önergesi veremez.

Değişiklik önergeleri komisyon raporunun (sıra sayısının) dağıtılmasından itibaren o işin görüşmeleri başlayınca kadar tek imzayla verilebilir. Ancak, görüşmelere başladıktan sonra verilecek değişiklik önergelerinde en az 5 milletvekilinin imzasının bulunması zorunludur. Önergeler, görüşülen madde üzerinde önerge işlemi başlayınca kadar verilebilir. Önergeler okunmaya başladıktan sonra önerge verilemez.

Milletvekilleri tarafından Anayasaya aykırılık önergeleri dâhil her madde için en fazla 7 önerge verilebilir. Her siyasî parti grubuna mensup milletvekillerinin birer önerge verme hakkı saklıdır. Ancak bu hak; ilgili siyasî parti grubuna mensup milletvekilleri tarafından kullanılmaması halinde, diğer siyasî parti grubuna mensup olanlarla grubu olmayan veya bağımsız milletvekilleri tarafından kullanılabilir. Başka bir ifadeyle her siyasî parti grubuna mensup milletvekilinin en az 1 önergesi işleme alınır.

Tasarı veya teklifin konusu olmayan başka bir kanunda ek veya değişiklik öngören yeni bir kanun teklifi niteliğindeki değişiklik önergeleri Başkanlıkça işleme konulmaz.

Görüşülmekte olan tasarı veya teklife konu kanunun, komisyon metninde bulunmayan ancak tasarı veya teklifle çok yakın ilgisini bulan bir maddesinin değiştirilmesini isteyen ve komisyonun salt çoğunlukla katıldığı önergeler üzerinde yeni madde olarak görüşme açılır. Usul olarak önce yeni madde ihdasına dair önerge okutulur. Daha sonra komisyon sıralarında esas komisyonun salt çoğunluğunun hazır bulunup bulunmadığı kontrol edilir. Komisyonun salt çoğunluğu yoksa bu tür önergeler işleme alınmaz. Komisyonun salt çoğunlukla önergeye katılması halinde o öner-

ge üzerinde yeni bir madde olarak işlem yapılır. Başka bir ifadeyle önerge üzerinde komisyon, hükümet, gruplar ve şahıslar adına konuşmalar, soru-cevap işlemi ve varsa önerge işlemi yapıldıktan sonra önerge oylanır. Önergenin kabul edilmesi halinde tasarı veya teklife yeni bir madde ilave edilmiş olur.

Değişiklik önergelerinin birer sureti komisyona, hükümete, siyasi parti gruplarına ve stenograflara dağıtılır.

Değişiklik önergeleri önce veriliş, sonra aykırılık sırasına göre okunur ve işleme alınır. Önerge okutulduktan sonra birleşimi yöneten başkan, komisyon ve hükümet temsilcisine önergeye katılıp katılmadıklarını sorar. Komisyon ve hükümet katılmama gerekçelerini kısaca açıklayabilirler. Komisyon veya hükümetin katılmadığı önerge hakkında önerge sahibinin 5 dakikalık konuşma hakkı vardır. Önerge sahibi konuşmayıp önergesinin gerekçesinin okunmasını da isteyebilir. Daha sonra önerge işaret oyu ile oylanır. Önergenin kabul edilmesi halinde o madde kabul edilen önerge doğrultusunda oya sunulur.

Değişiklik önergesi örneği aşağıda verilmiştir:

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Görüşülmekte olan sıra sayılı kanun tasarısı/
teklifinin 5 inci maddesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini
arz ve teklif ederim.

Saygılarımla.

(İmza)

Milletvekilinin Adı ve Soyadı

Seçim Çevresi

“MADDE 5-”

GEREKÇE

63. Genel Kurulda yeniden görüşme nasıl yapılır?

Kanun tasarı veya teklifinin tümünün oylanmasından önce, belli bir maddesinin yeniden görüşülmesini gerekçeli bir önerge ile esas komisyon veya hükümet bir defaya mahsus olmak üzere is-

teyebilir. Bu istem hakkında Danışma Kurulunun görüşü alındıktan sonra Genel Kurulca karar verilir. Yeniden görüşülmesine karar verilen madde üzerinde gruplar ve şahıslar adına konuşmalar, soru-cevap işlemi ve varsa önerge işlemi yapıldıktan sonra madde oylanır. Her madde için sadece bir defa yeniden görüşme talebinde bulunulabilir.

64. Genel Kurulda kanun tasarı ve tekliflerinin maddeleri veya tümü nasıl oylanır?

Genel Kurulda işaretle, açık ve gizli oylama olmak üzere 3 çeşit oylama vardır. Anayasa, kanunlar ve İçtüzük hangi işlerin nasıl oylanacağını düzenlemiştir.

Anayasa değişiklikleri hariç kanun tasarı ve tekliflerinin tümünün veya maddelerinin oylanması, açık oylamaya tabi işlerden değilse, 20 üyenin talebi halinde açık oyla, aksi takdirde işaret oyuyla yapılır.

65. İşaretle oylama nasıl yapılır?

İşaretle oylama milletvekillerinin el kaldırması suretiyle yapılmaktadır. İşaretle oylamada milletvekillerinin ne yönde oy kullandığı kayıt altına alınmamaktadır. Anayasada, kanunlarda ve İçtüzükte açık veya gizli oylama yapılmasının zorunlu olduğu belirtilmeyen bütün hususlarda kural olarak işaret oyuna başvurulur. İçtüzükte işaret oyuyla halledileceği belirtilen hususlarda, oylamaların işaretle yapılması zorunludur.

İşaretle oylama sırasında oya sunulan hususun lehinde ve aleyhinde el kaldıranları, Başkan ile kâtip üyeler beraberce sayarak tespit ederler. Aralarında anlaşamadıkları veya oyları tespit edemedikleri hallerde, işaretle oylama elektronik cihazla tekrarlanır. Oylama sonucu, Başkan tarafından Genel Kurula "kabul edilmiştir" veya "kabul edilmemiştir" demek suretiyle ilân olunur.

66. Açık oylama nasıl yapılır?

Açık oylama elektronik oylama cihazıyla yapılmaktadır. Açık oylamada hangi milletvekilinin ne yönde oy kullandığının listesi Meclis tutanaklarına eklenir. Açık oylamanın hangi hallerde yapılacağı

İçtüzükte açıkça sayılmıştır. Bu haller dışında açık oylama yapılması işaretle veya gizli oyla oylama yapılmasının zorunlu kılınmaması olması ve kanun tasarı veya teklifleri için en az 20 milletvekilinin, diğer hallerde en az 15 milletvekilinin istemde bulunması şartlarına bağlıdır.

Bütçe ve kesin hesap kanunu tasarıları, mali hüküm ve yükümlülükleri çeren tasarı veya teklifler, milletlerarası antlaşmaların onaylanması; kalkınma planları ve İçtüzüğün emredici hükümleriyle belirtilen diğer hususların oylanması açık oylama ile yapılır.

Açık oylamada "kabul", "ret" ve "çekimser" olmak üzere üç tür oy kullanılır.

67. Gizli oylama nasıl yapılır?

Gizli oylama milletvekilinin ne yönde oy kullandığının hiçbir şekilde belirlenemediği ve bu konuda herhangi bir kaydın olmadığı oylama şeklidir. Gizli oylama adı okunan üyeye bir zarf ve beyaz (kabul), kırmızı (ret) ve yeşil (çekimser) renkli üç pusulanın verilmesi ve üyenin bunlardan birisini kapalı kabinde zarfa koyması suretiyle yapılır.

Gizli oylamada kullanılan oyların tasnifi o günkü Başkanlık Divanında görevli kâtip üyelerce yapılır. Sonuçlar "kabul", "ret", "çekimser" ve varsa "boş" ve "geçersiz" şeklinde Genel Kurula ilan edilir.

Anayasa değişikliğine ilişkin kanun teklifleri ile Meclis soruşturması önergesi ve Yüce Divana sevke ilişkin Meclis soruşturması komisyonu raporu gizli oyla oylanır.

68. Temel kanun nedir?

Kapsamlı kanun tasarı veya tekliflerinin Genel Kurulda daha hızlı bir şekilde kanunlaşması amacıyla İçtüzükte özel bir görüşme ve oylama usulü öngörülmüştür. Temel kanun olarak adlandırılan bu düzenlemeye göre bir hukuk dalını sistematik olarak bütünüyle veya kapsamlı olarak değiştirecek biçimde genel ilkeleri içermesi; kişisel veya toplumsal yaşamın büyük bir bölümünü ilgilendirmesi; kendi alanındaki özel kanunların dayandığı temel kavramları göstermesi, özel kanunlar arasında uygulamada ahenk sağlaması, düzenlediği alan yönünden bütünlüğünün ve maddeler arasın-

daki bağlantıların korunması zorunluluğunun bulunması; önceki yasalaşma evrelerinde de özel görüşme ve oylama usulüne bağlı tutulması gibi özellikleri taşıyan kanunları ve İçtüzüğü bütünüyle veya kapsamlı olarak değiştiren veya yürürlüğe koyan tasarı veya tekliflerin Genel Kuruldaki görüşmelerinde özel görüşme ve oylama usulü uygulanabilir.

Bir kanunun temel kanun olarak görüşülmesine Danışma Kurulu veya siyasi parti gruplarının önerisi üzerine Genel Kurul tarafından karar verilir. Temel kanun olarak görüşülmesine karar verilen işlerde önce tasarı veya teklifin tümü üzerinde görüşme açılır ve maddelerine geçilmesi oylanır. Maddelerine geçilmesi kabul edilen tasarı veya tekliflerin bölümlerinin görüşülmesine başlanır. Tasarı veya teklifler 30 maddeyi geçmeyecek şekilde bölümlere ayrılır. Bu yöntemle maddeler ayrı ayrı görüşülmemekte, konuşmalar ve soru-cevap işlemi bölümler üzerinde yapılmaktadır. Normalde maddeler üzerindeki soru-cevap süresi 10 dakika iken temel kanun görüşmelerinde bu süre 15 dakikadır. Ayrıca temel kanun olarak görüşülmesine karar verilen işlerde milletvekilleri tarafından her madde için en fazla 2 önerge verilebilmektedir. Ancak her siyasi parti grubuna mensup milletvekillerinin bir önerge verme hakkı saklıdır. Temel kanun yöntemiyle görüşmelerde madde metinleri okunmamakta, maddeler üzerinde değişiklik önergeleri varsa önerge işlemleri yapılmakta ve maddeler görüşülmeksizin oylanmaktadır. Bölümler üzerinde görüşmeler tamamlandıktan ve tüm maddeler olandıktan sonra işin tümü oylanır.

Temel kanunlarda bölümlerin görüşülmesi

Bölüm üzerinde görüşmeler (en fazla 30 madde)

- Hükümet ve esas komisyonun 10'ar dakika konuşması
- Siyasi parti grupları adına birer milletvekilinin 10'ar dakika konuşması
- Şahsı adına iki milletvekilinin 5'er dakika konuşması
- 15 dakika süreyle soru-cevap işlemi yapılması

Bölümdeki her madde üzerinde önerge işlemi yapılması ve maddenin oylanması

- Madde üzerinde milletvekilleri tarafından 2 önerge işlemi yapılması (Grupların birer önerge verme hakkı saklı)
- Maddenin oylanması

69. Anayasa değişiklikleri nasıl yapılır?

Anayasanın değiştirilmesi en az TBMM üye tamsayısının üçte biri olan 184 milletvekilinin imzasıyla teklif edilebilir.

Anayasanın değiştirilmesi hakkındaki teklifler Genel Kurulda i ki defa görüşülür. Değişiklik teklifinin kabulü TBMM üye tamsayısının en az beşte üç (330) çoğunluğunun gizli oyuyla mümkündür.

Cumhurbaşkanı Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları, bir daha görüşülmek üzere TBMM'ye geri gönderebilir. TBMM, geri gönderilen kanunu, üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu (367) ile aynen kabul ederse Cumhurbaşkanı bu kanunu halkoyuna sunabilir.

Meclis tarafından üye tamsayısının beşte üçü (330) ile veya üçte ikisinden (367) az oyla kabul edilen Anayasa değişikliği hakkındaki kanun, Cumhurbaşkanı tarafından Meclise iade edilmediği takdirde halkoyuna sunulmak üzere Resmî Gazetede yayımlanır.

Doğrudan veya Cumhurbaşkanının iadesi üzerine, Meclis üye tamsayısının üçte iki (367) veya daha fazla çoğunluğu ile kabul edilen Anayasa değişikliğine ilişkin kanun veya gerekli görülen maddeleri Cumhurbaşkanı tarafından halkoyuna sunulabilir. Halkoyulmasına sunulmayan Anayasa değişikliğine ilişkin kanun veya ilgili maddeler Resmî Gazetede yayımlanır.

TBMM, Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların kabulü sırasında, bu kanunun halkoyulmasına sunulması halinde Anayasanın değiştirilen hükümlerinden, hangilerinin birlikte hangilerinin ayrı ayrı oylanacağını da karara bağlamaktadır.

Anayasanın değiştirilmesi hakkındaki tekliflerin görüşülmesi ve kabulü, belirtilen hükümler dışında, kanunların görüşülmesi ve kabulü hakkındaki hükümlere tâbidir.

70. Kanun hükmünde kararname nedir?

Kanun hükmünde kararname (KHK), TBMM'nin kabul ettiği yetki kanununa dayalı olarak Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan düzenleyici bir işlemdir. Yetki kanununda; çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin amacı, kapsamı, ilkeleri, kullanma süresi ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılmayacağı gösterilir.

Anayasada güvence altına alınan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile siyasî haklar ve ödevler KHK'larla düzenlenemez. Ayrıca, Bakanlar Kuruluna KHK ile bütçede değişiklik yapma yetkisi verilemez.

KHK'lar, farklı bir tarih belirtilmediği takdirde Resmî Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler ve aynı gün TBMM'ye sunulurlar. Yayımlandıkları gün TBMM'ye sunulmayan KHK'lar bu tarihte yürürlükten kalkar. TBMM kendisine sunulan KHK'yı kanunla reddedip yürürlükten kaldırabileceği gibi, aynen veya değiştirerek kabul edebilir. Yetki kanunları ve bunlara dayanan KHK'lar, komisyonlar ve Genel Kurulda öncelikle ve ivedilikle görüşülür.

71. Sataşma nedir?

Genel Kurulda şahsına sataşılan veya ileri sürmüş olduğu görüşten farklı bir görüş atfolunan Hükümet, komisyon, siyasî parti grubu veya milletvekilleri açıklama yapabilir ve cevap verebilir. Sataşma nedeniyle söz almak isteyen, hangi sebepten dolayı konuşmak istediğini birleşimi yöneten Başkana sözlü veya yazılı olarak bildirir. Başkanın söz verip vermeme konusunda takdir yetkisi vardır. Başkan açıklama ve cevap için söz verecekse, söz verme zamanını da aynı oturum içinde olmak üzere takdir eder. Başkanlıkça kendisine söz verilmeyen kimse direnirse, Genel Kurul, bu konuda görüşmesiz ve işaret oyuyla karar verir.

Genel Kurulda sataşmadan dolayı açıklama hakkını hükümet adına Başbakan veya bir bakan, komisyon adına o iş için Genel Kurulda bulunan komisyon temsilcisi ve siyasî parti grupları adına grup başkanı veya başkanvekilleri kullanmaktadır.

72. Disiplin cezaları nelerdir?

Genel Kurul çalışmaları sırasında milletvekillerinin İçtüzüğe aykırı söz ve eylemleri çeşitli yaptırımlara tabidir. Bu yaptırımların bir kısmı disiplin cezası niteliğindedir. Disiplin cezaları uyarma, kınama ve Meclisten geçici olarak çıkarmadır.

Uyarma Cezası: İçtüzüğe göre, söz kesmek, sükûneti ve çalışma düzenini bozmak ve şahsiyatla uğraşmak uyarma cezasını gerektiren tutumlardır. Uyarma cezasını vermek ve yerine getirmek birleşimi yöneten Başkanın takdirindedir. Uyarma cezası alan millet-

vekili kendisini savunmak üzere söz isterse, bu üyeye o birleşimde söz verilmesi gerekir. Ancak, Başkan gerekli görürse daha önce de söz verebilir. Başkan ceza alan milletvekilinin açıklamalarını yeterli görürse verdiği cezayı kaldırabilir. Aynı birleşimde iki defa uyarma cezası alan bir milletvekilinin bu durumunun tutanak özetinde belirtilmesi zorunludur ve bu milletvekilinin o birleşimin sonuna kadar söz söylemesi Başkanın teklifi üzerine, Genel Kurulca yasaklanabilir.

Kınama Cezası: İçtüzükte kınama cezasını gerektiren haller aşağıdaki şekilde sayılmıştır:

- Aynı birleşimde iki kere uyarma cezası aldığı halde bunu gerektiren hareketten vazgeçmemek,
- 1 ay içinde üç kere uyarma cezasına uğramış olmak,
- Kaba ve yaralayıcı sözler sarf etmek ve hareketler yapmak,
- Saldırıda bulunmak,
- Mecliste gürültü ve kavgaya sebep olmak veya Meclisin görevini yerine getirmesini önlemek için toplu bir harekete girişilmesine önyak olmak.

Kınama cezası birleşimi yöneten Başkanın teklifi üzerine Genel Kurulca kararlaştırılır. Hakkında kınama cezası teklif edilen milletvekili doğrudan kendisini savunabilir veya başka bir milletvekiline yaptırabilir. Kınama cezası, tutanak özetine geçirilir.

Meclisten geçici olarak çıkarma cezası: İçtüzükte, en ağır disiplin cezası olan Meclisten geçici olarak çıkarma cezasını gerektiren haller aşağıdaki şekilde sayılmıştır:

- Aynı birleşim sırasında üç kere kınama cezasına uğramak,
- 1 ay içinde beş kere kınama cezası almak,
- Görüşmeler sırasında Cumhurbaşkanına, TBMM'ye, TBMM Başkanına, TBMM Başkanlık Divanına, Başkanlık görevini yerine getiren Başkanvekiline hakarete bulunmak, sövmek veya onları tehdit etmek yahut Türkiye Cumhuriyetine veya onun Anayasa düzenine sövmek,
- Görüşmeler sırasında halkı veya Devlet kuvvetlerini yahut kamu organ, kuruluş ve görevlilerini kanun dışı hareketlere, ayaklanmaya veya Anayasa hükümlerini bozmaya teşvik veya tahrik etmek,

- TBMM bina, bahçe ve arsaları içine silahlı olarak girmek,
- Meclis yapıları yahut eklentileri içinde yasak bir eylemde bulunmak,

Meclisten geçici olarak çıkarma cezası, en çok üç birleşim için, Birleşimi yöneten Başkanın teklifi üzerine Genel Kurulca kararlaştırılır. Hakkında Meclisten geçici olarak çıkarma cezası teklif edilen milletvekili doğrudan kendisini savunabilir veya başka bir milletvekiline savunma yaptırabilir. Ceza tutanak özetine geçirilir.

Bu cezaya çarptırılan milletvekili, TBMM'nin Genel Kurul, komisyon, Başkanlık Divanı ve Danışma Kurulu çalışmalarına cezası süresince katılamaz.

Geçici olarak Meclisten çıkarma cezasına uğrayan bir milletvekili izin alıp kürsüden açıkça af dilerse Meclise girmek hakkını kazanır.

D. BÜTÇE SÜRECİ

73. Bütçe kanunu nedir?

Bütçe kanunu, devletin gelecek bir dönemdeki gelirlerini ve harcamalarını tahmin eden ve yürütme organına harcamaların yapılması, gelirlerin toplanması konusunda yetki ve izin veren bir kanundur. Bütçe, mali yıl içerisinde yapılacak giderleri ve elde edilecek gelirleri tahmini olarak gösterir. Mali yıl, 1 Ocak - 31 Aralık arasındaki süreyi kapsamaktadır. Bütçenin uygulanması için verilen izin süresi 1 mali yıl ile sınırlıdır.

Zorunlu nedenlerle merkezî yönetim bütçe kanununun süresinde yürürlüğe konulamaması halinde, geçici bütçe kanunu çıkarılır. Geçici bütçe ödenekleri, bir önceki yıl bütçe başlangıç ödeneklerinin belirli bir oranı esas alınarak belirlenir. Geçici bütçe uygulanması 6 ayı geçemez. Cari yıl bütçesinin yürürlüğe girmesiyle geçici bütçe uygulaması sona erer ve o tarihe kadar yapılan harcamalar ve girilen yüklenmeler ile tahsil olunan gelirler cari yıl bütçesine dâhil edilir.

Merkezî yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin bütçelerindeki ödeneklerin yetersiz kalması halinde veya öngörülme yen hizmetlerin yerine getirilmesi amacıyla, karşılığı gelir gösterilmek kaydıyla, kanunla ek bütçe yapılabilir.

74. Merkezî yönetim bütçesi kapsamında hangi bütçe türleri yer alır?

Genel yönetim kapsamındaki idarelerin bütçeleri; merkezî yönetim bütçesi, sosyal güvenlik kurumları bütçeleri ve mahallî idareler bütçeleri olarak hazırlanır ve uygulanır. Merkezi yönetim bütçesi de genel bütçe, özel bütçe ve düzenleyici ve denetleyici kurum bütçelerinden oluşur. Kamu idarelerince bunlar dışında herhangi bir ad altında bütçe oluşturulamaz.

Genel bütçe, Devlet tüzel kişiliğine dâhil olan kamu idarelerinin bütçesidir.

Özel bütçe, bir bakanlığa bağlı veya ilgili olarak belirli bir kamu hizmetini yürütmek üzere kurulan, gelir tahsis edilen, bu gelirlerden harcama yapma yetkisi verilen, kuruluş ve çalışma esasları özel kanunla düzenlenen kamu idarelerinin bütçesidir.

Düzenleyici ve denetleyici kurum bütçesi, özel kanunlarla kurul, kurum veya üst kurul şeklinde teşkilatlanan düzenleyici ve denetleyici kurumların bütçesidir.

Sosyal güvenlik kurumu bütçesi, sosyal güvenlik hizmeti sunmak üzere, kanunla kurulan kamu idarelerinin bütçesidir.

Mahallî idare bütçesi ise mahallî idare kapsamındaki kamu idarelerinin bütçesidir.

75. Merkezi yönetim bütçe kanunu tasarısı nasıl kanunlaşır?

Bakanlar Kurulu, merkezi yönetim bütçe tasarısı ile millî bütçe tahminlerini gösteren raporu, malî yılbaşından en az 75 gün önce, TBMM'ye sunar. Merkezi yönetim bütçe kanunu tasarıları, Plan ve Bütçe Komisyonunda görüşülür. Plan ve Bütçe Komisyonunun 55 gün içinde kabul edeceği bütçe metni, TBMM Genel Kurulunda görüşülerek malî yılbaşına kadar karara bağlanır.

Bütçe ve kesin hesap kanunu tasarılarının Genel Kuruldaki görüşmelerinde önce hükümet tarafından sunuş konuşması yapılmakta, sonra da bütçenin tümü üzerinde siyasi parti grupları, hükümet, şahısları adına 2 milletvekili konuşmaktadır. Maddelere geçilmesi kabul edildikten sonra tasarıların 1 inci ve 2 nci maddeleri okutulur ve kabul edilerek kamu kurum ve kuruluşlarının gelir ve gider cetvelleri tur-

lar halinde görüşülmekte ve bölümler halinde oylanmaktadır. Bu görüşmelerden sonra bütçe tasarılarının diğer maddeleri kanun tasarı ve tekliflerindeki usule uygun olarak görüşülüp karara bağlanmaktadır. Bütçe üzerindeki son konuşmaların ardından tasarılar açık oya sunulmaktadır.

Milletvekilleri, bütçe kanunu tasarılarının Genel Kurulda görüşülmesi sırasında, gider artırıcı veya gelir azaltıcı değişiklik önergeleleri veremezler.

Merkezî yönetim bütçe kanunu malî yılbaşından önce Resmî Gazetede yayımlanır.

76. Merkezi yönetim kesin hesap kanunu tasarısı nasıl kanunlaşır?

Kesin hesap, bütçe gelirleri ve giderleri ile ilgili son durumu ortaya koyan ve hükümetin denetimine imkan tanıyan bir araçtır. Uygulanması bitmiş bütçenin hesabının kesinleşmesi kesin hesap kanunu ile olur. Kesin hesap yürütme organına verilen harcama yetkisinin kanunlara uygun olarak etkin, ekonomik ve verimli bir şekilde kullanılıp kullanılmadığının parlamentolar tarafından onaylanması anlamına gelmektedir.

Kesin hesap kanunu tasarısı, muhasebe kayıtları dikkate alınarak, merkezî yönetim bütçe kanununun şekline uygun olarak Maliye Bakanlığınca hazırlanır. Kesin hesap kanunu tasarısı, ilgili oldukları malî yılın sonundan başlayarak, en geç 7 ay sonra, Bakanlar Kurulunca TBMM'ye sunulur ve yeni yıl bütçe kanunu tasarısıyla birlikte Plan ve Bütçe Komisyonu gündemine alınır. Plan ve Bütçe Komisyonu, bütçe kanunu tasarısıyla kesin hesap kanun tasarısını Genel Kurula birlikte sunar.

Genel Kurul, kesin hesap kanunu tasarısını yeni yıl bütçe kanunu tasarısıyla beraber görüşerek karara bağlar. Kesin hesap kanunu tasarısının TBMM'ye sunulması, ilgili yıla ait Sayıştay tarafından sonuçlandırılmamış denetim ve hesap yargılamasını önlemez ve bunların karara bağlandığı anlamına gelmez.

E. KANUNLARIN CUMHURBAŞKANINCA YAYIMLANMASI VE YÜRÜRLÜĞE GİRMESİ

77. Kanunlar nasıl yayımlanır?

Kanun tasarı ve teklifleri TBMM Genel Kurulunda kabul edildiğinde kanunlaşır ve bir kanun numarası alır. Ancak, Genel Kurul tarafından kabul edilen kanunun bağlayıcı olabilmesi ve uygulanabilmesi için Resmi Gazetede yayımlanması gerekir.

Kanunlar Cumhurbaşkanlığına gönderildiği tarihten iti baren 15 gün içi nde Resmi Gazetede yayımlanmak üzere Cumhurbaşkanınca Başbakanlığa gönderilir. Cumhurbaşkanı, yayımlanmasını kısmen veya tamamen uygun bulmadığı kanunları bir daha görüşülmek üzere bu konuda gösterdiği gerekçe ile birlikte TBMM'ye gönderebilir. Ancak Cumhurbaşkanı bütçe kanunlarını bir daha görüşülmek üzere TBMM'ye iade edemez.

Cumhurbaşkanı tarafından kısmen uygun bulunmama durumunda TBMM, o işin tamamını veya sadece uygun bulunmayan maddelerini görüşebilir. Bu görüşme sonucunda gönderilen metin değiştirilerek veya aynen kabul edilebilir. TBMM, geri gönderilen kanunu aynen kabul ederse, Cumhurbaşkanı kanunu yayımlamak zorundadır. Meclis, geri gönderilen kanunda değişiklik yaparsa, Cumhurbaşkanı değiştirilen kanunu tekrar Meclise iade edebilir.

78. Kanunlar ne zaman yürürlüğe girer?

Kanunların ne zaman yürürlüğe gireceği yürürlük maddesinde açıkça belirtilir. Yürürlük maddesinde kanunun tümü için tek bir yürürlük tarihi belirlenebileceği gibi, farklı maddeler için farklı yürürlük tarihleri de düzenlenebilir. Yürürlük maddesi bulunmayan kanunlar, Resmi Gazetede yayımlanmasından itibaren 45 gün sonra yürürlüğe girer.

4. BÖLÜM BİLGİ EDİNME VE DENETİM YOLLARI

79. Soru nedir?

Soru, hükümetin görev ve yetkileriyle ilgili belli bir konuda, Başbakan veya ilgili bakandan bir önerge ile bilgi alınmasını sağlayan bir parlamenter bilgi edinme ve denetim yoludur. Soru, talep edilen cevabın şekline göre yazılı ve sözlü olmak üzere ikiye ayrılır.

80. Soru önergelerinin taşınması gereken şartlar nelerdir?

Soru önergelerinin içtüzük gereğince şekil ve esas yönünden aşağıdaki şartları taşınması gerekir:

- Kısa olmalıdır. Sözlü soru önergesi 100 kelimeyi geçmemelidir.
- Herhangi bir belge eklenmemelidir.
- Başbakana veya tek bir bakana yöneltilmelidir.
- TBMM Başkanlığına hitaben yazılmalıdır.
- Sadece bir milletvekili tarafından adı, soyadı ve seçim çevresi belirtilerek imzalanmalıdır.
- Gereksiz hazırlanmalı ve kişisel görüşler ileri sürülmemelidir.
- Kişilik ve özel yaşama ilişkin konular içermemelidir.
- Başka bir kaynaktan kolayca öğrenilebilecek nitelikte olmamalıdır.
- Tek amacı istişare sağlamaktan ibaret konuları içermemelidir.
- Konusu, daha önce verilmiş bir gensoru önergesiyle aynı olmamalıdır.
- Kaba ve yaralayıcı ifadeler taşımamalıdır.

Ayrıca Anayasa gereğince, görülmekte olan bir dava hakkında yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz.

81. Soru önergesi nasıl hazırlanır ve işleme alınır?

Genel Evrak ve Arşiv Müdürlüğüne gönderilerek genel evrak kaydı yapılan soru önergelerinin iş ve işlemleri, havale edildiği Kanunlar ve Kararlar Müdürlüğünde, TBMM'nin bilgi edinme ve denetim

işlerinin yürütülmesinden sorumlu olan Denetim Bürosunda gerçekleştirilmektedir.

Soru önergesi, öncelikle Anayasa ve İçtüzük hükümleri açısından taşınması gereken şekil ve esasa yönelik şartlara göre incelenmektedir. Gerekli şartları taşımayan soru önergesi, TBMM Başkanı tarafından bir yazı ekinde önerge sahibine gerekçeli olarak iade edilir. Önerge sahibi, iade edilen önergesini iade gerekçesindeki hususları düzeltmek suretiyle tekrar verebilir.

İşleme alınan önergeye Başkanlığa geliş sırasına göre yazılı soru önergesi ise (7/...), sözlü soru önergesi ise (6/...) şeklinde esas numarası verilir. Önerge esas numarası, imza sahibi milletvekilinin adı ve soyadı, seçim çevresi ile önergenin konusunu yansıtan özet bilgileriyle gelen kâğıtlar listesinde yayımlanmak suretiyle işleme alınır.

Soru önergeleri gereği için Başbakanlığa ve muhatap bakanlığa TBMM Başkanının imzasıyla gönderilir.

Soru önergesi örneği aşağıda verilmiştir:

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki sorularımın Başbakan/..... Bakanı tarafından yazılı/sözlü olarak cevaplandırılmasını arz ederim.

Saygılarımla.

(İmza)

Milletvekilinin Adı ve Soyadı

Seçim Çevresi

.....

.....

1.

2.

3.

82. Yazılı soru önermeleri nasıl cevaplandırılır?

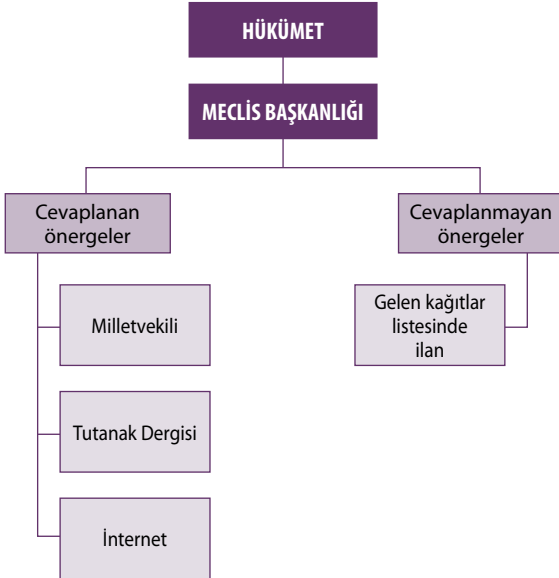
Yazılı soru önermesinin cevaplandırılma süresi, TBMM Başkanlığı tezkeresinin Başbakanlığa ve muhatap bakanlığa gönderildiği tarihten itibaren 15 gündür.

Yazılı soru önermesine bizzat muhatap bakanın imzasıyla verilen cevap, Başbakanlık veya ilgili bakanlıkça Meclis Başkanlığına sunulur. Cevap metninin bir sureti önerge sahibi milletvekiline gönderilir. Cevap ayrıca soru metniyle birlikte TBMM Başkanlığınca alındığı günkü veya bir sonraki birleşime ait Tutanak Dergisinde yayımlanır ve TBMM internet sitesinde de ilan edilir.

Başbakanlık veya ilgili bakanlık, gereken bilgilerin derlenebilmesi için bu süre yeterli olmayacaksa bir aylık ek süre talebinde bulunabilir.

Yazılı soru önermesinin 15 günlük sürede cevaplandırılmaması ve ek süre talebinde bulunulmaması durumunda TBMM Başkanı, Başbakanın veya ilgili bakanın dikkatini çekerek 10 günlük kesin ve son bir süre verir.

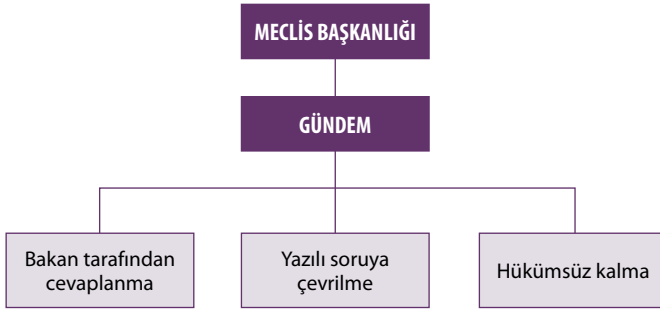
Bu 10 günlük uyarma süresi içerisinde de cevap gönderilmez ise soru önermesinin cevaplandırılmadığı gelen kâğıtlar listesinde ilan edilir. Gelen kâğıtlar listesinde, "Süresi İçinde Cevaplandırılmayan Yazılı Soru Önergeleri" başlığı altında önergenin sahibi, esas numarası, özeti ve muhatabı belirtilir.

Uygulamada önerenin gelen kâğıtlar listesinde yayımlanmasından sonra da cevap gönderildiği görülmektedir. Önerenin süresi içinde cevaplandırılmadığı için gelen kâğıtlar listesinde yayımlanmasıyla İçtüzüğün soru önergesi için belirlediği süreç sona erdiğinden, bu cevaplar bilgi amaçlı olarak önerge sahibi milletvekiline gönderilmektedir.

83. Sözlü soru önergeleri nasıl cevaplandırılır?

Sözlü soru önergesi, Başbakanlığa ve muhatap bakanlığa gönderildiği tarihten itibaren 5 gün sonra Genel Kurul gündeminin "Sözlü Sorular" kısmına, esas numarası sırasına göre alınır.

Gündeme alınan sözlü soru önergeleri, Genel Kurulda sözlü olarak cevaplandırılır. Genellikle her yasama döneminde, salı ve çarşamba günleri birleşimin başında birer saat sözlü soruların görüşülmesi kararlaştırılmaktadır.

Sözlü soru önergelerinin Genel Kuruldaki görüşmelerine, birinci sıradan itibaren, önerenin sahibi, özeti ve muhatap hükümet üyesi okunmak suretiyle başlanır.

Muhatap bakan, Genel Kurulda hazır bulunduğunu ve cevap vereceğini belirtirse Başkan, sözlü soru önergesi metnini kâtip üyeye okutur. Sözlü soru önergesinin okunmasından sonra Bakan, 5 dakikalık süre içerisinde soruyu cevaplandırır. Sorunun cevaplandırılmasından sonra önerge sahibi milletvekili yerinden, çok kısa bir ek açıklama isteyebilir. Bakan, bu ek açıklamaya cevap vermek isterse yine 5 dakikalık süre içerisinde cevap verebilir. Bu cevaptan sonra işlem tamamlanır. Sorunun cevaplandırılmasıyla önerge gündemden çıkarılır.

Hükümet adına cevap vermek için söz alan bakan, gündemde bulunan sözlü soru önergelerinden birden fazlasını sıra gözetmeden cevaplayabilir. Bu hakkını kullanmak isteyen bakan, önceden, birleşimi yöneten Başkana isteğini bildirir. Başkan bu isteği Genel Kurula duyurur.

Konuları aynı olan sözlü sorular birleştirilerek cevaplandırılabilir.

Genel Kurulda 3 birleşimde sırası geldiği halde cevaplandırılmayan sözlü soru önergesi yazılı soruya çevrilir. Yazılı soruya çevrilen önerge gündemden çıkartılır ve ilgili bakanlığa yazılı olarak cevaplandırılmak üzere gönderilir.

84. Soru önergesi nasıl geri alınır?

Soru önergeleri TBMM Başkanlığına sunulmasından cevaplandırılıncaya kadar işlemde sayılır. Soru önergesi işlemde iken her zaman önerge sahibi milletvekili tarafından bir yazı ile geri alınabilir. Genel Kurul gündemindeki bir sözlü soru önergesinin geri alınması durumunda geri alma dilekçesi Genel Kurulun bilgisine sunulmaktadır.

Soru önergelerini geri alma önergesi örnekleri aşağıda verilmiştir:

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Başbakana / Bakanına yöneltmiş olduğum
(7/.....) esas numaralı yazılı soru önergemini geri alıyorum.

Gereğini arz ederim.

Saygılarımla.

(İmza)

Milletvekilinin Adı ve Soyadı

Seçim Çevresi

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

TBMM Gündeminde yer alan (6/.....) esas numaralı sözlü soru önergemini geri alıyorum.

Gereğini arz ederim.

Saygılarımla.

(İmza)

Milletvekilinin Adı ve Soyadı

Seçim Çevresi

85. TBMM Başkanından soru nedir?

TBMM Başkanının, Başkanlık Divanının, Başkanlık Divanı üyelerinin ve Danışma Kurulunun TBMM'nin faaliyetleriyle ilgili görevleri hakkında, Başkanlıktan sözlü veya yazılı soru sorulabilir.

Bu sorular Başkan veya görevlendireceği başkanvekillerinden biri tarafından cevaplandırılır. Soru sözlü ise, önerge verildikten 7 gün sonra Genel Kurul gündemine alınır.

Bu sorular hakkında da hükümete yöneltilen sorular hakkındaki hükümler uygulanmaktadır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki sorularımın TBMM Başkanı tarafından yazılı/sözlü olarak cevaplandırılmasını arz ederim.

Saygılarımla.

(İmza)

Milletvekilinin Adı ve Soyadı

Seçim Çevresi

1.

2.

3.

B. GENEL GÖRÜŞME

86. Genel görüşme ne demektir?

Genel görüşme, toplumu ve devlet faaliyetlerini ilgilendiren belli bir konunun, TBMM Genel Kurulunda görüşülmesidir.

87. Genel görüşme önergesinin taşınması gereken şartlar nelerdir?

Genel görüşme açılması; hükümet, siyasi parti grupları veya en az 20 milletvekili tarafından yazılı bir önergeyle istenebilir.

- En az 20 milletvekili tarafından verilen önergede, milletvekillerinin adı, soyadı, seçim çevresi ve imzası bulunmalıdır.
- Siyasi parti grubu adına verilen önergede, grup başkanı ve/veya başkanvekilinin adı, soyadı, seçim çevresi ve imzası bulunmalıdır.
- Önergede kaba ve yaralayıcı ifadeler bulunmamalıdır.
- Önergenin konusu görülmekte olan bir davada, yargı yetkisinin kullanımı ile ilgili olmamalıdır.
- Önerge metni 500 kelimedenden fazla ise önergeye 500 kelimeyi aşmayacak bir özet metin eklenmelidir. Önerge Genel Kurulda okunurken bu özet esas alınır.
- Önergenin konusu muğlâk, geniş ve yorumla açık olmamalıdır.
- Önerge, "TBMM Başkanlığına" hitaben yazılmalıdır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

..... konusunda bir genel görüşme açılmasını arz ederiz.

Saygılarımızla.

(İlk imza sahibi)

(İmza)

Milletvekilinin Adı ve Soyadı

Seçim Çevresi

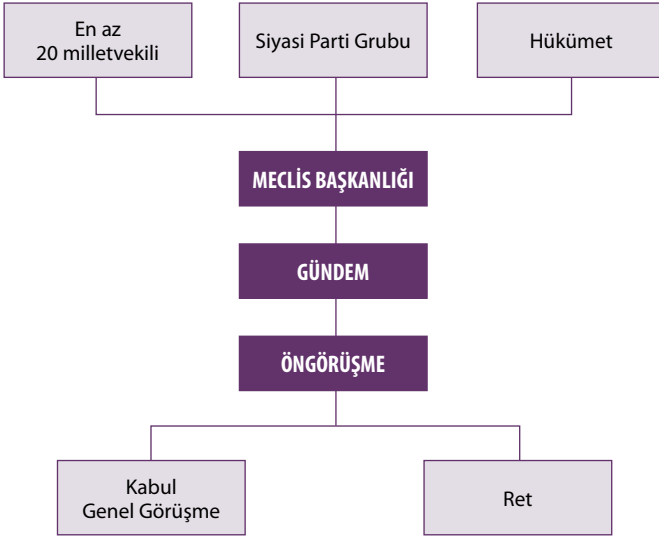
(En az 20 milletvekilinin imzası)

GEREKÇE:

88. Genel görüşme önergesinin izlediği süreç nasıldır?

Genel evrak kaydı alan genel görüşme önergesi Kanunlar ve Kararlar Müdürlüğüne gönderilir. Önergenin iş lemleri, Kanunlar ve Kararlar Müdürlüğü Denetim Bürosunca yürütülür. İhtisat hükümleri çerçevesinde incelenen önergeye (8/...) şeklinde bir esas numarası verilir. Önerge, ilk imza sahibi milletvekilinin adı ve soyadı, seçim çevresi ve taşıdığı imza sayısı ile içeriğini yansıtan özeti, esas numarası ve Başkanlığa geliş tarihi bilgileriyle gelen kâğıtlar listesine alınır.

Genel Kurulda gündemin “Başkanlığın Genel Kurula Sunuşları” kısmında okutulan önerge bilgiye sunulmuş olur. 500 kelimeyi geçen önergenin özeti okutulur. Önerge, TBMM gündeminin “Genel Görüşme ve Meclis Araştırması Yapılmasına Dair Öngörüşmeler” kısmında Başkanlığa geliş sırasına göre yer alır.

89. Genel görüşme önergesinin öngörüşmesi nasıl yapılır?

Öngörüşme bir genel görüşme önergesi hakkında genel görüşme açılıp açılmayacağına dair yapılan görüşmedir. Genel görüşme önergesinin öngörüşmesi Genel Kurulda sırası geldiğinde ya da Danışma Kurulu veya siyasi parti grubunun önerisi üzerine

Genel Kurulun kararıyla belirlenen bir tarihte yapılır. Öngörüşme-
de hükümet, siyasi parti grupları, önergedeki birinci imza sahibi
milletvekili veya onun göstereceği bir diğer imza sahibi konuşa-
bilir. Öngörüşmede milletvekillerinin şahsı adına konuşma imkânı
bulunmamaktadır.

Öngörüşmede konuşma süreleri, hükümet ve siyasi parti grupları
için 20'şer dakika, önerge sahibi milletvekili için 10 dakikadır. Ge-
nel görüşme yapılıp yapılmamasına öngörüşme sonunda yapılan
oylamayla karar verilir.

90. Genel Kurulda genel görüşme nasıl yapılır?

Genel Kurulda yapılan öngörüşmede genel görüşme açılmasına
karar verilirse, genel görüşme günü özel gündem halinde Danış-
ma Kurulunca belirlenir. Ancak genel görüşmenin yapılacağı gün,
açılmasına karar verilmesinden itibaren 48 saatten önce ve 7 tam
günden sonra olamaz.

Genel görüşmede ilk söz hakkı, genel görüşme önergesindeki bi-
rinci imza sahibi veya onun göstereceği bir diğer imza sahibi mil-
letvekiline aittir. Bunun dışında genel hükümlere göre hükümet,
siyasi parti grupları ve şahsı adına iki milletvekilinin konuşma hak-
kı mevcuttur. Genel görüşmede konuşma süreleri, üyeler için 10'ar
dakika; hükümet ve siyasi parti grupları için 20'şer dakikadır.

Genel görüşme sonrasında herhangi bir karar alınması gerekme-
diği için herhangi bir oylama da yapılmaz.

91. Genel görüşme önergesi nasıl geri alınır?

Genel görüşme önergesinin sahiplerince geri alınabilmesi, TBMM
Başkanlığına verilecek bu yönde bir önerge ile mümkündür.

Genel görüşme önergesinde yer alan imza sahipleri imzalarını
her zaman geri çekebilirler. İmzaların çekilmesi sonrası imza sayısı
20'nin altına düşerse Meclis Başkanlığı önergede yeterli imza kal-
madığı gerekçesiyle önergeyi işlemekten kaldırır.

Genel görüşme önergesinin geri alınması örneği aşağıda verilmiş-
tir:

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

..... konusundaki/...../2011 tarihli genel görüşme önergesini geri alıyoruz.

Gereğini arz ederiz.

Saygılarımızla.

(İmza)

Milletvekilinin adı ve soyadı

Seçim çevresi

(Önergedeki tüm imza sahibi milletvekilleri)

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

..... konusundaki/...../2011 tarihli genel görüşme önergesinden imzamı geri çekiyorum.

Gereğini arz ederim.

Saygılarımla.

(İmza)

Milletvekilinin Adı ve Soyadı

Seçim Çevresi

C. MECLİS ARAŞTIRMASI

92. Meclis araştırması ne demektir?

Meclis araştırması, yasama organının bir konuda bilgi edinmek için kendi içinden oluşturduğu özel bir komisyon eliyle gerçekleştirdiği bilgi edinme ve denetim çalışmasıdır.

93. Meclis araştırması önergesinin taşınması gereken şartlar nelerdir?

- Meclis araştırması açılması; hükümet, siyasi parti grupları veya en az 20 milletvekili tarafından yazılı bir önergeyle istenebilir.
- Siyasi parti grubu adına verilen önergede, grup başkanı ve/veya başkanvekilinin adı, soyadı, seçim çevresi ve imzası, 20 milletvekili tarafından verilen önergede milletvekillerinin adı, soyadı, seçim çevresi ve imzaları bulunmalıdır.
- Önerge, belirli bir konuda olmalıdır. Önergenin konusu muğlak, geniş ve yoruma açık olmamalıdır.
- Önergenin metni 500 kelimeyi geçmemelidir. Fazla ise önergeye 500 kelimeyi aşmayacak bir özet metin eklenmelidir.
- Önergenin konusu ticari sırlara ve devlet sırrına ilişkin olmamalıdır.
- Konusu, görülmekte olan bir davada, yargı yetkisinin kullanımı ile ilgili olmamalıdır.
- Önergede kaba ve yaralayıcı ifadeler bulunmamalıdır.
- Önerge, "TBMM Başkanlığına" hitaben yazılmalıdır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

..... konusunda bir Meclis araştırması açılmasını arz ederiz.

Saygılarımızla.

(İlk imza sahibi)

(İmza)

Milletvekilinin Adı ve Soyadı

Seçim Çevresi

(En az 20 milletvekilinin imzası)

GEREKÇE:

.....

94. Meclis araştırması önergesinin izlediği süreç nedir?

Meclis araştırması önergesi genel evrak kaydı olarak Kanunlar ve Kararlar Müdürlüğüne gelir. Önergenin işlemleri, Kanunlar ve Kararlar Müdürlüğü Denetim Bürosunca yürütülmektedir.

Anayasa ve İçtüzük hükümleri çerçevesinde incelenen önergeye (10/...) esas numarası verilir. Önerge, ilk imza sahibi milletvekilinin adı ve soyadı, seçim çevresi, taşıdığı imza sayısı ile içeriğini yansıtan özeti, esas numarası, Başkanlığa geliş tarihi bilgileriyle gelen kâğıtlar listesine alınır.

Önerge Genel Kurulda, gündemin “Başkanlığın Genel Kurula Sunuşları” kısmında okunarak bilgiye sunulur ve gündemin “Genel Görüşme ve Meclis Araştırması Yapılmasına Dair Öngörüşmeler” kısmında esas numarası sırasına göre yer alır.

95. Meclis araştırması komisyonu nasıl kurulur ve çalışır?

Meclis araştırması açılıp açılmayacağı hususu genel görüşme usulüne tabidir. Genel Kurulda yapılan görüşme sonunda, Meclis araştırması açılıp açılmamasına işaretle oylama yapılarak karar verilir.

Meclis araştırması açılmasına karar verilirse bir komisyon kurulur. Bu komisyonun üye sayısı, görev süresi ve gerektiğinde Ankara dışında da çalışabileceği hususları Başkanlığın önerisiyle oylanarak Genel Kurulca kararlaştırılır. Komisyonca siyasi parti grupları güçleri oranında temsil edilirler.

Meclis araştırması komisyonu bakanlıklardan, diğer kamu kurumlarından, mahalli idarelerden, üniversitelerden, kamu iktisadi teşebbüslerinden, özel kanun ile veya özel kanunun verdiği yetkiye dayanılarak kurulmuş banka ve kuruluşlardan, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarından ve kamu yararına çalışan derneklerden bilgi istemek ve buralarda inceleme yapmak, ilgililerini çağırıp bilgi almak yetkisine sahiptir.

Meclis araştırması komisyonları 3 ay görev yaparlar. Komisyona çalışmalarını tamamlayamaması halinde Genel Kurulca 1 aylık ek bir süre verilir. Komisyon, bu kesin süre sonunda da çalışmasını tamamlayamaması halinde 15 gün içinde araştırmanın tamamlanamaması nedenleri veya o ana kadar varılan sonuçları üzerinde

Genel Kurulda görüşme açılır. Genel Kurul bu görüşmeyle yetinebileceği gibi yeni bir komisyon da kurabilir.

Meclis araştırması komisyonu raporunda, incelenen konunun mevcut durumu, boyutları, sorunun nedenleri ve alınması gereken önlemler tüm yönleriyle yer alır. Bastırılan rapor dağıtıldıktan sonra üzerinde genel görüşme açılır.

Genel Kurulun rapor üzerinde yapacağı genel görüşmede ilk söz hakkı, Meclis araştırması önergesindeki birinci imza sahibi veya onun göstereceği bir diğer imza sahibi milletvekiline aittir. Bunun dışında komisyon, hükümet, siyasi parti grupları ve şahsı adına iki milletvekilinin konuşma hakkı mevcuttur. Konuşma süreleri genel hükümlere tabidir. Komisyon raporları Tutanak Dergisinde yayımlanmakta ve internet ortamına açılmaktadır.

D. MECLİS SORUŞTURMASI

96. Meclis soruşturması ne demektir?

Meclis soruşturması, Başbakan veya bakanların görevleri sırasında ve görevleri ile ilgili olarak işlemiş oldukları suçlardan dolayı, Anayasa Mahkemesinin Yüce Divan sıfatıyla yaptığı yargılamanın başlamasını sağlayan ve bizzat yasama organı tarafından yerine getirilen hukuki süreci ifade eder.

97. Meclis soruşturması önergesinin taşınması gereken şartlar nelerdir?

Meclis soruşturması açılması TBMM üye tamsayısının en az 1/10'unun (55) vereceği bir önerge ile istenebilir.

Önergede muhatap başbakan veya ilgili bakanların, görevleriyle ilgili hangi suçu işledikleri, bu suçların hangi mevzuat hükmüne aykırı olduğu, madde ve gerekçe gösterilmek suretiyle belirtilmesi gerekir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

..... Bakanı hakkında bir Meclis soruşturması açılmasını arz ederiz.

Saygılarımızla.

(İlk imza sahibi)

(İmza)

Milletvekilinin Adı ve Soyadı

Seçim Çevresi

(En az 55 milletvekilinin imzası)

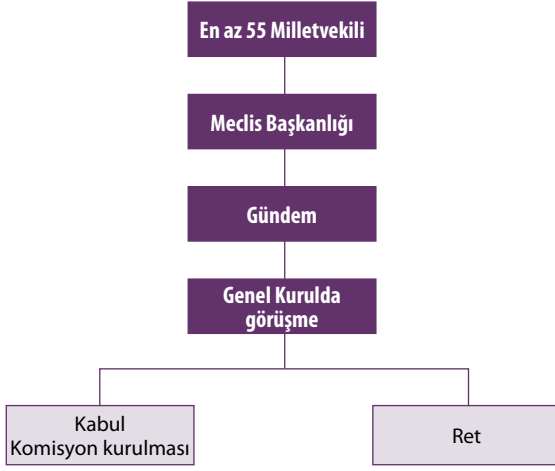
GEREKÇE:

98. Meclis soruşturması önergesinin izlediği süreç nedir?

Meclis soruşturması önergesi, gelen kâğıtlar listesine alınır ve Genel Kurulda okunur. Meclis soruşturmasının açılıp açılmamasına, TBMM Başkanlığına geliş tarihinden itibaren 1 ay içerisinde yapılacak görüşme sonucunda TBMM Genel Kurulu tarafından gizli oyla karar verilir.

Bu görüşmede ilk imza sahibi veya onun göstereceği bir diğer imza sahibi ile üç milletvekili ve hakkında Meclis soruşturması açılması istenen Başbakan veya bakanın konuşma hakkı vardır. Konuşma süreleri genel hükümlere tabidir.

Buradaki oylamada nitelikli çoğunluk aranmayıp olağan karar yeter sayısı ile yetinilmektedir.

99. Meclis soruşturması komisyonu nasıl kurulur ve çalışır?

Meclis soruşturması açılmasına karar verilmesi halinde, Meclisteki siyasî partilerin güçleri oranında komisyona verebilecekleri üye sayısının üç katı olarak gösterecekleri adaylar arasından her parti için ayrı ayrı ad çekme suretiyle kurulacak 15 kişilik Meclis soruşturması komisyonu oluşturulur.

Ceza Muhakemesi Kanununa göre hâkimlerin davaya bakmasına veya karara katılmasına engel oluşturacak durumlarda bulunan, önergede imzası bulunan veya bu konuda görüşünü açıklamış bulunan milletvekilleri komisyona üye olamazlar.

Meclis soruşturması komisyonu, Genel Kurul kararıyla oluşturulduktan sonra yapacağı ilk toplantıda başkan, başkanvekili, sözcü ve kâtip üyeyi seçer.

Meclis soruşturması komisyonu, raporunu kuruluşundan itibaren 2 ay içinde verir. Soruşturmanın bitirilememesi halinde, komisyona 2 aylık yeni ve kesin bir süre verilir.

Meclis soruşturması komisyonu, üye tamsayısının salt çoğunluğu ile toplanır ve toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir.

Komisyonun çalışmaları gizlidir. Daimi komisyonların aksine Meclis soruşturması komisyonunun toplantı ve çalışmalarına kendi üyeleri dışındaki milletvekilleri katılamazlar.

Meclis soruşturması komisyonu kamu kurum ve kuruluşları ile özel kuruluşlardan konu ile ilgili bilgi ve belgeleri isteyebilir; gerekli gördüklerine el koyabilir; Bakanlar Kurulunun bütün vasıtalarından faydalanabilir; Bakanlar Kurulu üyelerini, diğer ilgilileri, tanık ve bilirkişileri dinleyebilir. Komisyon, naip veya istinabe yolu ile adli mercilerden yardım isteyebilir. Ayrıca Ceza Muhakemesi Kanununun tanıklarla, bilirkişilerle, zapt ve arama ile ilgili olarak adli mercilere verdiği hürriyetleri kısıtlayıcı yetkilerin genel hükümler çerçevesinde kullanılmasını, gerekçesini bildirmek suretiyle görevli adli merciden yazıyla isteyebilir.

Komisyon, hakkında Meclis soruşturması açılması istenilen Başbakan veya bakanın savunmasını alır. Bununla ilgili olarak talep edeceği belgeleri temin ettirir.

Komisyon, gerektiğinde alt komisyonlar kurarak Ankara dışında çalışma kararı alabilir.

100. Meclis soruşturması komisyonu raporu nasıl görüşülür ve hukuki sonucu nedir?

Meclis soruşturması komisyonu raporu, Başkanlığa verildiği tarihten itibaren 10 gün içinde bastırılarak hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakana derhal gönderilir ve TBMM üyelerine dağıtılır. Rapor, üyelere dağıtımından itibaren 10 gün içinde görüşülür.

Meclis soruşturması komisyonu tarafından hazırlanan rapor Yüce Divana sevk veya sevk etmeme şeklinde ortaya çıkabilir.

Komisyonun Yüce Divana sevk yönündeki raporları ile Genel Kurulun Yüce Divana sevk kararlarında hangi ceza hükmüne dayandığı belirtilir.

Komisyonun Yüce Divana sevk etmeme yönündeki raporlarının reddi, ancak, Yüce Divana sevke dair verilen ve sevk kararının hangi ceza hükmüne dayanıldığını gösteren bir önerenin kabulüyle mümkün olur.

Meclis soruşturması komisyonu raporunun görüşmesinde, komisyona, şahısları adına altı milletvekiline ve o sırada görevde bulunsun veya bulunmasın hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakana söz verilir. Son söz, hakkında soruşturma

açılması istenen Başbakan veya bakana aittir ve süresi sınırlandırılmaz. TBMM İçtüzüğü raporun görüşülmesi sırasında kimlerin söz talebinde bulunacağını belirtmiş olmakla birlikte siyasi parti grupları ile hükümete söz hakkı tanımamıştır. Siyasi parti grupları açısından bu durum Anayasadaki yasaklamanın bir sonucudur.

Görüşmeler tamamlandıktan sonra komisyon raporu Genel Kurulca gizli oyla karara bağlanır. Bu oylamada üye tam sayısının salt çoğunluğunun gizli oyuyla karar verilmektedir.

TBMM’ce Yüce Divana sevk kararı alınırsa dosya, en geç 7 gün içinde Başkanlıkça dizi pusulasına bağlanarak Anayasa Mahkemesi Başkanlığına gönderilir.

TBMM’nin Yüce Divana sevk kararı kesindir.

Görevde bulunan başbakanın Yüce Divana sevk kararı ile birlikte hükümetin görevi resen sona ermekte, buna karşılık bakanın sadece kendisinin görevi bitmektedir.

E. GENSORU

101. Gensoru nedir?

Gensoru, Bakanlar Kurulunun genel politikası ya da bir bakanın kendi bakanlığında izlediği politika ve uygulamalar hakkında Meclisçe yapılan bir denetim yoludur. Görüşmeler sonunda verilecek bir güvensizlik önergesi veya Bakanlar Kurulunun güven istemi üzerine, Başbakanın, bir bakanın ya da hükümetin düşürülmesine kadar varabilen sonuçları ile hükümet üzerinde doğrudan etkili bir denetim aracıdır.

102. Gensoru önergesinin taşınması gereken şartlar nelerdir?

- Gensoru önergesi, bir siyasî parti grubu adına veya en az 20 milletvekilinin imzasıyla verilir. Önergede milletvekillerinin adı, soyadı, seçim çevresi ve imzası bulunmalıdır.

- Önergenin metni 500 kelimeyi geçmemelidir. Önergenin metni 500 kelimedenden fazla ise önergeye 500 kelimeyi aşmayacak bir özet metin eklenmelidir. Önerge Genel Kurulda okunurken bu özet esas alınır.
- Önergede kaba ve yaralayıcı ifadeler bulunmamalıdır.
- Önerge, "TBMM Başkanlığına" hitaben yazılmalıdır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

..... Bakanı hakkında bir gensoru açılmasını arz ederiz.

Saygılarımızla.

(İlk imza sahibi)

(İmza)

Milletvekilinin Adı ve Soyadı

Seçim Çevresi

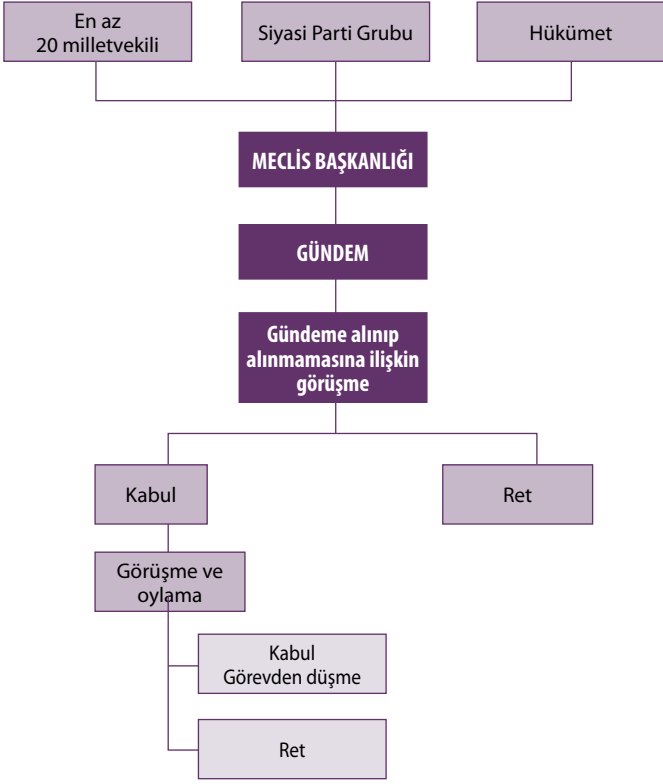
(En az 20 milletvekilinin imzası)

GEREKÇE:

103. Gensoru önergesinin izlediği süreç ve görüşülme usulü nasıldır?

Gensoru önergesi, verilişinden sonraki 3 gün içi nde Başkanlıkça bastırılarak üyelere dağıtılır; dağıtılmasından itibaren 10 gün içinde gündeme alınıp alınmayacağı görüşülür. Bu görüşmede ancak, önerge sahiplerinden biri, siyasi parti grupları adına birer milletvekili, Bakanlar Kurulu adına Başbakan veya bir bakan konuşabilir.

Gündeme alma kararı ile birlikte, gensorunun görüşülme günü de belli edilir; ancak gensorunun görüşülmesi, gündeme alma kararının verildiği tarihten başlayarak 2 gün geçmedikçe yapılamaz ve 7 günden sonraya bırakılamaz.

Gensoru görüşmeleri sırasında üyelerin veya grupların verecekleri gerekçeli güvensizlik önergeleri veya Bakanlar Kurulunun güven isteği, 1 tam gün geçtikten sonra oylanır. Oylamada sadece güvensizlik oyları sayılır ve Bakanlar Kurulunun veya bir bakanın düşürülebilmesi, üye tamsayısının salt çoğunluğu (276) ile olur.

5. BÖLÜM

TBMM'DE YAPILAN SEÇİMLER, TUTANAKLAR VE PARLAMENTO DİPLOMASİ

104. TBMM'nin yaptığı seçimler nelerdir?

TBMM tarafından yapılan seçimler iki kısma ayrılabilir. Bu seçimlerin bir kısmı TBMM Başkanlık Divanı ve komisyonlara üye seçiminde olduğu gibi Meclis içindeki kurumlara yapılan seçimlerdir. Söz konusu seçimlerin nasıl gerçekleştirildiği "Yasamayla İlgili Temel Kurumlar" bölümünde açıklanmıştır. Bunun dışında TBMM'de Sayıştay, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu ve Anayasa Mahkemesi üyelikleri için seçim yapılmaktadır.

105. Anayasa Mahkemesine üye nasıl seçilir?

17 üyeden oluşan Anayasa Mahkemesinin 3 üyesi TBMM tarafından seçilir. TBMM 2 üyeyi Sayıştay Genel Kurulunun kendi başkan ve üyeleri arasından, her boş yer için gösterecekleri 3'er aday içinden, 1 üyeyi ise baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri 3 aday içinden gizli oylama ile seçer. Bu seçimde her üyelik için ilk oylamada üye tamsayısının 2/3'ü (367) ve ikinci oylamada üye tam sayısının salt çoğunluğu (276) aranır. İkinci oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa bu oylamada en çok oy alan iki aday için üçüncü oylama yapılır. Bu oylamada en çok oy alan aday üye seçilmiş olur.

106. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) üyeleri nasıl seçilir?

RTÜK, TBMM tarafından seçilen 9 üyeden oluşur. RTÜK üyelerinin görev süresi 6 yıldır. Üyelerin 1/3'ü 2 yılda bir yenilenir. Üyelerin görev sürelerinin bitiminden 2 ay önce; üyeliklerde herhangi bir sebeple boşalma olması hâlinde, boşalma tarihinden veya boşalma tarihinde TBMM tatilde ise tatilin bitiminden itibaren 1 ay içinde aynı usulle seçim yapılır. Bu seçimlerde, boşalan üyeliklerin siyasî parti gruplarına dağılımı, ilk seçimde siyasî parti grupları kontenjanından seçilen üye sayısı ve siyasî parti gruplarının hâlihazırdaki oranı dikkate alınmak suretiyle yapılır. Üyeliklerdeki boşalma sebebiyle yapılan seçimlerde seçilen üyeler, yerlerine seçildikleri üyelerin görev süresini tamamlar. Seçim için, siyasî parti gruplarının üye sayısı oranında belirlenecek üye sayısının ikişer katı aday gösterilir ve Üst Kurul üyeleri bu adaylar arasından her

siyasî parti grubuna düşen üye sayısı esas alınmak suretiyle TBMM Genel Kurulunca seçilir. Üst Kurul üyelerinin seçimi, adayların belirlenerek ilânından sonra 10 gün içinde yapılır

107. Sayıştay Birinci Başkanı ve üyeleri nasıl seçilir?

Sayıştay Birinci Başkan ve üyelerinin seçimi 6085 sayılı Sayıştay Kanununda düzenlenmiştir. Anılan Kanuna göre, seçilecek Birinci Başkan ve üye sayısının dört katı kadar aday Sayıştay Genel Kurulu tarafından belirlenip TBMM Başkanlığına sunulur. TBMM Genel Kurulunda yapılacak Sayıştay Başkanlığı ve Sayıştay üyeliği seçimleri için gerekli değerlendirmeleri yapmak ve aday belirlemek üzere “Sayıştay Başkanı ve Üyeleri Ön Seçim Geçici Komisyonu” kurulur. Ön Seçim Geçici Komisyonu, Plan ve Bütçe Komisyonu üyeleri arasından belirlenen onbeş kişiden oluşur. Plan ve Bütçe Komisyonu Başkanı, kendi siyasi parti grubunun kontenjanından Ön Seçim Geçici Komisyonuna katılır ve başkanlık eder. Ön Seçim Geçici Komisyonu salt çoğunluk ile toplanır. Aday seçimleri gizli oyla yapılır. Aday seçilebilmek için ilk turda üye tam sayısının salt çoğunluğu, ikinci turda oylamaya katılanların salt çoğunluğu aranır. İlk iki oylamada sonuç alınamadığı takdirde, üçüncü oylamada geçerli oyların en yüksekini alanlar seçilmiş sayılır. Adayların belirlenmesi sırasında oylarda eşitlik olması halinde, eşit oy alanlar arasında yeniden oylama yapılır. Ön Seçim Geçici Komisyonu tarafından boş üyelik sayısının iki katı olarak belirlenen adayların isimleri, TBMM Genel Kuruluna sunulur. Genel Kuruldaki oylamalarda adayların adlarının karşısındaki özel yer işaretlenmek suretiyle gizli oylama yapılır. Seçilecek üyelerin sayısından fazla verilen oylar geçersiz sayılır.

B. TUTANAKLAR

108. Tutanak nedir ve nasıl tutulur?

Genel Kurul ve komisyon görüşmeleri sırasında yapılan konuşmaların bire bir yazıya dökülmüş hâline tutanak denir.

Genel Kurul ve komisyonlarda görevli stenograflarca, görüşmelere katılan milletvekillerinin kürsüden yaptıkları konuşmalar ve yerlerinden söyledikleri sözler not edilir. Tutanak yazılırken, ste-

nografların tuttukları steno notları ve elektronik kayıt cihazıyla tespit edilen ses kayıtları esas alınır ve yazıya dökülerek tam tutanak hâline getirilir.

109. Tutanakta düzeltme nasıl yapılır?

Tutanakta düzeltme İçtüzüğü'nün 58 ve 155. maddelerine göre yapılır. Ancak üzerinde düzeltilme yapılmak istenilen ifadeler tutanaktan çıkartılmaz; önceki ifade tutanakta yerinde kalmakla birlikte düzeltilen ifadeler de tutanağa geçirilir.

İçtüzüğü'nün 58. maddesine göre, bir milletvekili veya bakan, kendisine ait olup geçen birleşim tutanağında yer alan bir açıklamasının düzeltilmesi için bir sonraki birleşimde 5 dakikayı geçmemek üzere söz alabilir.

İçtüzüğü'nün 155. maddesine göre ise tutanağın bastırılıp dağıtılmasından başlayarak, 15 gün içerisinde, üyeler gereken düzeltmelerin yapılması için Başkanlığa başvurabilirler.

C. PARLAMENTER DİPLOMASI

110. Parlamenter diplomasi nedir?

Parlamentonun ve parlamenterlerin uluslararası ilişkiler alanında katıldığı faaliyetler parlamenter diplomasi olarak tanımlanabilir. Diplomasinin işlevlerinin temsil, bilgi, iletişim ve müzakere olduğu düşünüldüğünde; parlamenterlerin/parlamentoların uluslararası faaliyetleri ve/veya genel kurul ve komisyonlarda uluslararası ilişkilerle ilgili faaliyetleri diplomasi olarak nitelendirilebilir. Parlamenter diplomasinin taraflarından birinin parlamento/parlamenter olması yeterlidir. Bu kapsamda, uluslararası parlamenter örgütlerin faaliyetleri, i ki taraflı parlamenter gruplar (özellikle dostluk grupları), uluslararası anlaşmalar, dış politika ile ilgili komisyonlarının faaliyetleri, dış politika konularını ele alan genel kurul görüşmeleri, başka ülkelerdeki seçimleri izleyen parlamenter faaliyetler, parlamenter diplomasi faaliyetleri arasında gösterilebilir.

TBMM'nin dış ilişkileri, 3620 sayılı TBMM'nin Dış İlişkilerinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun çerçevesinde yürütülmektedir.

111. Parlamentolar arası birlik grupları nelerdir?

TBMM'de yer alan uluslararası gruplar şunlardır:

- **Akdeniz Parlamenter Asamblesi (AKDENİZPA):** 26 ülkeden 130 parlamenterden oluşur. TBMM 5 üye ile temsil edilmektedir. Genel Kurulu her yıl bir kez farklı ülkelerde toplanmaktadır.
- **Asya Parlamenter Asamblesi (ASYAPA):** 41 ülkeden 206 parlamenterden oluşur. TBMM 5 üye ile temsil edilmektedir. Genel Kurulu her yıl bir kez farklı ülkelerde toplanmaktadır.
- **Avrupa Akdeniz Parlamenter Asamblesi (AAPA):** AB ve 11 Akdeniz ülkesinden 280 parlamenterden oluşur. TBMM 6 üye ile temsil edilmektedir. Genel Kurulu yılda bir kez toplanmaktadır.
- **Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı Parlamenter Asamblesi (AGİTPA):** 55 ülkeden 320 parlamenterden oluşur. TBMM 8 üye ile temsil edilmektedir. Kış Genel Kurulu Viyana'da yaz Genel Kurulu ise farklı ülkelerde toplanmaktadır.
- **Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesi (AKPM):** 47 ülkeden 321 parlamenterden oluşur. TBMM 12 üye ile temsil edilmektedir. Genel Kurulu yılda dört kez Fransa'nın Strazburg kentinde toplanmaktadır.
- **İslam Konferansı Örgütü Parlamento Birliği (İKÖPAB):** 50 ülkeden 250 parlamenterden oluşur. TBMM 5 üye ile temsil edilmektedir. Genel Kurulu 2 yılda bir kez farklı ülkelerde toplanmaktadır.
- **Karadeniz Ekonomik İşbirliği Parlamenter Asamblesi (KEİPA):** 12 ülkeden 76 parlamenterden oluşur. TBMM 9 üye ile temsil edilmektedir. Genel Kurulu yılda iki kez farklı ülkelerde toplanmaktadır.
- **NATO Parlamenter Asamblesi (NATOPA):** 28 ülkeden 257 parlamenterden oluşur. TBMM 12 üye ile temsil edilmektedir. Genel Kurulu yılda iki kez farklı ülkelerde toplanmaktadır.
- **Parlamentolararası Birlik (PAB):** 157 ülkeden 1500'e yakın parlamenterden oluşur. TBMM 8 üye ile temsil edilmektedir. Genel Kurulu her yıl bir kez farklı ülkelerde toplanmaktadır.
- **Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi (TÜRKPA):** 4 ülkeden 28 parlamenterden oluşur. TBMM 7 üye ile temsil edilmektedir. Genel Kurulu her yıl bir kez farklı ülkelerde toplanmaktadır.

- **Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu (KPK):** Avrupa Parlamentosu ve TBMM'den 25'er parlamenterden oluşur. Yılda üç kez Türkiye ve Belçika'da dönüşümlü olarak toplanmaktadır.

Uluslararası asamblelerde TBMM'yi temsil edecek üyeler mensup oldukları siyasi parti grubunun i yönetmelik hükümlerine göre aday gösterilirler. Bu adaylar TBMM Başkanlığınca Genel Kurulun bilgisine sunulmakla seçilmiş sayılmaktadırlar.

Ulusal grupların görev süreleri TBMM'nin çalışma dönemi olarak kabul edilen Başkanlık Divanı ve komisyonların görev süresidir. Birinci ve ikinci dönem 2'şer yıllık süreyi kapsar.

Uluslararası asambleler, yılda en az bir kez genel kurul halinde, bir kez de komiteler olarak toplanmaktadır. Bunlara ilave toplantılar da yapılabilmektedir.

TBMM'den uluslararası toplantılara katılacak olan milletvekillerinin Fransızca veya İngilizce'yi veyahut gitmeleri bahis konusu olan toplantıda kullanılacak dillerden birini iyi bilmeleri gerekmektedir.

112. Dostluk grupları nelerdir?

Ülkeler arasında yakınlaşma ve samimi işbirliğinin dostluk gerekleriyle pekiştirilmesi için parlamentolar arası dostluk grupları kurulmaktadır.

Dostluk grupları, TBMM Genel Kurulundan alınan karar üzerine kurulurlar ve TBMM'nin bütün üyelerine açıktırlar. Bir dostluk grubunun kurulması için en az 10 milletvekilinin başvurması ön şarttır.

23. Yasama Döneminde 105 adet dostluk grubu kurulmuştur.

Dostluk grupları ve yabancı parlamentolara ziyaret amacı ile gidecek heyet üyelerinde yabancı dil şartı aranmaz.

KAYNAKÇA

Abdulahakimoğulları, Erdal, "Türk Anayasa Hukukunda Parlamento (Meclis) Kararlarının Yargısal Denetimi Sorunu", **Yasama Dergisi**, Sayı 5, Nisan-Mayıs-Haziran 2007.

Aktaş, Kadir, "Türkiye Büyük Millet Meclisi Dilekçe Komisyonu Örneğinde Elektronik Devlet Uygulamaları", **Yasama Dergisi**, Sayı 11, Ocak-Şubat-Mart-Nisan 2009.

Aktaş, Kadir, **TBMM Uygulaması Anlatımıyla Yasama Dokunulmazlığı**, Adalet Yayınevi, 2009.

Aktaş, Kadir, "Yasama Dokunulmazlığı Kurumunun Türkiye 'deki Gelişimi", **Yasama Dergisi**, Sayı 3, Ekim-Kasım-Aralık 2006.

Araç, İbrahim ve Şeref İba, "Türkiye'de Yasa Önerisi Hazırlama ve Norm Koyma Tekniği ve Yasamacı Mesleğinin Nitelikleri Üzerine", **A.Ü. SBF Dergisi**, 58/3, 2003.

Araç, İbrahim ve Hasan Erikli, "Anayasanın 87'nci Maddesine Göre Kabulünde Nitelikli Çoğunluk Aranması Gereken Af Kanunları", **Yasama Dergisi**, Sayı 1, Nisan-Mayıs-Haziran 2006.

Aydın, Mehmet Ali, "Bir Kariyer Meslek Grubu Olarak Uzmanlık ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Örneği: Yasama Uzmanlığı", **Yasama Dergisi**, Sayı 2, Temmuz-Ağustos-Eylül 2006.

Aydın, Mehmet Ali, "Milletvekili Adaylarının Belirlenme Usulü ve Önseçim", **Yasama Dergisi**, Sayı 5, Nisan-Mayıs-Haziran 2007.

Bakırcı, Fahri, "Kod Yasa-Çerçeve Yasa Ayrımı Üzerine", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 54, Sayı: 3, 2005.

Bakırcı, Fahri, **TBMM'nin Çalışma Yöntemi**, Ankara, İmge Yayınevi, 2000.

Bakırcı, Fahri, "Yasalarda ve Yasa Maddelerinde Geçicilik Üzerine", **Meclis Bülteni**, Kasım 2004.

Bakırcı, Fahri, "Meclis Üyelerinin Aylık ve Diğer Ödenekleri", **Yasama Dergisi**, Sayı 3, Ekim-Kasım-Aralık 2006.

Bakırcı, Fahri, "TBMM Başkanının Görev Süresi Üzerine", **Mülkiyeliler Birliği Dergisi**, Cilt 11, Sayı 202.

Bakırcı, Fahri, "TBMM Başkanının Görev Süresi Üzerine (2)", **Yasama Dergisi**, Sayı 6, Temmuz-Ağustos-Eylül 2007.

Bakırcı, Fahri, "Meclis Üyelerinin Emeklilik ve Diğer Sosyal Hakları", **Yasama Dergisi**, Sayı 5, Nisan-Mayıs-Haziran 2007.

Bakırcı, Fahri, **Türkiye Büyük Millet Meclisinin Yapı ve İşleyişi İle İlgili Anayasa Mahkemesi Kararları (2 Cilt)**, TBMM Basımevi, 2011.

Başlar, Kemal, "Anayasa Mahkemesinin Yasama Yetkisinin Genelliği İlkesi ile İlgili Bir Kararının Düşündürdükleri", **Yasama Dergisi**, Sayı 7, Ekim-Kasım-Aralık 2007.

Bayram, Erdin, "Kanun Sistematiğinde Madde", **Yasama Dergisi**, Sayı 8, Ocak-Şubat-Mart-Nisan 2008.

Beder, Bülent ve Altundış, Mehmet, "Yasama ve Yürütme Fonksiyonlarının Yargı Bağımsızlığına Müdahalesi", **Yasama Dergisi**, Sayı 13, Eylül-Ekim-Kasım-Aralık 2009.

Bıçer, Mustafa ve Yılmaz, H. Hakan, "Parlamentonun Kamu Politikası Oluşturma ve Planlama Sürecindeki Konumunun Yeni Kamu Mali Yönetim Sistemi Çerçevesinde Değerlendirilmesi", **Yasama Dergisi**, Sayı 13, Eylül-Ekim-Kasım-Aralık 2009.

Bilir, Faruk, **Türkiye'de Milletvekilliği ve Milletvekilliğinin Sona Ermesi**, Ankara, Nobel Yayınevi, 2001.

Bilir, Faruk, "Adaylık ve Meclis'te Yenilenme", **Yasama Dergisi**, Sayı 9, Mayıs-Haziran-Temmuz-Ağustos 2008.

Bozkurt, Rauf ve İba, Şeref, **100 Soruda Parlamento: Türk Parlamento Hukukuna Giriş**, Ankara, Nobel, 2004.

Bülbül, Mahmut, "Bir Parlamenter Denetim Yolu Olarak TBMM'de Yazılı Soru", **Yasama Dergisi**, Sayı 4, Ocak-Şubat-Mart 2007.

Bülbül, Mahmut, "TBMM'nin Bilgi Edinme Yollarından Sözlü Soru Önergelerinin Cevaplandırılması", **Yasama Dergisi**, Sayı 3, Ekim-Kasım-Aralık 2006.

Çakın, Akın, "Yasa Yapma Süreci ve Sosyal Kontrol (Şeffaflık ve Katılım)", **Yasama Dergisi**, Sayı 9, Mayıs-Haziran-Temmuz-Ağustos 2008.

Çekiç, Onur, "Türk Parlamento Hukukunda Yasama İşlemi ve Türleri ve Diğer (İsimsiz) Yasama Türleri", **Yasama Dergisi**, Sayı 12, Mayıs-Haziran-Temmuz-Ağustos 2009.

Çeliker, Ercan, "Plan ve Bütçe Komisyonu: Gelişimi ve Yasama Sürecindeki İşlevi", **Yasama Dergisi**, Sayı 2, Temmuz-Ağustos-Eylül 2006.

Çiftelinar, Remzi, **Yasama Sürecinde Plan ve Bütçe Komisyonunun Yeri ve Etkinliği**, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, No: 120, Ankara, 2007.

Çinar, Ahmet, "Parlamento Çalışmalarında Sataşma ve Açıklama Hakkı", **Yasama Dergisi**, Sayı 3, Ekim-Kasım-Aralık 2006.

Daver, Bülent : "Kanunla İlgili Meseleler Üzerine Bir Seminer", **Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C:XVI, S:4, Ankara, 1961.

Durgun, Şenol, **Batı Demokrasilerinde Ve Türkiye'de Parlamenter Yapılar Ve Parlamenterlerin Temsil Gücü**, Alter Yayınevi, 2005.

Elibol, Yasemin, "Türkiye Büyük Millet Meclisinin Dış İlişkileri", **Yasama Dergisi**, Sayı 10, Eylül-Ekim-Kasım-Aralık 2008.

Em, Ali, **Kanunların ve İdari Düzenleyici Tasarrufların Yapım Tekniği**, Ankara, Turhan Yayınevi, 2003.

Erikli, Hasan ve Havvana Yapıcı Kaya, "Avrupa Birliği Üyesi Ülke Uygulamaları Çerçevesinde TBMM'de Kanun Tasarı ve Tekliflerinin Komisyonlara Havalesi" **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 14, Yıl 2010, Sayı 2.

Eroğlu İzzet, İnsan Haklarının Parlamentar Denetimi, TBMM Kùltür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, No:127, Ankara, 2007.

Eroğlu, İzzet, "İnsan Haklarının Korunmasında Meclis Araştırması", **Yasama Dergisi**, Sayı 5, Nisan-Mayıs-Haziran 2007.

Eroğlu, İzzet, "TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu", **Yasama Dergisi**, Sayı 2, Temmuz-Ağustos-Eylùl 2006.

Eroğlu, İzzet, "Tùrkiye Büyük Millet Meclisi Danışma Kurulu, Tarihi Süreci ve İşleyişi", **Yasama Dergisi**, Sayı 7, Ekim-Kasım-Aralık 2007.

Eroğlu, İzzet, "Tùrkiye Büyük Millet Meclisi Danışma Kurulunun İşlevleri", **Yasama Dergisi**, Sayı 8, Ocak-şubat-Mart-Nisan 2008.

Eroğlu, İzzet, "1982 Anayasası Döneminde Uluslararası Anlaşmaların TBMM'de Görùřùlmesi ve Denetimi", **Tùrkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Cilt 2, Yıl 2, Sayı 4, 20.1.2011

Eşen, Hamit, "Parlamento Hukuku Açısından Başkanlık Divanı'nın Konumu, Görevleri ve Yetkileri", **Yasama Dergisi**, Sayı 4, Ocak-şubat-Mart 2007.

Feyziođlu, Metin, "Yasama Dokunulmazlığı Üzerine Düşünceler" **Tùrk Hukuk Sitesi** web sayfası, http://www.turkhukuk sitesi.com/makale_114.htm, Eriřim tarihi 13.9.2007.

Gökçe, Ali Fuat, "Tùrkiye Büyük Millet Meclisi'nin Yürütmeyi Denetlemesinde Meclis Araştırması Komisyonlarının İşlevselliği", **Yasama Dergisi**, Sayı 11, Ocak-şubat-Mart-Nisan 2009.

Gökçimen, Semra ve Has, Volkan, "İçtüzüğün 87'nci Maddesi Çerçevesinde Değişiklik Önergeleri", **Yasama Dergisi**, Sayı 1, Nisan-Mayıs-Haziran 2006.

Gökçimen, Semra, "Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi", **Yasama Dergisi**, Sayı 10, Eylül-Ekim-Kasım-Aralık 2008.

Gözler, Kemal, "Anayasa Değişikliği Kanunları Üzerinde Cumhurbaşkanının Yetkileri", **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl 59, Sayı: 2001/4.

Gözler, Kemal, "Halkoylamasıyla Kabul Edilen Anayasa Değişikliği Kanunlarının Resmi Gazetede Yayımlanması Sorunu", **Yasama Dergisi**, Sayı 7, Ekim-Kasım-Aralık 2007.

Gözler, Kemal, "Tùrk Anayasa Hukukunda Teamül Olabilir Mi?", **Tùrkiye Günü**, Sayı 56, Yaz 1999.

Has, Volkan, **Anayasa'yı Değiştirme Süreci**, TBMM Kùltür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, No:119, Ankara, 2007.

Has, Volkan, **Tùrk Parlamento Hukukunun Kaynakları Ve Tùrkiye Büyük Millet Meclisi ve Tùrkiye Büyük Millet Meclisi'nin Çalışma Düzeni**, Adalet Yayınevi, 2009.

İba, şeref, **Parlamentar Denetim: Yolları, Etkinliği Ve Susurluk Örneği**, Bilgi Yayınevi, 1997

İba, şeref, **Tùrkiye'de Meclis Başkanlığı ve Başkanlık Divanı**, Ankara, Nobel, 2001.

İba, Şeref, "Altıncı ve Yedinci Anayasa Değişiklikleri Çerçevesinde TBMM İçtüzüğü'nün Durumu", **Mülkiye Dergisi**, cilt 25-sayı 231'den ayrı basım, Kasım-Aralık 2001

İba, Şeref, "TBMM Başkanvekillerinin Tarafsızlığı Ve Sorumluluğu Üzerine", **Mülkiye Dergisi**, Cilt 26, Sayı 235'den ayrı basım, Temmuz-Ağustos 2002.

İba, Şeref, "Türk Parlamento Hukukunda Milletvekillerinin Kural Dışı Tutum Ve Davranışları ve Disiplin Cezası Uygulamaları", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt 57, Ocak-Mart 2002.

İba, Şeref, "Cumhurbaşkanının Yayımlanması Kısım Veya Tamamen Uygun Bulunmayan Kanunların Meclise Geri Göndermesi", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 52, Sayı: 3, 2003.

İba, Şeref, "Türkiye'de Başkanlık ya da Yarı-başkanlık Rejimi Uygulanmalı mıdır?", **Mülkiye Dergisi**, Cilt XXVII, Sayı 240, Yaz/2003.

İba, Şeref, "Parlamento Hukukunda Obstrüksiyon Ve Giyotin Kavramları", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 52, 2003.

İba, Şeref, "TBMM'nin Toplantı Düzeni Yönünden Kapalı (Gizli) Oturum Kavramı Ve Türk Parlamento Tarihinde Kapalı Oturumlar", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt 59, Temmuz-Eylül 2004.

İba, Şeref, **Anayasa Hukuku Ve Siyasal Kurumlar**, Turhan Kitabevi, 2008.

İba, Şeref, "TBMM İçtüzük Değişikliklerinin Anlamı: 1996 Sonrasına Bakış", **Yasama Dergisi**, Sayı 6, Temmuz-Ağustos-Eylül 2007.

İba, Şeref, **Parlamento İçtüzük Metinleri: Osmanlı'dan Günümüze**, İş Bankası Kültür Yayınları, 2009.

İba, Şeref, **Parlamento Hukuku**, İş Bankası Kültür Yayınları, 2010.

İba, Şeref, **Anayasa ve Parlamento Üzerine İncelemeler**, İş Bankası Kültür Yayınları, 2010.

İyimaya, Ahmet, **Siyaset Hukuku Sorunları**, Ankara, 2007.

İyimaya, Ahmet, "Geçici 19'uncu Madde Ekseninde Cumhurbaşkanının Anayasa Konumu", **Terazi Hukuk Dergisi**, Yıl 2, Sayı 16, Aralık 2007.

İyimaya, Ahmet, "Siyasi Parti Kongrelerinin Yargısal Denetimi", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı 64, Mayıs/Haziran 2006.

İzgi, Ömer ve Gören, Zafer, **Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Yorumu**, Ankara, TBMM Basımevi, 2002.

Kardeş, Selahaddin, "Kanunlarda Dil, Şekil ve Yapı", **Maliye Dergisi**, Eylül-Aralık 1999.

Keskinsoy, Ömer, "Meclis Kürsüsünden Sarf Edilen Sözlerin Siyasi Parti Kapatma Davalarında Delil Olarak Değerlendirilip Değerlendirilemeyeceği Üzerine", **Yasama Dergisi**, Sayı 9, Mayıs-Haziran-Temmuz-Ağustos 2008.

Keskinsoy, Ömer, **Yasama Dokunulmazlığı**, Adalet Yayınevi, 2008.

Kıratlı, Metin, **Parlamentar Muafiyetler -Bizde ve Yabancı Memleketlerde-**, Ankara, 1961.

Kocaman, Habip, "Parlamentar Denetim Faaliyetlerine Sivil Toplum Katılımı" **Savunuculuk ve Politikaları Etkileme**, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları (2010).

Kocaman, Habip, "Hukuki Tarihçesiyle İstisnai Memuriyet ve TBMM Örneği", **Yasama Dergisi**, Sayı 4, Ocak-Şubat-Mart 2007.

Kocaman, Habip, "Yargıya İntikal Eden Olaylarda Yasama Kısıtı", **Yasama Dergisi**, Sayı 1, Nisan-Mayıs-Haziran 2006.

Korkut, Sevgi, "Parlamentar Denetim Kapsamında Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Denetlenmesi: TBMM KİT Komisyonunun Denetim Prosedürü ve KİT'lerin Denetiminde Geleceğe Dönük Öngörüler", **Yasama Dergisi**, Sayı 6, Temmuz-Ağustos-Eylül 2007.

Neziroğlu, İrfan, "Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda Söz Alma ve Konuşma", **Yasama Dergisi**, Sayı 12, Mayıs-Haziran-Temmuz-Ağustos 2009.

Neziroğlu, İrfan, **Türk Parlamento Hukukunun Temel Kavramları**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2008.

Neziroğlu, İrfan, **Türkçe-İngilizce, İngilizce-Türkçe Parlamento Terimleri Sözlüğü**, Ankara: Nobel Yayınevi, 2006

Neziroğlu, İrfan, **TBMM Genel Kurulunda Usul Hakkında Görüşmeler (3 Cilt)**, Ankara, TBMM Basımevi, 2011

Neziroğlu, İrfan, "Sivil Toplumun TBMM'de Kanun Yapım Sürecine Katılımına İlişkin Fırsatlar", **Savunuculuk ve Politikaları Etkileme**, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, (2010).

Neziroğlu, İrfan, "Sivil Toplum Örgütlerinin Türkiye Büyük Millet Meclisinde Kanun Yapım Sürecine Katılımı", **Haluk Konuralp Anısına Armağan**, Cilt II, Ankara, Yetkin, (2009).

Neziroğlu, İrfan, "Anayasa Değişikliği Tekliflerinin Türkiye Büyük Millet Meclisinde Kanunlaşma Süreci", **Haluk Konuralp Anısına Armağan**, Cilt II, Ankara, Yetkin, (2009).

Neziroğlu, İrfan, "Türkiye Büyük Millet Meclisinde Teamüllerin Oluşmasında Usûl Görüşmelerinin Rolü" Serap Yazıcı et al. (Ed.), **Ergun Özbudun'a Armağan / Essays in Honor of Ergun Özbudun**, Cilt II, Ankara, Yetkin Yayınları, 2008.

Neziroğlu, İrfan, "Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Olağanüstü Toplanması: Sorunlar ve Öneriler" **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 7, Sayı 2, 2005.

Neziroğlu, İrfan, "Kanun Tasarı ve Tekliflerinin Türkiye Büyük Millet Meclisinde Yeniden Görüşülmesi: Tekrir-i Müzakere", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 56, Sayı 1, 2007.

Neziroğlu, İrfan, "Türkiye Büyük Millet Meclisinde Parlamentar Denetim Aracı Olarak Sözlü Soru Önergelerinin Etkinliği", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 8, Sayı 2, 2006.

Neziroğlu, İrfan, "İspanya Parlamentosunda Yasama Uygulamaları", **Yasama Dergisi**, Sayı 1, Nisan-Mayıs-Haziran 2006.

Onar, Erdal, **1982 Anayasasında Anayasayı Değiştirme Sorunu**, Ankara, 1993.

Onar, Erdal, "1982 Anayasasında Milletvekilliğinin Düşmesi", **Anayasa Yargısı**, Ankara, Anayasa Mahkemesi Yayınları, Cilt 14, 1997.

Onar, Erdal, **Kanunların Anayasaya Uygunluğunun Siyasal ve Yargısal Denetimi Ve Yargısal Denetim Alanında Ülkemizde Öncüler**, Ankara Yayınevi, 2003.

Onar, Erdal, **Anayasa Yargısı İncelemeleri**, Anayasa Mahkemesi Yayınları, 2006.

Onar, Erdal ve Tiryakioğlu, Bilgin, "1982 Anayasasında Milletvekilliği Vatandaşlık İlişkisi (Merve Safa Kavakçı Olayı)", **Faruk Erem Armağanı**, Ankara, 1999.

Özbudun, Ergun, "Parlamento Kararları ve Yasama Meclislerinin İhtütükleri", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt XXXVI, Sayı 1-4, 1979,

Hüseyin, Özcan, **Yasama Bağımsızlıkları: Yasama Sorumsuzluğu, Yasama Dokunulmazlığı**, Seçkin Yayınevi, 2006.

Pantül, Mehmet ve Yalçın, Bekir Sıtkı, **Türk Parlamento Hukukunda İkinci Meclisler**, TBMM Basımevi, 1984.

Sağlam, Salih, "TBMM'nin Hükümeti Denetleme İşlevi Açısından Bir Model Olarak Avam Kamarası Bünyesindeki Bakanlıklar İle İlgili Özel Komisyonlar", **Yasama Dergisi**, Sayı 11, Ocak-Şubat-Mart-Nisan 2009.

Savcı, Bahri : "Kanun Tekniği İle İlgili Meseleler Üzerinde Bir Seminer", **Siyasi Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C: XVI, S: 4, 1961.

TBMM Araştırma Merkezi, **Anayasa Değişiklik Yöntemleri** (Venedik Komisyonu Raporu & Ülke İncelemeleri, Ankara, TBMM Basımevi, 2010

TBMM Araştırma Merkezi, **Bir Doğrudan Demokrasi Aracı Olarak Referandum Türkiye-ABD-Avrupa Uygulama Örnekleri**, Ankara, TBMM Basımevi, 2010

TBMM Araştırma Merkezi, **Venedik Komisyonu** (Avrupa hukuk yoluyla Demokrasi Komisyonu) – Türkiye'ye İlişkin Görüşleri, Seçimler, Yargı ve Referandum İlişkin Karar ve Uygulama Kodları, Ankara, TBMM Basımevi, 2010

Tavaş, İbrahim Halil, "Meclis Soruşturmasında Hukuki Nitelik Sorunu", **Yasama Dergisi**, Sayı 3, Ekim-Kasım-Aralık 2006.

Tavaş, İbrahim Halil, "Türk Anayasalarında Cumhurbaşkanlığı Seçimi", **Yasama Dergisi**, Sayı 5, Nisan-Mayıs-Haziran 2007.

Teziç, Erdoğan, **1961 Anayasasına Göre Kanun Kavramı**, İÜHF Yayınları, İstanbul, 1972.

Teziç, Erdoğan, "Parlamento Kararı ve Kanun", **Anayasa Yargısı**, Ankara, Anayasa Mahkemesi Yayınları, 1989.

Teziç, Erdoğan, Türk Parlamento Hukukunun Kaynakları ve İlgili Anayasa Mahkemesi Kararları, **İstanbul, Fakülteler Matbaası**, 1980.

Topal, Emre, "Lizbon Anlaşması ile Avrupa Birliği'nde Yasama Niteliğindeki İşlemler ve Yasa Yapım Süreçlerine Getirilecek Değişikliklere Genel Bir Bakış", **Yasama Dergisi**, Sayı 9, Mayıs-Haziran-Temmuz-Ağustos 2008.

Turan, İlder, "Parlamentoların Etkinliği ve Türkiye Büyük Millet Meclisi," (ed.) Gençkaya, Ömer Faruk; Agh, Attila; Hazan, Reuven Y.; Isberg, Magnus. **TBMM'nin Etkinliği**, TESEV, 2000.

Tülen, Hikmet; **Türk Anayasa Hukukunda Bakanların Cezai Sorumluluğu ve Meclis Soruşturması**, Konya, Mimoza, 1999.

Uluğ, Feysi, **Mevzuat Hazırlama Tekniği**, Ankara, İM Yayıncılık, 1986.

Varlı, Bahar, "Lizbon Antlaşması Sonrasında Avrupa Birliği'nde Ulusal Parlamentoların Rolü ve TBMM Açısından Bir Değerlendirme", **Yasama Dergisi**, Sayı 13, Eylül-Ekim-Kasım-Aralık 2009.

Yapıcı, Havvana, "Komisyonların Yasama Sürecindeki Rollerini Bağlamında Komisyon Aşamasındaki Özel Yöntem ve Uygulamalar", **Yasama Dergisi**, Sayı 5, Nisan-Mayıs-Haziran 2007.

Yasama Derneği, **Sivil Toplum İçin Yasama Sürecine Katılım El Kitabı**, 2009.

Yasama Derneği ve Uçan Süpürge, **Demokraside Kadın İzleri**, **Yasama El Kitabı**, Eylül 2010

Yıldız, Mine, "Türkiye'de Yasama İşlevi Açısından Milletvekili Danışmanlığı", **Yasama Dergisi**, Sayı 4, Ocak-Şubat-Mart 2007.

Yılmaz, H. Hakan ve Tosun, Selma, "5018 Sayılı Kanun Çerçevesinde Mali Saydamlık ve Parlamentonun Bütçe Sürecinde Etkinliği", **Yasama Dergisi**, Sayı 14, Ocak-Şubat-Mart-Nisan 2010

Yurddaş, Rıza, "Stenografik ve Stenograflar", **Yasama Dergisi**, Sayı 1, Nisan-Mayıs-Haziran 2006.

Yurddaş, Rıza, "Tutanaklarda Düzeltme", **Yasama Dergisi**, Sayı 3, Ekim-Kasım-Aralık 2006.

Yurddaş, Rıza ve Akpınar, Ali, "Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi Fihristi", **Yasama Dergisi**, Sayı 7, Ekim-Kasım-Aralık 2007.

Yurddaş, Rıza ve Karadağ, Cemal, "Tutanak Dergisi Münderecatı", **Yasama Dergisi**, Sayı 10, Eylül-Ekim-Kasım-Aralık 2008.

Yüksel, Nahit, "Türk Anayasa Yargısında Arındırma(ma) Sorunu: Bütçe Yasası ve Anayasa Yargısı", **Yasama Dergisi**, Sayı 6, Temmuz-Ağustos-Eylül 2007.

İNDEKS

A

AB Uyum Komisyonu, 15, 43, 44, 45, 49, 56

Açık Oylama, 68, 69

Adalet Bakanlığı, 21

Adalet Komisyonu, 19, 21, 22, 43

Akdeniz Parlamenter Asamblesi, 103

Alt Bent, 38, 39

Alt Komisyon, 56, 29, 47, 48, 56, 95

Anayasa, 14, 24, 29, 42, 43, 48, 50, 56, 60, 65, 68, 73, 80, 81, 91, 108

Anayasa Değişiklikleri, 16, 68, 69, 71, 107, 108, 109, 110

Anayasa Komisyonu, 19, 21, 22, 43

Anayasa Mahkemesi, 15, 16, 17, 42, 61, 92, 96, 100, 105, 110,

Ara Verme, 24, 25

Araştırma ve İnceleme Bürosu, 42

Asya Parlamenter Asamblesi, 103

Avrupa Akdeniz Parlamenter Asamblesi, 103

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı Parlamenter Asamblesi, 103

Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesi, 103

B

Bağımsız Milletvekili, 44, 60, 66

Başkanlık Divanı, 14, 17, 19, 22, 30, 31, 44, 45, 46, 61, 69, 73, 74, 85, 100, 104, 107

Başkanvekilleri, 30, 32, 44, 45, 59, 62, 73, 94

Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonu, 43

Bent, 38, 39, 41

Birleşik Oy Pusulası, 44

Birleşim, 19, 22, 25, 26, 27, 30, 32, 57, 59, 60, 61, 62, 67, 72, 73, 74, 82, 83, 84, 102

Bütçe Kanunu, 74, 75, 76

C

Cumhurbaşkanı, 17, 18, 19, 25, 28, 34, 71, 73, 77, 107, 108

Ç

Çekimser, 57, 69

Çerçeve Kanun, 35, 38, 105

Çevre Komisyonu, 43

D

Daimi Komisyonlar, 29, 42, 43, 94

Danışma Kurulu, 14, 24, 25, 28, 30, 31, 32, 44, 48, 50, 51, 53, 59, 60, 61, 68, 70, 74, 85, 87, 88, 107

Değişiklik Önergesi, 54, 55, 65, 66, 67

Denetim Bürosu, 81, 87, 91

Denetim Komisyonları, 29

Devamsızlık, 19, 21, 22

Dışişleri Komisyonu, 43

Dilekçe Komisyonu, 43, 44, 45, 105

Disiplin Cezaları, 72, 73, 108

Dostluk Grupları, 102, 104

E

Ek Bütçe, 74

Ek Madde, 40

Elektronik Cihaz, 26, 68
Esas Komisyon, 27, 51, 52, 53, 59, 62,
64, 65, 66, 67, 70
Esas Komisyon Raporları, 27
Eylemli İÇtüzük, 16

F

Fıkra, 19, 38, 39, 41

G

Geçici Kanun, 35, 36
Geçici Komisyonlar, 42, 43, 101
Gelen Kâğıtlar Listesi, 27, 59, 81, 82,
83, 87, 91, 93
Genel Bütçe, 75
Genel Gerekçe, 36, 41, 58
Genel Görüşme, 27, 28, 47, 60, 61, 86,
87, 88, 89, 91, 92
Genel Kurul, 14, 19, 21, 22, 24, 25, 26,
27, 28, 29, 30, 32, 51, 53, 57, 59,
60, 70, 72, 74, 76, 77, 83, 84, 85,
92, 94, 101, 102, 104
Genel Kurul Gündemi, 60
Genel Kurulda Görüşme Süreci, 61
Genel Kurulda Yeniden Görüşme,
67, 68
Gensoru, 27, 28, 60, 80, 96, 97, 98
Gerekçe, 36, 37, 41, 55, 57, 58, 59, 65,
66, 67, 77, 80, 81, 86, 88, 90, 92,
93, 95, 97, 98
Gizli Oylama, 68, 69, 100, 101
Gündem Dışı Konuşma, 59, 60
Güvenoyu, 18, 29
Güvensizlik Önergesi, 61, 96, 98

H

Halkoyu, 71
Havale, 21, 27, 28, 29, 34, 51, 52, 53,
59, 80, 106
Hükümet, 28, 29, 32, 47, 49, 53, 54,
59, 60, 62, 63, 64, 65, 67, 70, 72,

75, 76, 80, 82, 83, 84, 85, 86, 87,
88, 90, 92, 96, 98, 110

Hükümet Temsilcisi, 53, 54, 62, 67

Hükümsüz Sayılma, 28

İ

İçişleri Komisyonu, 43

İdare Amirleri, 30, 31

İhtisas Komisyonu, 42, 56

İmza, 25, 28, 36, 37, 41, 52, 55, 57, 58,
65, 66, 67, 71, 80, 81, 82, 84, 85,
86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94,
96, 97

İnsan Haklarını İnceleme Komisyo-
nunu, 15, 42, 43, 44, 47, 49, 56,
107

İslam Konferansı Örgütü Parlamento
Birliği, 103

İşaretle Oylama, 26, 68, 91

İzin, 18, 19, 21, 22, 25, 30, 74

K

Kaba ve Yaralayıcı İfade, 37, 73, 80,
86, 90, 97

Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyo-
nu, 15, 42, 43, 44, 45, 50, 56

Kadük, 28

Kalkınma Planları, 15, 17, 46, 69

Kamu Başdenetçisi, 17

Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT) Ko-
misyonu, 15, 18, 43, 44, 46

Kanun, 15, 16, 17, 24, 27, 28, 29, 33,
34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42,
43, 44, 45, 51: 95, 101, 102, 105 :
111

Kanun Hükümünde Kararname, 16,
17, 28, 71

Kanun Numarası, 77

Kanun Önerme, 34, 35, 36

Kanun Tasarısı, 36, 37, 55, 65, 67, 76

Kanun Tasarısı ve/veya Teklifleri, 27,
28, 29, 36, 37, 38, 40, 41, 42, 49,

50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 61, 62, 63, 64, 66, 67, 68, 70, 76, 77, 106, 109

Kanun Teklifleri, 32, 36, 41, 42, 52, 55, 66, 69

Kanun Yapım Süreci, 14, 29, 33, 34, 42, 51, 62, 109

Kanun Yapım Tekniği, 41, 42

Kapalı Oturum, 28, 62, 108

Karadeniz Ekonomik İşbirliği Parlamenter Asamblesi, 103

Karar Yetersayısı, 26, 27, 56

Karma Komisyon, 19, 21, 22, 60, 61

Kâtip Üye, 30, 31, 44, 65, 68, 69, 83, 94

Kesin Hesap, 17, 60, 69, 75, 76

Kınama Cezası, 72, 73

Kod Kanun, 35, 37, 38, 39, 40

Komisyon Gündemi, 52, 54

Komisyon Karar Yeter Sayısı, 56

Komisyon Raporları, 21, 27, 48, 50, 51, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 66, 92, 96

Komisyon Toplantısı, 52, 54

Komisyonunda Yeniden Görüşme, 58

Komisyonlar, 14, 19, 21, 22, 25, 27, 28, 29, 30, 34, 42 : 62, 65, 72, 91, 94, 95, 100, 101, 102, 104, 106, 107, 110, 111

Komisyonlar Bürosu, 65

Komisyonlarda Değişiklik Önergesi, 54, 55

Komisyonların Toplantı Yetersayısı, 56

Konuşma Sırası, 64

Kuvvetler Ayrılığı İlkesi, 14

M

Madde, 37

Madde Gereççeleri, 36, 41, 58

Maddeler Üzerinde Görüşmeler, 63

Madde Üzerinde Önerge, 54, 63, 66, 70

Maddi Anlamda Kanun, 35

Meclis Araştırması, 27, 28, 29, 61, 87, 89, 90, 91, 92, 107

Meclis Araştırması Komisyonu, 60, 91, 92

Meclis Soruşturması, 27, 61, 92, 93, 94, 95, 110, 111

Meclis Soruşturması Komisyonu, 27, 29, 43, 61, 69, 94, 95

Meclisten Geçici Çıkarma Cezası, 72, 73, 74

Merkezî Yönetim Bütçe Kanunu, 74, 75, 76

Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 37

Milletvekili Seçilme Yeterliliği, 18

Milletvekilliği Sıfatının Kaybedilmesi, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 110

Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu, 43

Millî Savunma Komisyonu, 43

Muhalefet Şerhi, 27

N

NATO Parlamenter Asamblesi, 103

O

Olağanüstü Toplantı, 25, 60

Oturum, 26, 72

Oyların Tasnifi, 69

Oyunun Rengi, 63, 64

Ö

Ön Seçim Geçici Komisyonu, 101

Öngörüşme, 60, 61, 87, 88, 91

Özel Bütçe, 75

Özel Gündem, 60, 61, 88

Özel Sözcü, 56, 62

Özet Metin, 86, 90, 97

P

- Parlamentar Diplomasi, 99, 102
Parlamentar Sistem, 29
Parlamento Hukuku, 14, 15, 16, 106, 107, 108, 109, 110
Parlamentolar Arası Birlik Grupları, 103
Plan ve Bütçe Komisyonu, 43, 44, 75, 76, 101, 106

R

- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, 17, 100
Resmi Gazete, 40, 71, 72, 76, 77, 107

S

- Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu, 43
Salt Çoğunluk, 19, 22, 26, 30, 31, 44, 56, 58, 59, 66, 94, 96, 98, 100, 101
Sataşma, 72, 106
Savaş İlanı, 17
Sayıştay, 17, 28, 47, 61, 76, 100, 101
Sayıştay Birinci Başkan ve Üyelerinin Seçimi, 101
Sayıştay Kanunu, 15, 101
Sayıştay Raporları, 47
Sıra Sayısı, 27, 56, 57, 58, 59, 64, 65, 66
Siyasi Parti Grubu, 22, 28, 30, 31, 32, 43, 44, 52, 59, 60, 63, 64, 66, 67, 70, 72, 75, 86, 88, 90, 91, 92, 96, 97, 98, 100, 101, 104
Siyasi Parti Grup Başkanvekili, 86, 90
Siyasi Parti Grup İyönetmeliği, 32
Siyasi Parti Grubu Önerisi, 61, 70, 87
Siyasi Parti Grubu Sözcüsü, 28
Soru, 27, 57, 62, 63, 70, 80, 83, 84, 85, 92
Soru-Cevap İşlemi, 62, 63, 64, 67, 68, 70

Söz Talebi, 64, 65, 96

Sözlü Soru, 28, 61, 80, 81, 83, 84, 85, 106, 109

Stenograf, 67, 101, 111

Sürekli Kanun, 35

Ş

Şekli Anlamda Kanun, 35

T

- Tali Komisyon, 27, 51, 52, 58
Tarım, Orman ve Köy İşleri Komisyonu, 43
Tatil, 24, 25, 27, 100
TBMM Başkanı, 15, 17, 21, 25, 30, 31, 32, 44, 61, 73, 81, 82, 85, 105
TBMM Başkanlık Divanı, 14, 17, 19, 22, 30, 31, 44, 45, 46, 61, 69, 73, 74, 85, 100, 104, 107
TBMM Genel Sekreterliği, 15, 30
TBMM İyütüzüğü, 14, 16, 17, 96, 108
TBMM Kararı, 16, 19
TBMM Televizyonu, 62
TBMM'nin Yaptığı Seçimler, 100
TBMM'nin Görev ve Yetkileri, 16, 17
Teamüller, 16, 52, 56, 107, 109
Temel Kanun, 69, 70
Toplantı Yetersayısı, 24, 26,
Tutanak, 28, 68, 73, 74, 99, 101, 102, 111
Tutanak Dergisi, 82, 92, 111
Tutanakta Düzeltme, 102, 111
Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamentolar Asamblesi, 103
Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu, 104

U

Uyarma Cezası, 72, 73

Ü

Üye Tamsayısı, 19, 22, 24, 26, 30, 31, 44, 56, 59, 71, 92, 94, 98, 100

Üyelik Sıfatı, 18, 20

Üyelikle Bağdaşmayan Görev, 19, 30

Y

Yasama Dokunulmazlığı, 16, 20, 21, 61, 105, 107, 108, 110

Yasama Dönemi, 19, 24, 27, 28, 30, 31, 37, 43, 44, 61, 83, 104

Yasama Sorumsuzluğu, 20, 110

Yasama Uzmanları, 54, 56

Yasama Yetkisi, 16, 105

Yasama Yılı, 24, 26, 49, 50

Yazılı Soru, 29, 81, 82, 83, 84, 85, 106

Yetki Kanunu, 71

Yoklama, 25, 26

Yüce Divan, 18, 69, 92, 95, 96

Yüksek Seçim Kurulu, 18

Yürürlük Maddesi, 40, 77

Yürütme Maddesi, 39

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

ISBN 978-975-8805-20-4